

Kääntämisen kirjo *Kauppalehden* Saksa-teksteissä

Maarit Alkula
Tampereen yliopisto
Viestintätieteiden tiedekunta
Monikielisen viestinnän ja käännöstieteen maisteriopinnot
Saksan kääntämisen ja tulkkauksen opintosuunta
Pro gradu -tutkielma
Marraskuu 2018

Tampereen yliopisto
Monikielisen viestinnän ja käännöstieteen maisteriopinnot
Saksan kääntämisen ja tulkkauksen opintosuunta
Viestintätieteiden tiedekunta

ALKULA, MAARIT: Kääntämisen kirjo *Kauppalehden* Saksa-teksteissä

Pro gradu -tutkielma, 81 sivua + saksankielinen lyhennelmä 16 sivua
Marraskuu 2018

Tässä tutkielmassa tavoitteena on kuvailla uutiskääntämistä *Kauppalehden* jutuissa. Tutkimuskysymys on: Millaisia *Kauppalehden* Saksaan liittyvät tekstit ovat kääntämisen näkökulmasta? Aineistona ovat vuoden 2017 tammi-, touko- ja syyskuussa julkaistut jutut, joissa on jotakin oletettavasti käännettyä. Mukana ei siis ole juttuja, joissa Saksa vain mainitaan esimerkiksi Suomen kauppakumppanina. Aineiston jutuissa ei kuitenkaan tarvinnut olla mainintaa saksalaislähteestä, sillä uutiskääntämiselle on tyyppillistä, ettei mitään yksittäistä lähdetekstiä ole välttämättä edes mahdollista osoittaa.

Teoriatausta rakentuu käännöstieteen ohella myös journalismitutkimuksen vaaraan. Koska tutkimusaineisto koostuu talouslehdessä julkaistuista Saksaan liittyvistä teksteistä, on sekä ulkomaanjournalismille että talousjournalismille tutkielmassa omat lukunsa. Oma lukunsa on myös portinvartijateorialle, joka on tapa kuvata journalistista valintaprosessia ja jota on aiemminkin käytetty myös uutiskääntämisen tutkimuksessa.

Keskeisen osan teoreettista viitekehystä muodostaa aiemmassakin tutkimuksessa paljon pohdittu kysymys siitä, onko uutisten kääntäminen toimittamista, kääntämistä vai jotakin muuta. Toimituksissa uutisia kääntävät henkilöt ovat yleensä ammattinimikkeeltään toimittajia, ja heidän työtään voidaan kutsua myös toimittamiseksi ja tarkastella journalistiikan näkökulmasta. Tässä tutkielmassa näkökulma on kuitenkin käännöstieteellinen, ja tarkasteltavaa ilmiötä kutsutaan uutiskääntämiseksi.

Analyysi on enimmäkseen laadullista ja varsin aineistolähtöistä tekstianalyysyä. Juttuja verrataan lähdeteksteihinsä silloin, kun se on mahdollista. Aineiston 72 jutusta 13 oli julkaistu tammikuussa, 18 toukokuussa ja 41 syyskuussa, jolloin Saksassa järjestettiin liittopäivävaalit. Vaalivuosi näkyi juttujen aiheissa, ja Saksan politiikka oli aineiston yleisin juttuaihe. Poliitiikan käsittely useissa jutuissa tarjosi mahdollisuuden tarkastella erikseen puolueiden nimien käännöksiä ja havaita, että käännösratkaisut vaihtelivat.

Joissakin aineiston jutuissa näkyi selvästi englannin kielen vaikutus tai se, että alun perin saksankieliset sitaattitkin olivat toisinaan kiertäneet englanninkielisen lähteen kautta. Osassa jutuista viitattiin suoraan saksalaisiin lähteisiin, mutta uutiskääntämiselle tyypilliseen tapaan monista jutuista puuttuivat eksplisiittiset maininnat käytetystä aineistosta.

Avainsanat: uutiskääntäminen, journalistinen kääntäminen, talousjournalismi, ulkomaanjournalismi, suomalainen journalismi, Saksa

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Ulkomaanjournalismo.....	4
2.1 Ulkomaanjournalismo ja kääntäminen.....	4
2.2 Uutistoimistojen vahva rooli	6
2.3 Kääntäminen sisältyy toimittajan työhön	10
2.4 Ulkomaantoimittajan työnkuva ja fikserin apu	12
2.5 Suomalainen ulkomaanjournalismo	13
3 Toimittamista, kääntämistä vai jotakin siltä väliltä?.....	16
3.1 Uutiskääntäminen prosessina	16
3.2 Kääntäjä vai toimittaja?.....	19
3.3 Kääntämistä, toimittamista, transeditointia, lokalisointia?	21
3.3.1 Transeditointi	21
3.3.2 Sittenkin kääntämistä? Skoposteoreettinen näkökulma	24
3.3.3 Instrumentaalisuus ja dokumentaarisuus	26
3.3.4 Lokalisointi	27
3.3.5 Pohdintaa termien sekamelskasta	30
4 Portinvartijafunktiot – mitä uutiskääntämisessä tapahtuu	32
4.1 Portinvartijateoria.....	32
4.2 Portinvartijafunktiot uutiskääntämisessä.....	33
5 Talousjournalismi	37
5.1 Mitä talousjournalismi on.....	37
5.2 Talousjournalismin historiaa maailmalla ja Suomessa	39
5.3 Talousjournalismista Saksassa	42
5.4 Internetin ja kansainvälisyyden leimaama nykytilanne	43
5.5 Talousjournalismin keskeiset tekstilajit eli juttutyypit.....	45
6 Aineisto ja menetelmä.....	48

6.1 Kauppalehti	48
6.2 Aineisto ja sen rajaus.....	48
6.3 Menetelmä.....	50
7 Tulokset.....	53
7.1 Juttutyypit.....	53
7.2 Aiheissa näkyy vaalivuosi.....	54
7.2.1 Politiikkaa ja makrotaloutta.....	55
7.2.2 Yritystoimintaa ja sijoittamista.....	56
7.2.3 Autoja, lentoyhtiöitä, teknologiaa	56
7.2.4 Suomi-yhteydet aineistossa	57
7.3 Saksalaispuolueiden nimien kääntäminen vaihtelee	58
7.3.1 Unionipuolueet (CDU ja CSU) henkilöidään Merkeliin	58
7.3.2 SPD ja Grüne vertautuvat suomalaispuolueisiin	59
7.3.3 Vakiintuneita suomennoksia puuttuu	60
7.3.4 Koalitiovaihtoehdot	61
7.3.5 Yhteenveto: käytännöt vaihtelevat	62
7.4 Saksalaiset paikannimet	62
7.5 Saksalaisten organisaatioiden nimet.....	65
7.6 Englannin kielen rooli Saksaan liittyvissä jutuissa	66
7.7 Sitaatti voi kiertää englanninkielisen lähteen kautta	68
7.8 Portinvartijafunktioista.....	70
7.9 Lähdeteksteihin viitataan suoraan vain harvoin	74
8 Lopuksi	77
8.1 Aihevalinnan portti ja portinvartijan tekemät muutokset.....	77
8.2 Nimistön kääntäminen.....	78
8.3 Englanti talouden ja kansainvälisten uutisten kielenä.....	79
8.4 Uutiskääntämisen kirjossa riittää yhä tutkittavaa ja kehitettävää.....	80

Lähdeluettelo.....	82
--------------------	----

DEUTSCHE KURZFASSUNG

1 Johdanto

Kansainvälisyys on osa nykyarkea, ja olemme tottuneet saamaan nopeasti tietoa kaikkialta maailmasta. Tiedon kulkeminen edellyttää kääntämistä, mutta siihen tai muuhunkaan tiedonkuluprosessiin ei yleensä kiinnitetä erityistä huomiota – paitsi silloin, kun huomataan virheitä. Esimerkiksi Tsain (2005, 151) mukaan uutiskääntäjä ei Taiwanissa ole koskaan huomion kohteena, paitsi silloin, kun hän tekee virheen, varsinkin, jos kyse on merkittävistä uutisista. Sama pätee Suomessakin. Uutisten kääntämiseen kiinnitetään huomiota lähinnä silloin, kun esimerkiksi *fighting the Nazis* kääntyy Nazisin taisteluksi (MTV.fi 10.10.2012 ja Vehkoo, Johanna, Twitter-viesti 11.10.2012).

Tämän tutkielman aiheena on kääntämisen ja journalismin nivoutuminen yhteen *Kauppalehden* Saksa-aiheisissa teksteissä. Kääntäminen osana toimittamista kiehtoo minua henkilökohtaisesti, sillä olen toimittaja ja käännöstieteen lisäksi olen opiskellut maisterin tutkinnon journalistiikan pääaineesta. Olen huomannut, että vaikka toimitustyössä tarvitaan usein vieraiden kielten osaamista, kääntämiseen ei juuri kiinnitetä huomiota toimittajankoulutuksessa, vaan kykyä käyttää ainakin englanninkielisiä lähteitä pidetään itsestäänselvyytenä. Toisaalta kääntäjien ja käännöstieteen huomio kohdistuu usein muihin kuin journalistisiin tekstilajeihin (Bielsa & Bassnett 2009, 17).

Hyvältä toimittajalta ja hyvältä kääntäjältä edellytettävissä ominaisuuksissa on paljon yhtäläisyyksiä. Kääntäjä tarvitsee tietoa maailmasta tekstien ulkopuolella eli laajaa yleissivistystä ja erilaisia asiantietoja (Vehmas-Lehto 2007, 41), samoin toimittaja. Sekä toimittajan että kääntäjän on myös osattava tuottaa selkeää kieltä ja välittää viesti onnistuneesti vastaanottajalle.

Kääntämisen rooli globaalin uutisvälityksen mahdollistajana on ratkaisevan tärkeä, mutta yllättävän usein myös näkymätön. Uutiskääntämistä voi pitää suorastaan kaksinkertaisesti näkymättömänä, sillä se ei ainoastaan käytä kotouttavaa käännösstrategiaa, joka arvostaa sujuvuutta ja piilottaa väliintulonsa, vaan lisäksi kääntäminen on integroitu journalismin sisään (Bielsa & Bassnett 2009, 73).

Valdeónin (2018, 257–258) mukaan yksi ongelma käännöstieteen ja journalismin tutkijoiden välisen yhteistyön tiellä on kääntämisen määritelmä. Siinä, missä käännöstieteilijät näkevät kääntämisen laajana kokonaisuutena, journalismin tutkijat tyypillisesti mieltävät sen kapeammin vieraskielisen tekstin kääntämiseksi sanatarkasti kielten välillä, mikä on uutistuotannossa

harvinaista (Valdeón 2018, 257–258). Myös käännöstieteellinen tutkimus jää journalismintutkijoilta yleensä hyödyntämättä (mts. 266). He näkevät kääntämisen samantasoisena toimenpiteenä kuin esimerkiksi poistot, lisäykset ja tiivistykset, kun taas käännöstieteilijät näkevät nämä keskeisinä uutiskääntämisen piirteinä (mts. 259). Myös Vuorinen (1996, 14) arvelee toimittajien ja journalismin tutkimuksen vähäisen kiinnostuksen uutiskääntämistä kohtaan johtuvan siitä, että kääntäminen nähdään usein olemukseltaan vain kielellisenä toimintana, joka vaatii tiukkaa uskollisuutta lähtötekstille ja siten eroaa muusta tekstin prosessoinnista.

Uutiskääntäminen onkin vielä suhteellisen vähän tutkittu aihe. Suomessa merkittävimpiin alan tutkimuksiin kuuluu Vuorisen lisensiaatintyö (1996), jossa hän tutkii kääntämisen näkökulmasta kulttuurirajojen ylittämistä kansainvälisessä uutisvälityksessä. Pro gradu -tutkielmissaan uutiskääntämistä ovat tutkineet esimerkiksi Leino ja Rantala (1988), Kukkonen (1989) ja Harkko (2012). Ulkomailla uutiskääntämistä ovat käsitelleet varsinkin aiheesta kirjan kirjoittaneet Bielsa ja Bassnett (2009).

Journalistinen kääntäminen mielletään kääntämiseksi ehkä uutisia useammin aikakauslehtijutuissa, jotka usein ilmestyvät alkuperäisen kirjoittajan nimellä ja jopa ulkoasultaan samaan malliin sovitettuina kuin alkuperäisteksti. Aikakauslehtikääntämisestä on kirjoittanut esimerkiksi Mäntynen (2008), joka kuvaa pro gradu -tutkielmassaan *National Geographic* -lehden artikkelin kääntämistä. *National Geographicin* yhdysvaltalaisen emolehden artikkelit on tehty käännettäväksi useille kielille, joten kääntäjille tarjotaan lähtötekstin lisäksi runsaasti tausta-aineistoa (mts. 5). Lehdellä on myös oma ohjeistus juttujensa kääntäjille (mts. 14), ja se valvoo käännösten laatua (mts. 21–22).

Tässä tutkielmassa tutkin uutiskääntämistä suomalaisessa talousjournalismissa, *Kauppalehden* teksteissä. Yksi syistäni valita juuri *Kauppalehden* jutut aineistokseni on se, että *Kauppalehdellä* on Saksassa kirjeenvaihtaja-avustaja. Lehti siis julkaisee säännöllisesti Saksa-aiheisia juttuja eikä ole niiden tuottamisessa uutistoimistomateriaalin varassa. Saksalaisten lähteiden käyttö Saksaa käsittelevissä jutuissa ei ole itsestään selvää. Aiemmin uutiskääntämistä pro gradu -työssään tutkineelle Harkolle (2012, 32) selvisi, että STT:n Saksaa käsittelevistä jutuista lähes kaikki perustuvat englanninkielisiin lähteisiin. Saksassa työskentelevä kirjeenvaihtaja sen sijaan todennäköisesti käyttää jutuissaan paljon alkuperäisiä saksankielisiä lähteitä ja saksankielistä haastatteluaineistoa. Joissakin *Kauppalehden* jutuista myös eksplisiittisesti viitataan saksalaisiin lähteisiin, kuten saksalaislehtien kirjoituksiin.

Tässä tutkielmassa tarkoitukseni on havainnoida *Kauppalehdessä* julkaistuja Saksaa käsitteleviä tekstejä kääntämisen näkökulmasta. Osa jutuista viittaa johonkin saksankieliseen lähtötekstiin, mutta toisista sitä ei ole mahdollista jäljittää. Tämä on uutiskääntämiselle tyypillistä, joten se, ettei kaikkia aineiston juttuja ole mahdollista verrata suoraan mihinkään tiettyyn lähtötekstiin, ei ole tutkimisen este, vaan kertoo tutkimuskohteen luonteesta. Analysoin kohdetekstejä aineistolähtöisesti ja pääosin laadullisesti tavoitteenani antaa yleiskuva siitä, millaisia ne ovat kääntämisen näkökulmasta tarkasteltuina ja miten kääntäminen niissä mahdollisesti näkyy. Tämän tutkielman tutkimuskysymys on: Millaisia *Kauppalehden* Saksaan liittyvät tekstit ovat kääntämisen näkökulmasta? Tutkimuskysymykseen vastatakseni selvitän esimerkiksi, mitä (oletettavasti) käännettyä sisältöä jutuissa on, tuleeko kääntäminen niissä esiin eksplisiittisesti, millaisia käännösratkaisuja jutuissa on tehty ja miten lähdeteksteihin viitataan.

Aloitan tutkielman teoreettisen osuuden käsittelemällä ulkomaanjournalismia, sillä ulkomaanjournalismissa kääntäminen on käytännössä välttämätöntä, vaikka sitä ei toimituksessa aina pidetäkään kääntämisenä. Uutiskääntämiseen liittyikin keskeisesti kysymys siitä, onko kyse toimitamisesta vai kääntämisestä vai jostakin muusta. Tätä ongelmaa käsittelen tutkielman kolmannessa luvussa. Neljännessä luvussa käsittelen uutiskääntämisen prosessia journalismin tutkimuksessa hyvin tunnetun ja uutiskääntämisenkin tutkimuksessa käytetyn portinvartijateorian näkökulmasta. Tutkielman viidennen luvun aihe on talousjournalismi, sillä *Kauppalehdestä* keräämäni tutkimusaineisto edustaa lajityypiltään talousjournalismia. Talousjournalismin esittelystä siirryinkin aineistoni ja sen rajauksen sekä tutkimusmenetelmäni esittelyyn kuudennessa luvussa. Seitsemännessä luvussa esittelen analyysini tulokset ja kahdeksannessa luvussa nostan vielä esiin ja pohdin kiinnostavimpia havaintojani.

2 Ulkomaanjournalismi

Journalismin lajeista ulkomaanjournalismissa kääntämisellä on erityisen vahva rooli, sillä muilta kielialueilta peräisin oleva aineisto vaatii aina jonkinlaista kääntämistä, vaikka sitä ei usein kääntämiseksi mielletäisikään. Tässä luvussa käsittelen ensin yleisesti kääntämisen asemaa ulkomaanjournalismissa. Sen jälkeen kerron tarkemmin uutistoimistoista, sillä niillä on keskeinen rooli ulkomaanjournalismissa, ja ne paitsi keräävät ja välittävät uutisia, myös kääntävät ja muokkaavat niitä huomattavasti. Niin uutistoimistoissa kuin lehtien toimituksissakin tätä tekevät ammattilaiset ovat kuitenkin yleensä titteliltään toimittajia eivätkä kääntäjiä. Käsittelen ammattinimikkeitä ja työnkuvia luvuissa 2.3 ja 2.4, mutta palaan kääntämisen ja toimittamisen suhteeseen tarkemmin tutkielman kolmannessa luvussa teoreettisesta näkökulmasta. Sitä ennen käsittelen luvussa 2.5 suomalaista ulkomaanjournalismia, koska tämän tutkielman aineisto on kerätty suomalaisesta lehdestä.

2.1 Ulkomaanjournalismi ja kääntäminen

Ulkomaanjournalismille on vaikeaa löytää varsinaista määritelmää. Ehkä syynä on sanan yleis-tajuisuus: ulkomaanjournalismi on ulkomaita käsittelevää journalismia. Journalismin Kuutti (2006, 73) määrittelee toimittajien tekemäksi työksi, ”joka on ajankohtaisina ja faktapohjaisina esitettävien, pääosin yhteiskunnallista ainesta sisältävien joukkoviestintäsanomien tuottamista”. Yksinkertaisesti määriteltynä ulkomaanjournalismi on siis ajankohtaisten ja faktapohjaisten joukkoviestintäsanomien tuottamista ulkomaihin liittyvistä aiheista. Sitä tekevät sekä lehden tai muun tiedotusvälineen kotitoimituksessa työskentelevät ulkomaantoimittajat että ulkomailla työskentelevät kirjeenvaihtajat ja avustajat (Uskali 2007, 51–53).

Ulkomaanuutisen määrittelyn vaikeuden ovat nostaneet esiin ainakin Kivikuru ja Pietiläinen (Kivikuru & Pietiläinen 1998, 7; myös Pietiläinen 1998a, 16). He toteavat, että kansainvälisissä tutkimuksissa on aiemmin tehty raja-aineiston sijoittelun perusteella niin, että ulkomaanuutiksi on laskettu vain ulkomaanosastolla tai etusivulla julkaistut jutut. Foreign News Flows Research -tutkimuksessa, jonka tuloksia Kivikurun ja Pietiläisen toimittamassa kirjassa tarkastellaan, mukaan otettiin pelkkien ulkomaanuutisosastojen sijaan lehdistä myös muiden osastojen ulkomaanaineisto. (Kivikuru & Pietiläinen 1998, 8.) Pietiläinen (1998a, 16) toteaa, että viestintä on helpointa määritellä kansainväliseksi ”silloin, kun se ylittää valtioiden rajat”. Näin ollen mikä tahansa journalistinen sisältö, joka käsittelee kotimaan rajojen ulkopuolella olevia tai tapahtuvia asioita, voi siis olla ulkomaanjournalismia.

Ulkomaanjournalismista kirjoittanut Uskali (2007, 44) määrittelee hyvälle ulkomaanjournalis-
mille viisi kriteeriä:

- 1) Juttuaiheiden monipuolisuus
- 2) Tietolähteiden monipuolisuus
- 3) Epäselvien tai nimettömien lähteinen vähäinen käyttö
- 4) Etusivulle pääsy (tai tv:ssä lähtöjuttujen määrä)
- 5) Arkojen aiheiden suuri osuus juttutuotannosta

Aroilla aiheilla Uskali tarkoittaa esimerkiksi politiikkaan, talouteen tai sotilaallisiin konflikteihin liittyviä tietoja, joita vallanpitäjät pyrkivät salaamaan tai vääristämään (Uskali 2007, 45). Kääntämistä Uskali ei mainitse kriteereissään lainkaan, vaikka käytännössä tiedotusvälineiden ulkomaan uutisista valtaosa sisältää ainakin jonkin verran käännettyä aineistoa. Kääntämisellä on keskeinen rooli muun maailman tapahtumia koskevien käsitysten muodostamisessa, vaikka lukija ei yleensä ajattelekaan lukevansa käännöstä. Siksi myös kääntämisen laadulla voisi perustellusti olla paikkansa ulkomaanjournalismin laadun arvioinnissa.

Ulkomaanjournalismilla on keskeinen asema maailman yleisen mielipiteen muodostumisessa, sillä kriittinen kansalaiskeskustelu ja yleinen mielipide syntyvät vain aiheista, jotka pääsevät esille maailman uutismedioissa (Uskali 2007, 10). Käsitykset siitä, mitä esimerkiksi ulkomaa-
lainen poliitikko on sanonut, perustuvat usein alkuperäisten lausuntojen käännöksiin, joita tiedotusvälineet välittävät.

Samaan tapaan käsitykset klassikkokirjallisuudestakin perustuvat usein käännöksiin, ja myös kuuluisat kirjailijat ovat saaneet vaikutteita toisiltaan käännösten kautta. Niin menneinä aikoina kuin nykyäänkin käsitykset kirjailijasta, teoksesta, aikakaudesta tai genrestä perustuvat uudelleenkirjoituksiin. (Lefevere 1992, 5.) Seuraava Lefeveren ajatus pätee niin kirjallisuuteen kuin uutisiinkin: ”I also hope to have shown that for readers who cannot check the translation against the original, the translation, quite simply, *is the original*” (Lefevere 1992, 109–110, kursivointi alkuperäisessä). Alkuperäiskieltä osaamaton lukija siis muodostaa käsityksensä teoksesta luke-
mansa käännöksen perusteella. Yhtä lailla ihminen, joka ei ymmärrä minkä tahansa viestin alkuperäisen esittämisen kieltä, voi muodostaa käsityksensä vain sen perusteella, miten esimerkiksi tiedotusvälineet uutisissaan kääntävät viestin. Lefeveren (1992, 9) mukaan kääntäminen on uudelleenkirjoittamisen selvimmin tunnistettava ja myös potentiaalisesti vaikutusvaltaisin

muoto, koska se kykenee heijastamaan kuvan kirjoittajasta ja teoksesta toiseen kulttuuriin, alkuperäisen kulttuurin rajojen yli.

2.2 Uutistoimistojen vahva rooli

Tiedotusvälineissä käsiteltävien uutisaiheiden valintaan vaikuttavat uutiskriteerit, joita eri tutkijat ovat jäsentäneet eri tavoin. Käytännössä uutistoimituksissa seurataan tarkasti uutistoimistojen välittämää uutisvirtaa, joten kansainvälisten uutistoimistojen valinnat ja painotukset näkyvät uutistarjonnassa eri puolilla maailmaa. Uutisoinnin rutiininomaisuuden vuoksi valtavirasta poikkeavat aiheet saattavat jäädä pimentoon. (Uskali 2007, 53–54.)

Uutistoimistot tuottavat tekstejä, jotka on tarkoitettu tiedotusvälineille juttujen raaka-aineeksi. Toimitukset voivat täydentää niillä omaa tiedonhankintaansa ja muokata niitä tarpeidensa mukaan. Raan informaation lisäksi uutistoimistot tuottavat myös perusteellisia julkaisuvalmiita juttuja, joita niiden asiakkaat, siis tiedotusvälineet, saavat vapaasti muokata. (Bielsa & Bassnett 2009, 34.) Yksittäistä uutista ehditään muokata moneen kertaan ennen kuin se päättyy lopulliselle vastaanottajalleen. Suomalaisessa lehdessä julkaistu kansainvälisen uutistoimiston aineistoon perustuva juttu on todennäköisesti kulkenut ainakin uutistoimiston paikallisen toimituksen, sen keskustoimituksen, STT:n ja julkaisevan sanomalehden oman toimituksen prosessien kautta (Vuorinen 1996, 35). Siis ainakin neljä toimitusta käsittelee uutista ennen kuin lukija saa sen silmiensä eteen.

Uutistoimistot ovat merkittäviä toimijoita globaalien uutisten välittämisessä paitsi siksi, että ne keräävät ja välittävät valtavan määrän uutisia, myös siksi, että ne ovat usein ensimmäisinä kertomassa uusista asioista. Ne luovat tapoja puhua niistä ja esittelevät uutta sanastoa, eli niillä on selvä vaikutus muihin uutisorganisaatioihin. (Bielsa & Bassnett 2009, 67.)

Globaaleilla uutistoimistoilla on merkittävä rooli paitsi uutisten keräämisessä, myös niiden prosessoinnissa ja välittämisessä. Uutisten tuottamiseen ja prosessoimiseen sisältyy myös huomattava määrä kääntämistä. (Bielsa & Bassnett 2009, 34.) Uutistoimistot tekevät yhteistyötä keskenään ja muokkaavat tekstejä uusille yleisöille sopiviksi. Uutisten välittämisessä kulttuuripieristä toiseen tarvitaan tekstin kielellisen kääntämisen lisäksi myös muokkaamista, kuten tietojen lisäämistä tai poistamista ja painotusten muuttamista tekstin kohdistamiseksi uutistoimiston asiakkaina oleville tiedotusvälineille. (Gawlass 1999, 236–237).

Pitkään jatkuvista, monimutkaisista uutistapahtumista ei ole mahdollista kertoa joka uutisessa kaikkea uutisen ymmärtämiseen tarvittavaa taustatietoa. Vaikka kansainvälisiin uutisiin yleensä lisätään taustatietoa, on uutistuotannossa pakko jossakin määrin luottaa vastaanottajan yleisiin ennakkotietoihin ja tiedon karttumiseen, kun samaa aihepiiriä käsitellään toistuvasti. (Vuorinen 1996, 158.) Vuorisen (1996) tutkimissa Angolan rauhanprosessia käsitelleissä kansainvälisten uutistoimistojen uutisissa tarjottiin taustatietoja esimerkiksi henkilöistä ja paikoista. Tiedot palvelevat lukijaa, jolle maa ja sen kulttuuri eivät ole tuttuja. Paikallisessa mediassa samoja määreitä ei luultavasti olisi tarpeen käyttää, sillä paikallisille tiedot oletettavasti olisivat jo tuttuja. (Mts. 151, 167.)

Kääntäminen liittyi jo uutistoimistojen syntyvaiheeseen. Ensimmäiset uutistoimistot perustettiin keräämään tietoa ja myymään sitä, sillä tiedosta oli tullut arvokas hyödyke. Charles Havas perusti vuonna 1832 Bureau Havasin, joka käänsi ulkomaisia sanomalehtiä ranskalaiselle medialle. Vuonna 1832 siitä tuli ensimmäinen uutistoimisto, Agence Havas, kun se alkoi ulkomaisen lehdistön julkaisemien artikkelien kääntämisen lisäksi kerätä omia uutisia. (Bielsa & Bassnett 2009, 39.)

Havas myös hyödynsi kehittyvää lennätinverkostoa alusta alkaen (Bielsa & Bassnett 2009, 39). Globaaliin uutistuotantoon tarvittavan infrastruktuurin, lennättimen, käyttöönotto 1800-luvun puolivälistä alkaen ja vakiintuminen 1800-luvun jälkimmäisellä puoliskolla muuttikin uutistuotantoa huomattavasti. Merkittävimmät uutistoimistot syntyivät keräämään ja levittämään uutisia ja laajensivat maailmanlaajuisia yhteyksiään. Modernien sanomalehtien aiheita ei enää valittu maantieteellisen läheisyyden mukaan, vaan uusien, kehittyvien journalististen uutiskriteerien perusteella. Uutisarvoa oli enää vain uusimmilla tapahtumilla, ja tuoreimpien uutisten (*breaking news*) kertomisesta alettiin kilpailla. (Mts. 32–34.)

Agence Havasilla uutistoimistouransa aloittanut Julius Reuter perusti oman uutistoimistonsa Lontoossa vuonna 1851, juuri, kun lennätinyhteys Britannian ja Manner-Euroopan välillä oli aukeamassa. Amerikkalainen uutistoimisto Associated Press oli aloittanut vuonna 1848 ja saksalainen Wolff vuonna 1849. (Bielsa & Bassnett 2009, 39.) Atlantin poikki kulkeva lennätinkaapeli mahdollisti New Yorkissa sijaitsevan Associated Pressin ja Lontoossa sijaitsevan Reutersin yhteistyön. Koska Britannia hallitsi lennätinyhteyksiä eri puolille maailmaa, Lontoosta tuli globaalin uutisvälityksen keskus. (Bielsa & Bassnett 2009, 42.)

Uutistoimistot solmivat jo varhain kansainvälisiä yhteistyösopimuksia varmistaakseen globaalin kattavuuden. Ensimmäisellä sopimuksella maailman jakoivat osiin Havas, Wolff ja Reuters vuonna 1859. Havasin reviiriä olivat Ranska ja Välimeren alue, Ranskan imperiumi ja myöhemmin myös Etelä-Amerikka. Wolffin aluetta olivat Saksa, Skandinaavia ja Itä-Eurooppa, Reutersin aluetta Britannia, Hollanti, brittiläinen imperiumi sekä Kaukoitä ja myöhemmin mukaan tulleen Associated Pressin aluetta Yhdysvallat, Kanada, Alaska sekä osa Karibian ja Keski-Amerikan alueista. Omilla alueillaan toimistot joko kehittivät omaa verkostoaan tai tekivät yhteistyötä kansallisten uutistoimistojen kanssa. Vuonna 1907 perustettu amerikkalainen United Press alkoi kilpailla Associated Pressin kanssa. Amerikkalaiset uutistoimistot alkoivat myydä uutisiaan suoraan eurooppalaisille lehdille, mikä yhdessä uusien lehtienvälisten uutisvaihtolianssien luomisen ja eurooppalaisen diplomatian polarisoitumisen kanssa johti uutistoimistojen sopiman aluejaon hylkäämiseen maailmansotien välisinä vuosina. (Bielsa & Bassnett 2009, 42–43.)

Globaaleiksi uutistoimistoiksi siis kasvoi 1800-luvun voitokkaiden imperiumien kansallisia uutistoimistoja. Läntisten instituutioiden ensisijaisuutta globaalissa uutisvälityksessä ja sen vaikutusta uutisten sisältöön alettiin haastaa 1970-luvulla ja kansallisten uutistoimistojen perustamista kolmannen maailman maihin edistettiin. (Bielsa & Bassnett 2009, 34–35.) Uudet, kansalliset uutistoimistot kuitenkin ryhtyivät noudattamaan samoja periaatteita ja uutiskriteereitä kuin suuret länsimaiset toimistot. On kuitenkin olemassa myös niin sanottuja vaihtoehtoisia uutistoimistoja, joiden toimintaa ohjaavat toisenlaiset periaatteet. Vaihtoehtoisista uutistoimistoista merkittävin on Inter Press Service (IPS), joka perustettiin vuonna 1964 välittämään tietoa Euroopan ja latinalaisen Amerikan välillä. Toisin kuin länsimaiset uutistoimistot, IPS ei keskity mahdollisimman nopeaan tapahtumien raportointiin, vaan syvällisiin, tapahtumien syitä selittäviin näkökulmiin. Aihepiireihin kuuluvat esimerkiksi rikkaiden ja köyhien välinen kuilu, ihmisoikeudet ja demokratia, pakolaiset ja kansainvälinen siirtolaisuus, luonnonsuojelu ja kestävä kehitys. Hyvin erilaisen lähestymistapansa vuoksi IPS ei varsinaisesti suoraan kilpaile suurten uutistoimistojen kanssa, vaan ennemminkin täydentää niiden tarjontaa. IPS:llä on myös omanlaisensa suhtautuminen kieliin ja kääntämiseen. Se tunnustaa vähemmistökielten merkityksen, ja pääasia on niiden rooli kansojen välisessä viestinnässä, ei taloudellinen periaate tarjota uutisia tärkeimpien markkina-alueiden kielillä. (Bielsa & Bassnett 2009, 50–51.) IPS tuottaa palvelunsa espanjaksi ja englanniksi. Lisäksi osa tarjonnasta käännetään lukuisille muille kielelle, joihin kuuluvat niin arabia, mandariinikiina ja saksa kuin suomi, ruotsi ja nepalikin. (IPS for Media Clients, s. d.)

Nykyään globaaleja uutismarkkinoita hallitsevat muutamat uutistoimistot. Samalla, kun sääntelyn purkaminen on kasvattanut uutiskanavien määrää ja monipuolistanut niitä, uutisten raakamateriaalin kerääjien määrä on pysynyt rajallisena. Uutistoimistojen suhteellinen valta on kasvanut ympäristössä, jota hallitsee kaupallinen logiikka ja jossa monilla uutisorganisaatioilla ei enää ole varaa omiin lähteisiin. (Bielsa & Bassnett 2009, 35.)

Uutistoimistojen lisäksi myös suuret, varsinkin amerikkalaiset ja brittiläiset laatulehdet ja tv-yhtiöt ovat usein paitsi muiden joukkoviestinten arvostamia esikuvia, myös niiden tietolähteitä. Vain harvalla viestimellä on varaa omaan ulkomaankirjeenvaihtajien verkostoon. (Uskali 2007, 11). Varsinkin kriisitilanteissa, jolloin luotettavaa tietoa on saatavilla vain vähän, toimittajat usein seuraavat arvovaltaisessa asemassa olevia viestimiä, kuten *The New York Timesia*, *The Washington Postia*, *Financial Timesia*, BBC:tä tai CNN:ää (mts. 54).

Nopeiden uutisten markkinoille ovat tulleet ensin television uutiskanavat, sittemmin internet. Vuonna 1980 perustettu amerikkalainen uutiskanava CNN hyötyi satelliittitekniikan käyttöönotosta samaan tapaan kuin perinteiset uutistoimistot 1800-luvulla lennättimestä. CNN alkoi tarjota uutisia katsojilleen jatkuvasti. Se painotti faktatietoa ja minimoi tulkitsevan kommentoinnin, josta oli tullut amerikkalaisille tv-uutisille tyypillinen piirre. CNN otti siis haltuun varsin uutistoimistomaisen toimintatavan. Voi myös sanoa, että sen kaltaiset kanavat hämärtävät kansallisten ja kansainvälisten tapahtumien rajaa ja luovat median välittämiä maailmantapahtumia. Uutistoimistojen periaatteena on sitä vastoin ollut, että kansainväliset uutiset pitää adaptoida erilaisille markkinoille. Muokkaamista tekevät sekä niiden omat toimitukset että aineistoa tilaavat tiedotusvälineet, joilla on aina ollut vapaus mukauttaa uutistoimiston aineistoa omiin tarpeisiinsa. (Bielsa & Bassnett 2009, 52–53.)

Vaikka jatkuvasti päivittyvää tietoa tarjoavat kanavat ovat kertoneet globaalia yleisöä kiinnostavista aiheista, nekin ovat olleet länsimaisia medioita. Viime aikoina ne ovat kuitenkin alkaneet saada ei-länsimaisia haastajia. Näistä merkittävin on Qatarissa vuonna 1996 perustettu jatkuvasti tietoa tuottava uutiskanava Al-Jazeera. (Bielsa & Bassnett 2009, 53.) Sen englanninkielinen internet-sivusto julkaistiin vuonna 2003 ja englanninkielinen tv-kanava vuonna 2006. Englanninkielinen Al-Jazeera haastaa läntisten medioiden globaalisti hallitsevan aseman. (Mts. 54.)

Suurten kansainvälisten uutistoimistojen lisäksi myös kansallisilla uutistoimistoilla on merkittävä paikka ulkomaan uutisten välittämisen ketjussa, sillä käytännössä juuri ne valikoivat ja

kääntävät monissa pienissä ja keskisuurissa medioissa julkaistavat ulkomaanuutiset. (Uskali 2007, 110.) Voi kuitenkin olla, että uutisvälityksen siirtyminen internetiin vähentää kansallisten ”filterimedioiden” merkitystä (mts. 13).

2.3 Kääntäminen sisältyy toimittajan työhön

Bielsan ja Bassnettin (2009, 56) mukaan uutistoimistoja voi tarkastella valtavina käännöstoimistoina, jotka on suunniteltu tuottamaan nopeasti luotettavia käännöksiä suuresta määrästä informaatiota. Kääntäminen on uutistoimistoille erittäin tärkeä ja kiinteä osa uutistuotantoon kuuluvia journalistisista käytäntöjä. Kääntäminen on kuulunut uutistoimistojen toimintaan alusta alkaen, aloittihan niistä ensimmäinen käännöstoimistona, ja jo ensimmäisinä vuosikymmeninä uutistoimistot tarjosivat uutispalveluitaan eri kielillä tärkeimmille länsimaisille markkinoille sekä kehittivät kansainvälisiä verkostojaan. (Mp.) Onkin siis outoa, että kääntäminen jää ulkomaanjournalismin osana niin vähälle huomiolle, ettei esimerkiksi Uskali (2007) juuri syvenny siihen ulkomaanjournalismia käsittelevässä kirjassaan tai mainitse sitä hyvän ulkomaanjournalismin kriteeristössään (mts. 44).

Edelleen globaalit uutistoimistot tuottavat uutissähkeitä merkittävimmillä eurooppalaisilla kielillä, ja nykyään myös arabiaksi. Suurimpiin kieliin kääntämisen toimistot siis hoitavat itse, ja muihin kieliin kääntämisestä huolehtivat niiden palveluita tilaavat asiakkaat. (Bielsa & Bassnett 2009, 57.)

Vaikka kääntäminen on keskeinen osa uutistoimistojen työtä, niillä ei ole tapana palkata varsinaisesti kääntäjiä, sillä kääntämistä ei pidetä muista journalistisista tehtävistä erillisenä prosessina. Sekä toimittamiseen että kääntämiseen kuuluu valikoimista, korjaamista, tarkistamista, täydentämistä, kehittelyä ja lyhentämistä. Kääntäminen on siis tärkeä osa journalistista työtä ja sitä koskevat samat vaatimukset kuin muutakin journalistisen tekstin tuottamista. Uutistoimistot palkkaavat toimittajia, koska heillä on kokemusta journalistisesta työstä ja tarkka journalistien genreen ja tyylin tuntemus, ja uutiskääntäjien on työskenneltävä kuten toimittajien. (Bielsa & Bassnett 2009, 57.) Tässä luvussa tarkastelen uutistuotannon käytäntöjä, mutta palaan kääntämisen ja toimittamisen suhteeseen teoreettisesta näkökulmasta luvussa kolme.

Monikielisillä toimittajilla ei välttämättä ole kääntäjänkoulutusta tai muutenkaan kääntämiseen liittyvää koulutusta, vaikka he usein ovat uutiskääntämisen eksperttejä eli kykeneviä tuottamaan nopeasti luotettavia käännöksiä laajasta joukosta aiheita, joita journalistinen media käsittelee. Kuten alun perinkin, uutistoimiston toimittajilta edellytetään vieraiden kielten sujuvaa

hallintaa. Sekä AFP:llä että Reutersilla deskiin toimittajaksi tai käsittelijäksi (*editor*) päästäkseen on läpäistävä uutiskäännösteesti. (Bielsa & Bassnett 2009, 58.) Deskillä tarkoitetaan keskeisellä paikalla sijaitsevaa toimituksen uutispöytää, ”hermokeskusta”, jossa lehteä tai uutislähetystä kokoavat henkilöt työskentelevät. Deskissä valikoidaan ja käsitellään aineistoa julkaittavaksi ja tehdään julkaisupäätöksiä. (Kuutti 2006, 27, 245.)

Kääntämisen integroiminen uutistuotantoon maksimoi tehokkuuden uutisorganisaatioissa, joiden on alusta alkaen täytynyt pärjätä kielellisen moninaisuuden kanssa. Uutistoimistot ovat kehittäneet globaalit verkostot, jotka mahdollistavat maailmanlaajuisen tiedon keräämisen ja jakelun mahdollisimman tehokkaasti kielirajojen yli. Keskeinen elementti verkostojen kehittämisessä on niin sanottu *dual coverage structure*, eräänlainen kaksoisjärjestelmä. Uutistoimistoilla on liikkuvia toimittajia (vrt. kirjeenvaihtaja), jotka asettuvat asemapaikkaansa tyypillisesti viideksi vuodeksi, mutta säilyttävät tiiviit yhteydet myös kotimaahansa, ovat pääkonttorin palkkaamia ja tyypillisesti Reutersin tapauksessa brittejä ja AFP:n tapauksessa ranskalaisia. He tuottavat toimistonsa omalla kielellä uutisia, jotka julkaistaan kääntämättöminä toimiston pääuutisvirrassa ja jotka saatetaan kääntää myös muille kielille. Uutistoimistojen toimituksissa eri puolilla maailmaa työskentelee kuitenkin myös paikallisia toimittajia, jotka kirjoittavat omalla kielellään ja kääntävät muita uutisia paikallisille markkinoille. Tämä toimintamalli vähentää kääntämisen tarvetta huomattavasti ja nopeuttaa uutisten välittämistä eri kielillä eri markkinoille (Bielsa & Bassnett 2009, 58–59).

Kääntäjät ovat siis uutistoimistoissa melko harvinaisia, lukuun ottamatta paikallisia toimittajia, jotka auttavat kansainvälistä toimittajaa kielellisesti ja logistisesti vieraassa maassa, jonka kieltä tämä ei puhu. Bielsan ja Bassnettin (2009, 60) mukaan tätä usein hyvin näkymätöntä hahmoa, jonka status on varsin matala, kutsutaan yleensä tulkiksi (Suomessa usein myös fikseriksi, vrt. luku 2.4 tai Uskali 2007, 53). Vaikka tulkki usein jää huomiotta, hän on valtavan tärkeä ja häneltä vaaditaan yleensä paljon taitoja. Esimerkiksi Kiina on yrittänyt paikallisten tulkkien avulla kontrolloida, mikä tieto pääsee kansainvälisille uutismarkkinoille. Uutistulkin on paitsi osattava toimia kielen välittäjänä, myös omattava hyvän journalistin ominaisuudet. Usein tulkki altistuu tehtävässään vaaralle, jopa kuolemanvaaralle, eikä hänen roolinsa ole pelkästään kielen, vaan myös kulttuurin tulkkaminen. Tulkki avaa globaalille uutistoimistolle pääsyn maan muuten tavoittamattomaan todellisuuteen. (Bielsa & Bassnett 2009, 60.)

2.4 Ulkomaantoimittajan työnkuva ja fikserin apu

Ulkomaantoimittajat ovat tiedotusvälineiden ulkomaantoimituksissa työskenteleviä toimittajia. He työskentelevät pääasiassa lehtensä kotitoimituksessa, siis kotimaassaan. Sen sijaan ulkomaankirjeenvaihtajan asemapaikka on ulkomailla. Siinä, missä kotitoimituksessa työskentelevä ulkomaantoimittaja tekee työtä yleensä työvuorolistan mukaan, ulkomaankirjeenvaihtajan työ vaatii usein päivystystä ja on varsin itsenäistä. (Uskali 2007, 51.)

Uskali (2007, 53) listaa kirjassaan ulkomaanuutisoinnin keskeisiä ammattinimikkeitä. Kielitaito ja tulkkaaminen mainitaan fikserin kohdalla:

Yhteystoimittaja eli fikseri on yleensä kulttuurisesti ja toiminnallisesti haastavissa ympäristöissä apuna käytettävä paikallinen henkilö, joka hallitsee kielitaidon ja paikallistuntemuksen lisäksi myös journalismin perussäännöt ja toimintatavat. Toimii [sic] esimerkiksi haastattelujen järjestäjänä ja tulkkina. (Mp.)

Uskali (2007, 53) mainitsee kielitaidon myös kuvatoimittajan tehtäväkuvauksessa: Kansainvälistä kuvanvaihtoa seuraava kuvatoimittaja on hänen mukaansa ”yleensä kielitaitoinen valokuvaaja” (mp.). Muiden ammattinimikkeiden esittelyissä Uskali ei erikseen mainitse kielitaitoa, vaikka sitä ulkomaantoimituksen jäseniltä epäilemättä odotetaankin. Ammattinimikkeiden esittelyn jälkeen Uskali listaa vielä muita ulkomaantoimituksissa työskenteleviä ammattihenkilöitä, joihin hänen mukaansa kuuluvat ”tv- ja valokuvaajat, äänittäjät, tulkit/kääntäjät, arkistotoimittajat, autonkuljettajat, sihteerit ja jopa kokit” (mp.). Tulkin tai kääntäjän ammattinimikkeellä työskentelevään henkilöön on siis kyllä mahdollista törmätä ulkomaantoimituksessa, mutta omaa kohtaa ulkomaantoimituksen keskeisimpien ammattinimikkeiden listalla Uskali ei ole heille omistanut.

Fiksereistä Uskali (2007, 62) jatkaa, että heitä ei yleensä näy jutuissa, vaikka lähes kaikki ulkomaantoimittajat ja -kirjeenvaihtajat joutuvat joskus käyttämään fikseriä. Hänen mukaansa voi väittää, että paikallisten avustajien eli yhteystoimittajien tai fiksereiden tärkeä rooli on pitkään ollut yksi ulkomaanjournalismin tabuista, sillä heidän olemassaolonsa paljastaa toimittajien kulttuuriset rajat ja kielitaidon puutteet (mp.). Uskali (mts. 64) nostaa pohdittavaksi, miten aukot länsimaisten ulkomaantoimittajien ja -kirjeenvaihtajien tiedoissa ja taidoissa vaikuttavat ulkomaanuutisoinnin laatuun.

Ulkomaantoimittajana ja Yleisradion kirjeenvaihtajana toimineen Sinikka Artevan urasta kertoessaan Uskali (2007, 73) mainitsee, että ”Artevan etuna on aina ollut, että hän on hallinnut seurantamaidensa kieliä ja kulttuurihistoriaa”. Kirjeenvaihtajan tai ulkomaantoimittajan ei siis

edellytetä ilman muuta osaavan aina paikallista kieltä, vaikka siitä on työssä kiistatta etua. Eri-tyisesti kielitaitovaatimukset ovat väljemmät kaukaisissa ja eksoottisissa maissa. Esimerkiksi kielitaidostaan kehuttu Arteva työskenteli Kiinassa ja arabiankielisellä alueella (Uskali 2007, 73).

Kielitaitoa ei sen tärkeästä roolista huolimatta pidetä hyvän kirjeenvaihtajan ensisijaisena ominaisuutena. Hessin (1996, 79–80) mukaan amerikkalaiset uutisvälineet pestaavat ulkomaankirjeenvaihtajikseen ensisijaisesti kokeneita ja taitonsa osoittaneita toimittajia, vaikka arvostavatkin myös kielitaitoa ja kohdealueen tuntemista. Hän kuitenkin huomauttaa, että monien kollegojensa keskuudessa ihailluimpien kirjeenvaihtajien sanotaan osaavan hyvin kieliä (mp.).

Hess (1996) käsittelee ulkomaankirjeenvaihtajista kertovassa kirjassaan yhden luvun verran kielitaitoa. *Washington Postin* entinen Saksan-kirjeenvaihtaja Marc Fischer on sanonut Hessille (1996, 79): ”Anything less than total fluency hinders ability to eavesdrop, the key to good reporting.” Samoilla linjoilla on Japanissa kirjeenvaihtajana toiminut Catherine Manegold, joka totesi Hessille, että koska hän ei osannut japania, hän sai tietonsa suodatettuina. Oli joko käytettävä englantia puhuvia lähteitä tai turvauduttava tulkkeihin. Tulkin käyttämistä hän piti ongelmallisena, koska tulkki saattoi valikoida, mitä tietoa välitti, ja lisäksi hyvän tulkin palkkaaminen voi olla kallista. (Mp.)

Joskus kirjeenvaihtajien työskentelyalueet ovat niin laajoja, että heidän on mahdotonta opetella hallitsemaan kaikkia alueensa kieliä. Yksi Hessin (1996, 84) haastatteleminen ulkomaankirjeenvaihtajista kertoi, että hänen seuraamallaan alueella kieliä on yli 130. Joskus taas ulkomaantoimittajat työskentelevät alueella vain lyhyellä työkomennuksella. Hessin mielestä kielitaito on joka tapauksessa hyödyllinen työväline, joka tulisikin ottaa huomioon ulkomaankirjeenvaihtajien valitsemisessa. (Mts. 86.)

2.5 Suomalainen ulkomaanjournalismo

Suomen on pienenä ja ulkomaankaupasta riippuvaisena maana aina ollut oltava kiinnostuneempi ulkomaista kuin suurten valtioiden (Uskali 2007, 21). 1800-luvun loppupuolelle asti suomalaislehtien ulkomaanuutiset perustuivat pääasiassa ulkomaisista lehdistä saatuihin tietoihin, sillä niillä ei vielä ollut ulkomaankirjeenvaihtajia, ennen kuin Krimin sodasta 1850-luvun puolivälissä *Helsingfors Tidningarille* raportoi sotareportteri eli kirjeenvaihtaja. Koska ulkomaisten lehtien saapuminen Suomeen kesti kauan, olivat Suomessa julkaistut ulkomaanuutiset

vähintään päiviä, mutta jopa kuukausia vanhoja. Vuonna 1855 Helsingin ja Pietarin välille valmistunut lennätinlinja mahdollisti ulkomailta saatujen sähkeuutisten julkaisemisen pääkaupungin lehdissä päivittäin. (Rantanen 1987, 57–59). Vielä 1910-luvulle saakka ulkomaanosastoa pidettiin lehdissä enimmäkseen toisarvoisena uutisosastona, ja ulkomaanuutiset olivat lähinnä käännöksiä ulkomaisten lehtien jutuista. Kuitenkin muutamissa lehdissä oli päätoimisia ulkomaantoimittajia jo 1800-luvun lopulla, ja vähitellen ulkomaanjuttujen merkitys kasvoi. Lopullinen ulkomaanosastojen läpimurto tapahtui ensimmäisen maailmansodan aikana. (Keränen 1984, 134–135.)

Suomessa kiinnostavat maailman tapahtumista erityisesti ne, joilla on vaikutusta Suomeen tai suomalaisiin (ks. esim. Uskali 2007, 18). Vastaava ilmiö on yleinen muuallakin maailmassa: Kansainvälisiä uutisia ja ulkomaankirjeenvaihtajia lähinnä amerikkalaisesta näkökulmasta tarkasteleva Hess (1996, 88) toteaa, että yhdysvaltalaisyleisö seuraa lähinnä Yhdysvaltoihin liittyviä aiheita. Osa samaa ilmiötä on sekin, että jopa muutkin kuin suuret uutisorganisaatiot saattavat lähettää omia toimittajiaan ulkomaille lyhyille keikoille silloin, kun raportoitavana on jotakin juuri oman levikkialueen kannalta erityisen kiinnostavaa (Hess 1996, 89).

Suomalaisesta näkökulmasta puolestaan ei kukaan muu ole yhtä kiinnostunut kuin suomalaiset (Uskali 2007, 13). Suomalaisella ulkomaanjournalismilla on siis yhä paikkansa, vaikka tietoa maailmasta saa nykyään helposti muillakin tavoin. Kielellisistäkään syistä pelkkä kansainvälinen uutisvälitys ei palvele kaikkia. Ulkomaanjournalismissa tarvitaan siis kääntämistä, mutta suomalaisen näkökulman saamiseksi myös toimittamista. Usein nämä kaksi puolta nivoutuvat yhteen. Jotta vieraskielisestä ulkomaisesta aineistosta voidaan tuottaa suomenkielisiä uutisia, on jonkun jossakin vaiheessa prosessia pakko kääntää jotakin. Toimittaja ei silti välttämättä ajattele kääntävänsä, vaan tekevänsä samaa tiedonhankintatyötä ja kirjoittamista kuin muutenkin. Käsittelen toimittamisen ja kääntämisen suhdetta tarkemmin seuraavassa luvussa.

Sen lisäksi, että aiheiden kytkökset kotimaahan tyypillisesti vaikuttavat ulkomaanuutisten valintaan, myös kulttuurisella läheisyydellä eli historiallisilla kulttuurisiteillä sekä taloudellisilla ja poliittisilla yhteyksillä on tyypillisesti vaikutusta siihen, miten paljon eri maista uutisoidaan. Kulttuurisesti läheisistä maista kerrotaan enemmän kuin kaukaisista, ja kirjeenvaihtajia lähetetään tyypillisesti maantieteellisesti, poliittisesti, taloudellisesti tai kulttuurisesti läheisiin maihin. Kulttuurinen läheisyys on varsin pysyvä ilmiö eikä reagoi nopeasti poliittisiin muutoksiin

tai ulkomaankaupan vaihteluun. (Pietiläinen 1998a, 31–32). Ulkomaankaupan lukuja ja ulkomaanuutisointia vertailemalla Pietiläinen (1998b, 103) on todennut, että ulkomaankaupan ja uutisoinnin välillä on vahva yhteys. Erityisen vahvasti yhteys näkyy talousjournalismissa (mp.).

Saksaa voidaan pitää Suomesta katsottuna kulttuurisesti läheisenä maana niin maantieteellisen sijainnin, luterilaisen uskonnon ja muun kulttuurin, EU-politiikan kuin vahvojen taloudellisten kytköstenkin vuoksi. Tämä näkyy suomalaisessa uutisoinnissa esimerkiksi siten, että suomalaisilla tiedotusvälineillä on Saksassa kirjeenvaihtajia ja avustajia, jotka raportoivat maasta säännöllisesti. Suomen Berliinin-suurlähetystön (s. d.) ylläpitämällä listalla on 16 Saksassa asuvaa suomalaistoimittajaa (tilanne syksyllä 2018). Merkittävistä suomalaistiedotusvälineistä oman kirjeenvaihtajan ovat lähettäneet Saksaan *Helsingin Sanomat* ja Yle, jolla on kaksi kirjeenvaihtajaa, suomenkielinen ja ruotsinkielinen. *Kauppalehti* ja MTV3 käyttävät yhteistä vakituista avustajaa. (Mp.)

3 Toimittamista, kääntämistä vai jotakin siltä väliltä?

Kääntäminen on uutistuotannossa hyvin yleinen ilmiö, vaikka sitä ei aina eksplisiittisesti merkitäkään (Schäffner 2005, 156). Omien havaintojeni mukaan kääntämistä ei oikeastaan merkitä näkyviin juuri koskaan, ainoastaan poikkeustapauksissa. Tässä luvussa käsittelen ensin uutiskääntämistä prosessina ja sen jälkeen sitä, onko kyse kääntämisestä, toimittamisesta vai jostakin muusta. Alaluvussa 3.2 näkökulma on ammattinimikkeissä eli siinä, kuka uutisia kääntää. Alaluvussa 3.3 käsittelen terminologista ongelmaa teoreettisesta näkökulmasta ja ilmiön nimeämisen erilaisia vaihtoehtoja.

3.1 Uutiskääntäminen prosessina

Uutistuotantoprosessi voi sisältää vieraskielisen aineiston käsittelyä. Joskus sanomalehdet käsittelevät muualla julkaistuja juttuja, mutta tekstin suora kääntäminen kielestä toiseen on Bielsan ja Bassnettin (2009, 12) mukaan ehkäpä uutiskääntämisen harvinaisin laji, ja aineiston muotoileminen uudelleen kohdeyleisölle sopivaan muotoon huomattavasti yleisempää. Kuten johdannossa totesin, aikakauslehdissä kokonaisten juttujen kääntäminen on yleisempää kuin uutismedioissa.

Muualla julkaistun tekstin kääntämisessäkin saatetaan sisällön varsin suorasta välittämisestä huolimatta tarvita tyylillisten konventioiden mukauttamista, sillä esimerkiksi otsikoinnin käytännöt ovat eri maissa erilaisia (Bielsa & Bassnett 2009, 12). Yksi uutiskääntäjän työhön keskeisesti vaikuttava tekijä onkin konventioiden erilaisuus ja sen myötä lukijoiden erilaiset odotukset eri maissa. Bassnettin (2005, 124) mukaan Britanniassa lukijat odottavat puheen suoraa esittämistä, joka tuo vahvemman autenttisuuden tunteen kuin epäsuora esittäminen. Joissakin muissa Euroopan maissa puolestaan tavataan esittää puhe epäsuorasti, koska suora esittäminen mielletäisiin tyhmentäväksi. Esimerkiksi Saksassa suorat lainaukset eivät yleensä ole korkean statuksen lehdissä hyväksyttäviä. Muutenkin uutisten kirjoittamisen tyyliessä on eri kulttuurien välillä huomattavia eroja. Käännettävä uutisteksti pitää siis usein muotoilla lähtötekstistä poikkeavalla tavalla, jotta se saadaan sopimaan kohdekulttuurin konventioihin. (Bassnett 2005, 124; Bielsa & Bassnett 2009, 12–13). Siinäkin on eroja, onko tarina tapana aloittaa alusta ja paljastaa vähitellen lisää vai kerrotaanko koko jutun ydin ensimmäisessä kappaleessa ja sen jälkeen syvennetään käsittelyä. Kulttuurieroja on myös tyypillisissä argumentoinnin tavoissa. (Bielsa & Bassnett 2009, 13.)

Uutiskääntämisessä hallitseva käänösstrategia on kotouttaminen, eli aineisto muokataan kohdeyleisönsä kulutettavaksi sen tarpeisiin ja odotuksiin sopivaan muotoon (Bielsa & Bassnett 2009, 10). Kotouttaminen on Bassnettin (2005, 127–129) mukaan uutiskääntämisessä välttämätöntä, sillä vaikka kaunokirjallisuuden kentällä kotouttamisen vastustamiselle voi olla perusteita, vieraannuttava kääntäminen voisi haitata uutisten ymmärtämistä. Bassnett käyttää esimerkkinä arabiasta englanttiin käännettyjä Saddam Husseinin puhetta ja al-Qaidan tiedotetta. Hänen mukaansa lähtötekstille uskolliset käännökset saattaisivat niissä viedä englanninkielisten lukijoiden huomion outoon retoriikkaan viestin asiasisällön sijaan. (Mp.)

Uutiskääntäjän rooli on Bielsan ja Bassnettin (2009, 73) mukaan paradoksaalinen: Toisaalta journalistisen tekstin informatiivinen ja kommunikatiivinen tarkoitus, funktionaalinen kielenkäyttö, yksinkertainen sanasto ja lyhyet lauseet helpottavat kääntämistä ja luovat tiukan normatiivisen kontekstin, joka rajoittaa huomattavasti yksilöllisyyttä ja luovuutta. Toisaalta kääntäessään toimittaja muuttaa tekstiä merkittävästi, ja uskollisuus kohdistuu enemmän raportoituihin tapahtumiin kuin lähtötekstiin. (Mp.)

Kääntämistä voidaan tarvita useissa uutistuotannon vaiheissa. Sekä tiedonhankintavaiheeseen että tekstien kirjoittamiseen ja muokkaamiseen niin uutistoimistoissa kuin toimituksissakin voi liittyä kääntämistä. Kielitaito ja kääntäminen tai sen puute vaikuttavat erityisesti aineiston valikoimiseen eri vaiheissa. (van Doorslaer 2010, 181.) Aineiston valinta ja siihen liittyvät mekanismit ovat keskeinen huomion kohde portinvartijateoriassa, jota käsittelen luvussa neljä.

Kun toimittajat käyttävät useita ulkomaisia lähteitä, lainaukset tavallisesti sisällytetään tekstiin mainitsematta, että lainattu sisältö on alun perin lausuttu toisella kielellä. Kääntäjän tai tulkin toimiminen viestin välittäjänä mainitaan mediateksteissä vain harvoin. Usein toimittajat kääntävät haluamansa lainaukset itse. (Schäffner 2005, 156.)

Bassnett on pyrkinyt selvittämään, mitä tapahtuu sen välillä, kun jotakin tapahtuu jossakin päin maailmaa ja kun ihmiset eri maissa kuulevat tai lukevat siitä. Esiin ovat nousseet muun muassa uutiskääntäjän työtä rajoittavat tekijät, kuten tilan ja ajan rajallisuus sekä toimituksellinen päätöksenteko. Teknologian kehittyminen on johtanut siihen, että internetissä tuoreita uutisia odotetaan saataville vuorokauden ympäri, joten työ on tehtävä yhä nopeammin. Nopeuden vaatimus herättää kysymyksiä laadun varmistamisesta. (Bassnett 2005, 123.)

Uutisen julkaisemiseen liittyy sekä aika- että tilarajoituksia. Tapahtuma-aika vaikuttaa uutisarvoon, samoin muut olosuhteet. Tilarajoitteisiin kuuluvat käytettävissä oleva tila (esimerkiksi

sanojen pituus) ja jutun sijoittelu lehteen. Maanjäristysuutinen jostakin kaukaa voidaan kuitata lyhyesti sisäsivulla, mutta jos kyseessä on lukijoille tuttu lomakohde tai muuten kiinnostava ja tarkasti seurattu alue, tapahtuma voidaan uutisoida laajasti ja nostaa etusivullekin. (Bielsa & Bassnett 2009, 11–12.)

Samalla, kun aineisto liikkuu kielirajojen yli, se käy läpi monia muutoksia, kuten lyhentämistä, editointia, useista eri lähteistä tulevan tiedon yhdistelyä tai ”sanatarkaksi” kutsutun käännöksen muokkaamista (Bielsa & Bassnett 2009, 14–15). Bassnettin (2005, 124–125) mukaan keskeinen kysymys koskee käännetyt uutisen määritelmää: millainen teksti se on, voiko sitä pitää käännöksenä ja jos voi, millä kriteereillä. Uutisten kääntämisessä ei keskustella perinteisen kääntämisen tapaan siitä, tuleeko kääntäjän olla lähdetekstille mahdollisimman uskollinen vai ottaa vapauksia. Uutinen kulkee matkansa vastaanottajille monen eri vaiheen kautta ja sitä muokataan moneen kertaan. On siis todennäköistä, että sitä tiivistetään, siihen tehdään lisäyksiä ja sitä muokataan kohdekulttuurin ja julkaisuvälineen tarpeisiin sopivaksi eikä missään vaiheessa käännetä siten kuin kääntäminen perinteisesti ymmärretään, lähtökielisestä lähtötekstistä kohdekieliseksi kohdetekstiksi. Bassnett vertaa prosessia tulkkaukseen ja sijoittaa uutiskääntämisen kääntämisen ja tulkkauksen välimaastoon. (Mp.) Myös Tsai (2005, 147) vertaa uutiskääntämistä tulkkaukseen, sillä (ainakin televisio)uutisten kääntäjän on työskenneltävä erittäin nopeasti ja kovan paineen alla, kuten tulkinkin.

Bielsan ja Bassnettin (2009, 93) mukaan uutiskääntämisen prosessiin voi hahmottaa sisältyvän kolme päätehtävää: Ensimmäisenä on vuorossa valikoiminen ja synteesi, jotta vain tärkeä informaatio käännetään kohdekielelle. Toisena seuraa informaation priorisointi, jonka kautta alkuperäinen teksti sopeutetaan uuden yleisön tarpeisiin. Kolmanneksi uutisen näkökulmia ja nyansseja muutetaan silloin, kun se on uudessa kontekstissa perusteltua. (Mp.)

Kotouttamisessa ei ole kyse vain kielellisten rakenteiden sovittamisesta tulokieleen sopiviksi, vaan myös sisältöjen muuttamisesta. Eurooppalaiselle yleisölle Hugo Chávez on tarpeen esitellä Venezuelan populistipresidenttinä ja latinalaisessa Amerikassa Ronald Reaganin hautajaiset esitettiin kylmän sodan johtajien kokoontumisena sen sijaan, että olisi ylistetty entistä presidenttiä sodan voittajana, kuten Yhdysvalloissa. (Bielsa & Bassnett 2009, 104–105.) Esimerkiksi uutistoimisto AFP:n latinalaisamerikkalaisen toimituksen toimittajat lisäävät taustatietoa ja muuttavat järjestystä tarpeen mukaan, kuten nostavat esiin viittauksia latinalaisen Amerikan maihin, vaikka ne alkuperäisessä jutussa mainittaisiin vasta jutun lopussa. Päätehtävä on siis

valikoida, priorisoida ja muodostaa synteesi, joka tarjoaa ranskan- ja englanninkielisten palveluiden merkityksellimmät elementit espanjankielisille lukijoille tiiviissä muodossa. (Bielsa & Bassnett 2009, 87.)

Kuten todettua, uutisia muokataan toimituksissa merkittävästi eikä niitä siis tyypillisesti pidetä statukseltaan korkeina itsenäisinä teoksina, joihin ei saisi kajota. Tekstien sisällä eri elementeillä voi kuitenkin olla erilainen asema. Uutisteksteissä sitaateilla on tyypillisesti korkeampi statusarvo kuin muulla tekstillä. Vaikka todellisuudessa sitaattejakin muokataan kielellisesti, sitaatin merkitseminen kuitenkin viestii tekstissä uskollisuutta sille, mitä siteerattava henkilö on sanonut. Samat tekstin prosessointiin yleisesti liittyvät tekijät koskevat myös kääntämistä. (Vuorinen 1996, 49–50.)

3.2 Kääntäjä vai toimittaja?

Uutiskääntämiseen ei päde perinteinen ajatus kääntämisestä lähtötekstille uskollisena kohdetekstin tuottamisena. Uutisia käännettäessä ei ole selvää, mikä on alkuperäinen lähtöteksti. Se voi olla valtava tekstimassa, joka pitää lyhentää lyhyeksi uutiseksi, tai se voi olla kokoelma eri lähteistä saatuja, toisiinsa löyhästi liittyviä haastatteluja, joiden lähteet voivat olla peräisin aivan erilaisista kielellisistä ja kulttuurisista konteksteista. (Bielsa & Bassnett 2009, 16.)

Monissa tapauksissa ei ole mahdollista erotella, mitkä osat journalistisesta tekstistä ovat käännettyjä ja mitkä muutoin toimitettuja. Journalistisessa tekstintuotannossa kirjoittaminen ja kääntäminen nivoutuvat yhteen niin, että niitä on yleensä mahdotonta irrottaa toisistaan erillisiksi prosesseiksi. Tämä osaltaan selittää ristiriidan siinä, että vaikka kääntäminen on jatkuvasti läsnä, toimituksissa ei yleensä kukaan työskentele kääntäjän ammattinimikkeellä. (Van Doorslaer 2010, 183.)

Bassnett (2005, 124) onkin toimittajien kanssa keskustellessaan huomannut, että vaikka nämä käyttäisivät vieraskielistä aineistoa, he kutsuvat itseään journalisteiksi ja välttävät sanaa kääntäjä. Vaikuttaa siltä, että kääntäminen mielletään jotenkin vähemmän arvokkaaksi kuin toimitaminen. (Mp.)

Tsai (2005, 148) kertoo artikkelissaan, ettei hänen tittelinsä taiwanilaisen Formosa Televisionin uutistoimituksessa ole kääntäjä, vaan kirjoittaja kansainvälisessä uutiskeskuksessa (*Writer in the International News Centre*). Työhön kuuluu paljon kääntämistä, mukauttamista, uudelleen-

kirjoittamista ja editointia. Tsain mukaan kääntäjän työnkuvan määrittäminen broadcast-mediassa näyttää vaikealta. (Tsai 2005, 148.) Tsain (2005, 152) mukaan televisiouutisten kääntäjiä ei oteta Taiwanissa yhtä vakavasti kuin otetaan toimittajat, jotka käyvät juttukeikoilla ja tuovat niiltä uutisia. Huolimatta kasvavasta kiinnostuksesta kansainvälisiä asioita kohtaan kotimaan uutisten asema on hallitseva ja ulkomaan uutisten deskiä kutsutaan humoristisesti tehtaan tuotantolinjaksi, vaikka todellisuudessa kääntäminen on monimutkainen prosessi. (Mp.)

Kääntäjällä on Tsain (2005, 149) mukaan uutistoimituksessa itse asiassa varsin suuri vapaus kertoa äidinkielellään tarina, joka perustuu vieraskieliseen aineistoon. Kääntäjä voi muuttaa alkuperäisen viestin rakennetta ja esimerkiksi lyhentää sitä huomattavasti, kunhan merkitykset, nyanssit ja faktat pysyvät samoina. CNN:llä yli kolme minuuttia lähetysaikaa saanut aihe saatetaan tyypistää kiinankielisessä lähetyksessä alle minuuttiin. (Mp.) Tsai (2005, 149–150) antaa artikkelissaan esimerkin työtehtävästä, jossa hän käytti lähes kymmentä samasta asiasta eri näkökulmista kertovaa lähdettä. Ensin oli käytettävä paljon aikaa lähdemateriaalin kokoamiseen, jäsentämiseen ja editoimiseen, ja vasta sitten hän saattoi alkaa kääntää, tai uudelleenkirjoittaa, journalististen käytäntöjen mukaisesti uutista äidinkielellään. Viestin laajamittainen muokkaaminen, tiukka aikataulupaine ja journalististen vaatimusten noudattaminen tekevät työstä haastavaa. (Mp.) Käytännössä Tsain kuvaama prosessi kuulostaa toimittajan työltä.

Useat toimittajat eivät mielellään määrittele itseään kääntäjiksi, vaan mieluummin toimittajakääntäjiksi, ulkomaantoimittajiksi tai yleensä yksinkertaisesti kielitaitoisiksi toimittajiksi (Bielsa & Bassnett 2009, 15). Suomalaisessa ympäristössä edes kielitaitoisuuden mainitsemista ei välttämättä pidetä tarpeellisena, sillä toimittajan oletetaan joka tapauksessa kykenevän käyttämään ainakin englanninkielistä lähdemateriaalia.

Toimittajuuden korostaminen painottaa kohdekulttuuria ja keskittyy kääntämisen uudelleenkirjoittamisvaiheeseen, jossa korostuu enemmän kohdekulttuurin normien tuntemus kuin varsinainen kieltenvälinen siirto. Moni toimittaja ajattelee, että kääntäjä tarjoaa tekstistä sanatarkan käänösversion, joka ei sovi sellaisenaan julkaistavaksi, vaan tarvitsee toimittajan muokkausta. Ammattikääntäjät puolestaan pitävät tällaista työnsä aliarvioimisena. (Bielsa & Bassnett 2009, 15.)

Toimittajalla tai uutiskääntäjällä on usein niin paljon lähdeaineistoa, että sitä olisi turha kääntää kokonaisuudessaan. Tekstiä on siis valikoitava ja yhdisteltävä, eli sitä on kieltenvälisen kääntämisen lisäksi osattava lyhentää ja editoida kohdeyleisölle sopivaksi. Tätä pidetään yleensä

toimittajan työnä. (Bielsa & Bassnett 2009, 15.) Bielsan ja Bassnettin (2009, 65) mukaan toimittajat ovat usein aluksi yllättyneitä, kun heiltä kysytään heidän roolistaan uutiskääntäjinä, sillä he eivät näe kääntämistä tekstin toimittamisesta erillisenä prosessina.

Uutiskääntäjä ei ole lähtötekstilleen velkaa kunnioitusta ja uskollisuutta, kuten kirjallisuuden kääntäjä, vaan hänellä on merkittävästi erilainen suhde usein signeeraamattomaan uutistekstiin, jonka päätarkoitus on tarjota tapahtumasta tietoa ytimekkäästi ja selkeästi (Bielsa & Bassnett 2009, 65). Journalismissa on hyvin normaalia, että käännettäessä uutisen näkökulma muuttuu, jos uusi näkökulma on perusteltu. Tällöin ei edellytetä, että tekstin vaikutus säilyisi ekvivalenttina eli lähtötekstiä vastaavana. (Bielsa & Bassnett 2009, 67.)

Bielsa ja Bassnett (2009, 85) siteeraavat Williamsin¹ esimerkkiä ulkomaan uutisdeskin päälliköstä, joka neuvoi lähestymään käännösprosessia kuin englanninkielinen lähtöteksti olisi lehdistötiedote. Kukaan asiansa osaava toimittaja ei vain toistaisi lehdistötiedotetta. Siinä ovat perusfaktat, mutta sitä on usein muokattava ja siihen on lisättävä relevanttia taustatietoa. Sama voi olla tarpeen, kun englanninkielisestä jutusta tehdään paikalliselle kohdeyleisölle relevantti ja ymmärrettävä. (Mp.)

3.3 Kääntämistä, toimittamista, transeditointia, lokalisointia?

Kääntämisen ja toimittamisen yhdistelmälle tai rajapinnalle ei ole olemassa vakiintunutta termiä. Siitä, mikä sana kuvaa ilmiötä parhaiten, on useita erilaisia näkemyksiä. Tässä aluvuossa esittelen aiheesta käytyä keskustelua ja keskeisimmät vaihtoehdot ilmiön nimeämiseksi. Aloitan varta vasten kehitetystä termistä transeditointi ja etenen sen jälkeen tapoihin hahmottaa ilmiötä kääntämisenä niin, ettei uutta termiä tarvita. Tuon esiin myös lokalisoinnin näkökulmaa ja kokoan luvun loppuun oman näkemykseni termien sekamelskasta.

3.3.1 Transeditointi

Stetting esitteli vuonna 1989 transeditoinnin käsitteen kuvaamaan harmaata aluetta toimittamisen ja kääntämisen välimaastossa (*translation + editing -> transediting*, josta tässä tutkielmassa käytän suomen kieleen mukautettua muotoa transeditointi). Tässä yhteydessä toimittamisella tarkoitetaan tekstien editoimista yleisesti, ei pelkästään journalistista toimittamista.

---

¹ Williams, Anthony 2004. 'Insiders' views on the Translation of News'. Paper presented at the Translation in Global News Conference, University of Warwick (Bielsa & Bassnett 2009, 158).

Stettingin (1989, 371–372) mukaan kääntämiseen on aina kuulunut tietty määrä toimittamista, kun kääntäjien on pitänyt miettiä esimerkiksi, muutetaanko mailit kohdetekstissä kilometreiksi, lisätäänkö kohdekieliselle lukijalle tuntemattomiin nimiin selityksiä tai poistetaanko hänelle epärelevantteja kohtia tekstistä. Muutokset, lisäykset ja poistot ovat Stettingin mukaan luonteeltaan erilaista pohdittavaa kuin merkityksen ekvivalenssiin liittyvät käännösratkaisut. Ne ovat kielen sijaan kulttuuriin ja tilanteeseen liittyviä adaptaatioita, joiden tarve johtuu eroista lukijoiden taustatiedoissa. Mainitut toimenpiteet ovat asioita, joita toimittajat (editorit, eivät siis pelkästään journalistit) tekevät teksteille omalla kielellään. Kääntäjät toimittavat tekstejä myös selkeyttäessään tekstiä ja korjatessaan sen kielioppia tai tyyliä. (Mp.)

Stetting (1989, 372–373) liittää pohdintansa kääntäjien ikuiseen keskusteluun siitä, onko käännöksen syytä pysyä mahdollisimman lähellä lähtötekstiä vai voiko kääntämiseen suhtautua vapaampana ja luovempaan prosessina. Transeditointi-termillään Stetting pyrkii kehittämään vaihtoehtoisen lähestymistavan tietäntyyppisiin käännöstehtäviin ja keskittymään erityisesti käännöksen vastaanottajan tarpeisiin, jotka luonnollisesti riippuvat siitä, mikä tekstin funktio heidän näkökulmastaan on. Stetting toivoo termin avaavan keskustelua siitä, miten oikeutettua tekstien parantelu ja jossakin määrin muuttaminenkin käännösprosessissa on. (Mts. 373.) Hän ei kuitenkaan suoraan selitä, mikä parantelun ja muuttamisen ero on, tai mistä näkökulmasta teksti mahdollisesti parane.

Stettingin (1989, 373–374) mukaan transeditointia tehdään käytännössä jo paljon. Hän laskee transeditoinniksi esimerkiksi elokuva- ja tv-käännösten mahdollistamisen niille varattuun tilaan, epäadekvaattisten käsikirjoitusten siistimisen ja tilanteet, joissa esimerkiksi esitteiden tai PR-materiaalin tekstejä koostetaan jollekin kielelle toisella kielellä kirjoitetusta aineistosta. Stettingin esimerkeistä tämän tutkielman kannalta kiinnostavimpia ovat kaksi journalismiin liittyvää: ensinnäkin tilanteet, joissa vierasta kieltä puhuneen haastateltavan sitaattit käännetään sujuvalle kohdekielelle, vaikka hän olisi puhunut haastattelukieltä puutteellisesti, ja toiseksi vieraskielisen aineiston käyttäminen kirjoitettaessa artikkeleita omalla kielellä, erityisesti maissa, joiden oma kieli ei ole kansainvälisessä käytössä. (Stetting 1989, 373–374.)

Haastateltavan henkilön sitaattien kieliasun parantaminen on toimittajan työssä rutiinia. Ei suomalaisen toimittaja kirjoita suomalaisenkaan haastateltavan sanomisia tarkasti litteroimalla, vaan sitaattien kieli on huollettava. On siis täysin loogista, että myös käännetyt sitaattit kirjoitetaan hyvällä yleiskielellä eikä siteerattavan henkilön mahdollista takeltelua mukailen. Myös

vieraskielisen lähdeaineiston käyttäminen jutuissa on monen suomalaisen toimittajan työssä arkipäivää.

Stettingin (1989, 374) mukaan useat ammattikäntäjät ovat työssään joutuneet transeditoimaan ja ovat turhautuneet, koska pitävät sitä vaativampana ja vastuullisempana kuin tavallista kääntämistä, mutta eivät saa siitä tunnustusta.

Stetting (1989, 377) jakaa transeditoinnin kolmeen erilliseen osa-alueeseen:

- 1) Siistimis-transeditointi eli ilmaisun tehokkuuden mukauttaminen
- 2) Tilanne-transeditointi eli käännetyn tekstin mukauttaminen aiottuun tarkoitukseensa uudessa sosiaalisessa kontekstissaan
- 3) Kulttuurinen transeditointi eli mukauttaminen kohdekulttuurin tarpeisiin ja konventioihin

Stettingin (1989, 378–379) mukaan muutosten, lisäysten ja poistojen tekeminen tekstiin on transeditointia, mutta esimerkiksi lauserakenteiden muuttaminen kuuluu niin sanottuun tavalliseen kääntämiseen eikä tee siitä transeditointia, sillä siinä ei kajota sisältöön. Kuitenkin esimerkiksi Vuorinen (1997, 170) pitää poistoja, lisäyksiä, korvaamista ja tekstin uudelleenjärjestelyä kääntämiseen kuuluvina toimenpiteinä. Ne ovat siis osa kääntäjän työtä eivätkä tee siitä toimitamista tai uudelleenkirjoittamista (mp.).

Bielsa ja Bassnett (2009, 64) eivät halua omaksua keinotekoisena pitämäänsä käsitettä transeditointi, sillä sen käyttäminen viittaisi siihen, että olisi muitakin tapoja kääntää uutisia. Puhuesaan samasta ilmiöstä, jossa yhdistyvät editointi ja kääntäminen ja jossa kääntäminen on integroitu osaksi journalistista uutistuotantoa, he käyttävät termiä *news translation*. (Mp.) Tässä tutkielmassa käytän siitä suomenkielistä vastinetta uutiskääntäminen.

Schäffner (2012) käy artikkelissaan läpi transeditointia ja journalistista kääntämistä koskevaa kirjallisuutta ja pohtii transeditointi-termin roolia. Hän toteaa, että jos journalististen tekstien kääntämistä ajattelee laajasti, voi huomata prosessien olevan niin monimutkaisia ja monimuotoisia, ettei ongelmaa voi ratkaista yksioikoisesti vaihtamalla sanan kääntäminen toiseen termiin (mts. 875–876). Hän ei toisaalta myöskään pidä Bielsan ja Bassnettin käyttämää uutiskääntäminen-termiä varauksetta onnistuneena, sillä journalismissa käännetään muutakin kuin uutisia eikä genren nimen lisääminen kääntäminen-sanan eteen välttämättä riitä selittämään,

mistä on kyse (Schäffner 2012, 877–878). Schäffner (2012, 880–881) kiinnittää huomiota siihen, että Stetting kehitti transeditoinnin käsitteen aikana, jolloin kääntäminen ymmärrettiin nykyistä kapeammin. Schäffnerin mielestä uusi käsite oli aikanaan tarpeen, mutta nykyisessä kontekstissa puhuminen transeditoinnista kääntämisen sijaan tai vastaparina voi johtaa kääntämisen ymmärtämiseen liian kapeasti vain sanasanaisena kääntämisenä (mp.).

Olen Stettingin (1989, 371) kanssa samaa mieltä siitä, että toimittamisen ja kääntämisen välillä on harmaa alue ja rajanveto on vaikeaa. Transeditoinnin käsite ei kuitenkaan kokonaan poista ongelmaa, sillä myöskään toimittamisen ja transeditoinnin tai kääntämisen ja transeditoinnin välille ei voi tehdä selvää eroa. Stetting (1989, 378–379) itsekin kirjoittaa, että kääntämisen ja transeditoinnin välille on mahdotonta vetää jyrkkää rajaa. Sen sijaan hän näkee transeditoinnin sijoittuvan kääntämisen spektrin siihen päähän, jossa sallitaan eniten muutoksia, vielä enemmän kuin dynaamisessa kääntämisessä.

3.3.2 Sittenkin kääntämistä? Skoposteoreettinen näkökulma

Journalistisessa yhteydessä tapahtuvaa kääntämistä voi tarkastella myös käännosteorian kautta. Reiß ja Vermeer (1984, 101) asettavat käännosteorian ylimmäksi säännöksi skopossäännön, jonka mukaan toiminnan määrää sen tarkoitus (skopos). Toisin sanoen kääntämisessä tarkoitus pyhittää keinot, eli toiminnan tarkoitus määrää, mitä tehdään ja miten. Käännoksen tavoitteen saavuttaminen on tärkeämpää kuin se, että kääntäminen toteutetaan tietyllä tavalla. (Reiß & Vermeer 1984, 100–101.) Esimerkiksi Stettingin (1989) määrittelemää transeditointia voi siis pitää kääntämisenä, jonka tarkoituksena eli skopoksena on kohdejulkaisuun sopivan tekstin tuottaminen. Tarkoituksen toteuttamiseksi tekstiä on suppeasti ymmärretyn kääntämisen lisäksi toimitettava, mutta skoposteoriassa toimittamiseenkin liittyvät toimenpiteet ovat osa skopoksenmukaista kääntämistä.

Reißin ja Vermeerin (1984, 139) mukaan termit ekvivalenssi ja adekvaattisuus tulisi erottaa selkeästi toisistaan. Heidän mukaansa adekvaattisuus tarkoittaa lähtö- ja kohdetekstin suhdetta ottaen johdonmukaisesti huomioon tavoitteen eli skopoksen, johon käännosprosessissa pyritään. Kääntäminen on adekvaattista silloin, kun merkkien valitseminen kohdekielellä johdonmukaisesti alistetaan käännoksen tarkoitukselle. (Mp.) Merkit valitaan adekvaattisesti silloinkin, jos tarkoituksena on tuottaa lähtötekstin kanssa ekvivalentti kohdeteksti. Ekvivalenssin Reiß ja Vermeer (1984, 139–140) määrittelevät suhteeksi sellaisten lähtö- ja kohdetekstin välillä, jotka voivat täyttää tai täyttävät saman viestinnällisen funktion omissa kulttuureissaan sa-

manarvoisella tasolla. Kääntäminen ei voi olla ekvivalenttia, mutta kohdeteksti voi olla ekvivalentti suhteessa lähtötekstiin. Reiß ja Vermeerin ajattelussa ekvivalenssi on adekvaattisuuden erityislaji, jossa funktio on lähde- ja kohdetekstin välillä muuttumaton. (Reiß & Vermeer 1984, 139–140.)

Bielsan ja Bassnettin (2009, 123) mukaan variaatio on väistämättä osa kääntämistä, mutta aina on olemassa kysymys siitä, onko variaation mahdollisella laajuudella jotakin rajaa. Tämä kysymys on heidän mukaansa jokaisen uutiskääntämistä koskevan keskustelun ytimessä. Usein ainoa jäljitettävä lähde on tapahtuma eikä mikään yksittäinen tunnistettava tekstimuotoinen selostus tapahtumasta. (Mp.) Skoposteorian viitekehyksessä voi ajatella, että vaikka uutinen ei ole ekvivalentti minkään tietyn lähdetekstin kanssa, se voi olla adekvaattinen käännös.

Luvun alussa esitellyn skopossääntönsä alasäännöksi Reiß ja Vermeer (1984, 101) muotoilevat, että skoposta voi kuvata vastaanottajariippuvaiseksi muuttujaksi. Tämä tarkoittaa sitä, että tarkoitettua vastaanottajaa voi pitää skopoksen osana ja vuorovaikutuksen osapuolten väliset suhteet vaikuttavat vuorovaikutukseen (mp.). Skopos voidaan päättää vain arvioimalla vastaanottajia. Ellei heitä tunneta, ei ole mahdollista arvioida, onko tekstin funktio heille järkevä. Päätetyn skopoksen mukaan voidaan lähtötekstin osia painottaa uudelleen jo ennen kääntämistä tai käännösprosessin aikana tai jälkeen. Teksti käännetään kohdevastaanottajien odotusten mukaisesti. (Mts. 102–103.)

Skoposteorian mukaan ei ole olemassa yhtä oikeaa käännöstä: „Es gibt nicht ‚die‘ optimale Translation. Es gibt nur das Streben nach Optimierung unter den jeweils gegebenen aktuellen Bedingungen.“ (Reiß & Vermeer 1984, 113.) Tähän vaikuttaa osaltaan se, että käännöksen skopos voi olla hyvinkin erilainen kuin lähtötekstin skopos. Reiß ja Vermeer (1984, 103) käyttävät yhtenä esimerkkinä sitä, että saksalaiset lukevat Aleksis Kiven *Seitsemän veljeks*en tarinaa eri tavalla kuin suomalaiset lähtötekstin lukijat.

Reiß ja Vermeer (1984, 135) arvioivat kommunikatiivisen kääntämisen suosion saattavan johtua siitä, että määrällisesti eniten käännetään käyttötekstejä, ja kaunokirjallistenkin tekstien vastaanottajista suurin osa odottaa käännöstä, jota voi lukea ikään kuin alkuperäistä. Kommunikatiivisen kääntämisen ideaalin mukaan käännöksen ei tulisi ainakaan kielellisesti näyttää käännökseltä, vaan sen tulisi voida välittömästi palvella kommunikaatiota kohdekulttuurissa (mp.). Tämä pätee myös uutisiin, joiden odotetaan toimivan kohdekulttuurissa osana uutisvälitystä riippumatta siitä, perustuvatko ne vieraskieliseen aineistoon.

Kohderyhmän ennakkotiedot vaikuttavat tekstin kääntämiseen. Erikoisalan ammattilaisille suunnattu lähtöteksti käännetään eri tavalla, jos kohdeteksti suunnataan maallikoille, kuin jos sekin suunnataan ammattilaisille. Kohdetekstiä lukevat maallikot eroavat ammattilaisille suunnatun lähtötekstin kohderyhmästä muutenkin kuin kielellisesti, sillä heillä on merkittävästi erilaiset ennakkotiedot käsiteltävästä aiheesta. Jos maailmankirjallisuuden klassikosta tehdään nuorille suunnattu käännös, tulee siinäkin ottaa huomioon kohderyhmien erilaisuus. Adekvaatin käännös ei tavoittele mahdollisimman tarkkaa ekvivalenssia suhteessa lähtötekstiin, vaan sopivuutta lukijaryhmälleen niin syntaktisesti, semanttisesti ja pragmaattisesti kuin muutenkin. (Reiß & Vermeer 1984, 137.)

Vaikka lähtötekstin ja sen käännöksen vastaanottajaryhmät olisivat samankaltaisia, eivät vastaanottajien sosiokulttuuriset ennako- ja taustatiedot todennäköisesti ole eri kulttuureissa keskenään yhtenevät (Reiß & Vermeer 1984, 153). Käännetyn uutisen kohderyhmän ennakkotiedot aiheesta ovat usein hyvin erilaiset kuin lähdeaineiston kohderyhmän. Kielensisäiseenkin toimittamiseen kuuluu aineiston muokkaamista yleistajuiseen muotoon. Silloin, kun aineistona on muualla julkaistuja uutisia ja on kyse uutiskääntämisestä, on oletettavasti esimerkiksi saksalaisella lukijalla paremmat ennakkotiedot Saksan poliittisesta järjestelmästä kuin suomalaisella lukijalla. Vaikka skopos olisi pääpiirteiltään sama, tarvitaan käännökseen siis lähdetekstiä enemmän taustatietoja, jotta lukija ymmärtäisi viestin. Siinäkin tapauksessa, ettei uutiskääntämistä mielletäisi toimittamiseksi vaan kääntämiseksi, ei siis olisi mielekäästä tavoitella ensisijaisesti ekvivalenttia vaan adekvaattista käännöstä.

3.3.3 Instrumentaalisuus ja dokumentaarisuus

Käännösten uskollisuutta lähdetekstiä tai kohdekulttuuria kohtaan kuvataan käännöstieteessä useilla eri käsitteillä. Nord (1989, 102–103; 1999, 142) käyttää termejä dokumentaarinen ja instrumentaalinen kääntäminen (*dokumentarische Übersetzung* ja *instrumentelle Übersetzung*). Valinta näiden välillä ei riipu lähtötekstin piirteistä vaan käännöstoimeksiannosta (Nord 1999, 142).

Nordin ajattelutapa sopii siis yhteen skoposteorian kanssa. Dokumentaaristen käännösten tehtävä on ”dokumentoida” kohdelukijalle lähtötekstin ominaisuuksia, kun taas instrumentaalisten käännösten funktiot voivat olla samoja kuin ei-käännettyjen tekstien (Nord 1999, 142–143). Instrumentaalinen käännös voi luoda illusion siitä, että teksti on alkuperäinen eikä käännös, kun taas dokumentaarista käännöksistä yleensä käy ilmi, että ne ovat käännöksiä (mts. 143).

Uutiskääntämisessä käytetään yleensä instrumentaalista käännöstapaa, sillä tekstin on toimitava kohdekielisenä uutisena eikä edustettava mitään tiettyä lähdetekstiä. Joissakin tapauksissa tekstin osat, kuten suorat sitaatit, voi kuitenkin olla tarpeen kääntää melko dokumentaarisesti. Jos esimerkiksi poliitikon keskeisen lausuman kielellinen asu on merkittävä, siitä voi olla tarpeen kertoa lukijalle.

Reißen ja Vermeerin (1984, 158) mukaan se, minkä tekstin elementtien osalta käännöksessä ensisijaisesti tavoitellaan ekvivalenssia, vaihtelee tekstin, sen tekstilajin ja tekstityypin mukaan. Informatiivisen tekstityypin tarkoitus on välittää tietoa, eli informatiivisissa teksteissä keskeisintä on asiasisältö. Ekspressiivisissä teksteissä puolestaan oleellista on ilmaisutapa, eli tekstin esteettiset ominaisuudet ja taiteellinen vaikutelma. Operatiivisen tekstityypin tarkoitus on pyrkiä vaikuttamaan vastaanottajaan. (Mts. 206).

Koska kielten ja kulttuurien eroavaisuuksien vuoksi on yleensä käytännössä mahdotonta saavuttaa käännöksen ja lähtötekstin välillä täyttä ekvivalenssia kaikissa tekstin ulottuvuuksissa, on käännettäessä noudatettava jonkinlaista arvohierarkiaa. Informatiivisten tekstien käännöksissä ensisijainen arvo on sisällön välittämällä. Ekspressiivisten tekstien kääntämisessä on ensisijaisesti kyse siitä, että sisältö välitetään samankaltaisena taiteellisena kokonaisuutena (vaikka ei identtisenä, sillä kielten rakenteet ja konventiot ovat erilaisia) ja operatiivisten tekstien tapauksessa olennaista on vetoaminen ja vakuuttaminen kohdekulttuurissa toimivalla tavalla. (Reiß & Vermeer 1984, 214.) Asiakirjakäännöksessä on siis tärkeää, että sisältö käännetään hyvin tarkasti, mutta mainoksessa olennaista ovat mielikuvat ja niiden operatiivinen vaikutus, ei niinkään se, onko lähtö- ja kohdetekstien merkitys sama.

Tekstilajina uutinen on tekstityypiltään informatiivinen. Lehtitekstien lajeissa on myös muita tekstityyppiäpiirteitä, ja esimerkiksi kolumnit voivat olla hyvinkin ekspressiivisiä, jopa operatiivisia. Uutisessakin voidaan käyttää ekspressiivisiä ilmaisutapoja, mutta olennaista on aina informatiivisuus. Reportaaseissa voidaan kuvailla paljon ja käyttää värikästä kieltä, mutta tyyppillisesti niidenkin ydin on tekstin sisältö. Journalistisia tekstejä yleisesti ja varsinkin uutisia käännettäessä tärkeintä on siis tekstin informatiivinen funktio eli asiasisällön säilyttäminen, vaikka ilmaisutapa muuttuisi paljonkin.

3.3.4 Lokalisointi

Tieteen termipankissa lokalisointi on määritelty seuraavasti: ”tietokoneohjelmiston sopeuttaminen paikalliseen käyttöön” ja määritelmää seuraa selite: ”Tietokoneohjelmiston sisällön

muuntaminen tietylle kieli- ja kulttuurialueelle sopivaksi, esimerkiksi päivämäärän tai mittasuhteiden esittäminen paikallisen tavan mukaisesti. Lokalisointi on usein vaikeaa ja työlästä, jos tietokoneohjelmistoa ei ole ensin kansainvälistetty.” (Tieteen termipankki 12.2.2018, s. v. lokalisointi). Määritelmässä puhutaan vain tietokoneohjelmista, mutta lokalisoinnin voi ymmärtää laajemminkin.

Localization Industry Standards Association LISA² on määritellyt lokalisoinnin hieman laajemmin: “The process of modifying products or services to account for differences in distinct markets” (Fry 2003, 43). Myös Globalization & Localization Association (GALA) määrittelee lokalisoinnin laajasti: ”the process of adapting a product or content to a specific locale or market” (GALA 2). GALA korostaa, että kääntäminen on vain yksi lokalisointiprosessin useista osista. Kääntämisen lisäksi lokalisoinnissa voidaan esimerkiksi mukauttaa grafiikka kohdemarkkinoille sopivaksi, muokata sisältöä maun ja kulutustapojen mukaiseksi ja ulkoasua, jotta käännetty teksti näkyy asianmukaisesti, muuntaa valuutat ja mittayksiköt sekä ottaa huomioon paikalliset päivämäärien, osoitteiden ja puhelinnumeroiden muotoilut sekä lainsäädännön vaatimukset. (GALA 2.)

GALA:n mukaan lokalisoinnin päämäärä on saada tuote näyttämään ja tuntumaan siltä, että se on tehty juuri kohdemarkkinaa varten. GALA antaa myös esimerkkejä lokalisoinnin tai sen puutteen vaikutuksista: Google häviää Kiinassa paikalliselle Baidulle ja urdunkieliset pelaajat pelaavat helposti ymmärrettäviä pelejä, sillä tarjontaa ei ole omalla äidinkielellä ja strategiapeliä pelaaminen vieraalla kielellä olisi liian vaikeaa. Kolmas esimerkki on latinoille suunnattu yhdysvaltalaisen CNN-kanavan espanjankielinen ohjelmisto. (GALA 2.)

Pym (2004, 4) nostaa esimerkiksi lokalisoinnista myös ulkomaanuutiset, joita luetaan paikallisista lehdistä, ja Orengo (2005, 170) ehdottaa lokalisoinnin käsitteen ulottamista uutiskääntämisen tutkimukseen. Uutinen on nimittäin tuote, jota globaalit uutistoimistot levittävät äärettömälle joukolle paikallisia toimijoita. Kielen kääntäminen on vain yksi osa paljon pidempää, monimutkaista ja vaikeasti määriteltävää prosessia, matkaa globaalista tapahtumasta paikallisen lehden sivuille. (Mp.) Orengon (2005, 169) mukaan ”globaalitkin” faktat ja niiden raportointi on ”lokalisoitava” kansallisesti ja poliittisesti, jotta ne kohtaisivat markkinoiden vaatimukset. Toimittaja-kääntäjän on siis mukautettava teksti tiettyä lukijakuntaa varten. Vaikka

---

² LISA todettiin maksukyvyttömäksi ja lopetti toimintansa vuonna 2011. (GALA 1)

kääntämisellä on olennainen osa viestin välittämisen mahdollistamisessa, se on vain marginaalinen osa toimitusprosessia. Käännökset ovat raakamateriaalia, joka pilkotaan ja käytetään kokonaan uuden tekstin aineksina, eivät kohdetekstejä, jotka esitettäisiin sellaisinaan. (Orengo 2005, 170.)

Lokalisoinnin mainitsee uutiskääntämisen yhteydessä myös Vuorinen (1996, 16). Hän tarkasteleekin uutiskääntämistä ensisijaisesti kulttuuristen, ei kielellisten, rajojen ylittämisenä, jonka lähdemateriaalin tuottajienkin pitää tavalla tai toisella huomioda tuotteen monikulttuurinen käyttö (mts. 16–17). Myös Conway (2015, 525) mainitsee lokalisointiprosessin kiinteänä osana uutistoimistojen työtä, kun ne helpottavat uutisten virtaamista kieliyhteisöjen rajojen yli. Hän pitää Stettingin (1989) määrittelemää transeditointia (ks. luku 3.3.1) lokalisoinnin muotona (Conway 2015, 526).

Uutisgenren konventioita Conway (2015, 530) kuvaa toimittajien ja yleisön väliseksi sanattomaksi sopimukseksi siitä, millainen suhde muodolla ja sisällöllä on. Sanattoman sopimuksen sisältö voi olla eri kulttuureissa erilainen. Esimerkiksi kantaaottavuuden suhteen odotukset voivat olla erilaisia paitsi eri juttutyyppeiden välillä (pääkirjoitukselta tai kolumnilta odotetaan mielipiteen ilmaisemista, uutiselta ei), myös eri kulttuureissa. Aineistoa kieleltä toiselle kääntäessään toimittajat ottavat huomioon sekä alkuperäisessä yhteisössä vaikuttavat käsitykset että käsitykset, jotka todennäköisesti muokkaavat lausumaa siinä yhteisössä, johon heidän yleisönsä kuuluu. (Mp.)

Pymmin (2004, 5) mukaan lokalisoitu teksti ei edusta mitään aiemmin olemassa ollutta tekstiä, kuten kaunokirjallisuuden klassikkoa, vaan on osa jatkuvaa materiaalin levitystä. Ajatus sopii hyvin uutismaailmaan: käännetty uutinen ei tyypillisesti edusta tietyn toimittajan kirjoittamaa, itsessään tärkeää tekstiä toiselle kielelle käännettynä, vaan on osa kohdekulttuurin uutisvirtaa.

Lokalisoinnissa tekstiä tai muuta tuotetta ei välttämättä suunnata tietylle kielialueelle tai tiettyyn maahan. Siksi Pym (2004, 22) nimittää yksikköä, jolle voidaan tehdä oma lokalisoitu versio, termillä *locale*. Penttilä (2013, 42) käyttää termistä suomennosta lokaali ja tarkoittaa sillä ”eräänlaista kielen ja kulttuurin yhdistelmää, joka on kytköksissä maantieteelliseen sijaintiin, vaikkei ole suoraan rinnastettavissa siihen”. Pym (2004, 22) vetää lokaalin rajan siihen, että jos teksti voidaan siirtää sellaisenaan ilman, että sen adekvaattisuus kärsii, ollaan yhä saman lokaalin sisällä. Jos taas tarvitaan lokalisointia, kyse on toisesta lokaalista. (Mp.)

Kansainvälistämisen tai internationalisoinnin Tieteen termipankki (12.2.2018, s. v. kansainvälistäminen) määrittelee näin: ”tietokoneohjelmiston kieli- ja kulttuurisidonnaisten piirteiden häivyttäminen”. LISA on määritellyt internationalisoinnin (*internationalization*) seuraavasti: ”The process of ensuring at a technical/design level that a product can be easily localized” (Fry 2003, 43). Ilmiöön liittyy myös termi globalisaatio (*globalization*), joka ei tässä yhteydessä tarkoita taloudellista tai poliittista maailmanlaajuistumista, vaan lokalisoinnin helpottamiseksi tehtäviä teknisiä ja taloudellisia sekä johtamiseen, henkilöstöön, markkinointiin ja muuhun tarpeelliseen liittyviä päätöksiä. (Fry 2003, 42.)

Pymin (2004, 30) mukaan internationalisointi ja globalisaatio eivät kuitenkaan ole niin vakiintuneita termejä kuin olisi hyvä, ja ongelmallista on myös se, että globalisaatio viittaa muissa yhteyksissä eri asioihin. Hän päätyy kuitenkin kuvaamaan internationalisoinnilla prosessia, jossa tekstistä poistetaan kulttuurispesifit piirteet, jotta voitaisiin minimoida ongelmat sen myöhemmässä levittämisessä useisiin lokaaleihin. Tällä säästetään kustannuksia verrattuna siihen, että yksille markkinoille suunnatun tuotteen ongelmat toistuisivat joka kerta, kun tuote käännetään uudelle kielelle. (Pym 2004, 31.) Uutismaailmaan sovellettuna siis uutistoimistot internationalisoivat uutisia muotoon, josta niiden asiakkaat voivat lokalisoida tekstit omille yleisöilleen sopiviksi.

3.3.5 Pohdintaa termien sekamelskasta

Kuten edellä on käynyt ilmi, samaa toimittamisen ja kääntämisen yhdistelmää tai rajapintaa kuvaillaan useilla eri sanoilla. Tässä tutkielmassa en pidä tarpeellisena ottaa käyttöön Stettingin (1989) esittelemää termiä transeditointi. Transeditoinnin erottaminen omaksi käsitteekseen voi kyllä auttaa huomaamaan, että prosessissa yhdistyvät toimittaminen ja kääntäminen, mutta transeditointikaan ei ole käsitteenä selkeä ja tarkkarajainen. Kääntämiseen nimittäin kuuluu usein ainakin hieman toimittamista, ja aina, kun toimittaja käyttää vieraskielistä lähteaineistoa, toimittamiseen kuuluu kääntämistä.

Journalistisessa yhteydessä tapahtuvaa kääntämistä on mahdollista kuvailla myös suoraan käännösteorioiden näkökulmasta ilman erillistä transeditoinnin käsitettä. Sitä voi pitää instrumentaalisena, oman skopoksensa mukaisena kääntämisenä. Ilmiötä voi tarkastella myös lokalisoinnin näkökulmasta.

Tässä tutkielmassa käytän sanaa uutiskääntäminen. Merkittävä syy valintaan on selkeys. Uutiskääntäminen on terminä läpinäkyvämpi ja yleistajuisempi kuin transeditointi tai lokalisointi, ja kuvaa juuri käsiteltävänä olevaa ilmiötä.

Mielestäni uutiskääntämistä voidaan tarkastella sekä kääntämisenä että toimittamisena. Näen, että kyse ei ole vain joko toimittamisesta tai kääntämisestä, vaan yhtä aikaa molemmista. Kääntämisen ja toimittamisen välisessä rajanvedossa onkin nähdäkseni kyse eri näkökulmista eikä niinkään eri asioista. Tässä tutkielmassa tarkastelen ilmiötä kääntämisen näkökulmasta, joten käytän sanaa uutiskääntäminen. Jos näkökulmani olisi journalistiikka, voisin puhua ulkomaan-uutisten toimittamisesta, vaikka silloinkin toimittamisen prosessiin sisältyisi myös kääntämistä.

Yksi mahdollisuus olisi käyttää sanaparia journalistinen kääntäminen. Se sopisi hyvin kuvaamaan kaikkea journalistisessa kontekstissa tehtyä kääntämistä, myös aikakauslehtikääntämistä. Kokonaisten juttujen kääntäminen aikakauslehtiin on kuitenkin varsin erilaista kuin uutiskääntäminen. Koska tutkimusaineisto koostuu uutispainotteisen sanomalehden jutuista, pidän sopivana käyttää sanaa uutiskääntäminen, vaikka kaikki analysoimani jutut eivät olekaan tarkasti rajattuna juttutyypiltään uutisia.

4 Portinvartijafunktiot – mitä uutiskääntämisessä tapahtuu

Tässä luvussa käsittelen sitä, mitä uutiskääntämisessä tapahtuu. Ensimmäisessä alaluvussa esittelen lyhyesti portinvartijateorian, joka on journalismin tutkimuksessa yleinen tapa kuvata journalistista valintaprosessia. Rajallisen tilan vuoksi esittelen teorian vain hyvin lyhyesti ja siirryn sitten käsittelemään portinvartijafunktioita uutiskääntämisessä.

4.1 Portinvartijateoria

Portinvartijana toimiminen tarkoittaa sitä, että niin yksittäiset toimittajat kuin kokonaiset toimitusorganisaatiotkin valikoivat vastaanottamastaan suuresta informaatiomäärästä olennaisina pitämänsä aiheet ja sisällöt uutisiksi. Portinvartijateoria on yksi vanhimmista uutisoinnin tutkimisessa käytetyistä sosiaalitieteen teorioista. Sanan *gatekeeping* otti 1940-luvulla käyttöön psykologi Kurt Lewin, jonka alkuperäinen tutkimus³ käsitteli ihmisten ruokailutapojen muuttamista. (Shoemaker, Vos & Reese 2009, 73.)

White (1950) sovelsi Lewinin portinvartijateoriaa käytännön journalismin tutkimukseen. Tapaustutkimuksessaan hän tutki Mr. Gatesiksi kutsumaansa toimittajaa, jonka tehtävänä oli valita sanomalehteen oman toimituksen ulkopuolelta uutistoimistoista tulevat jutut. Jo ennen kuin juttu oli Mr. Gatesin arvioitavana, sen on ollut läpäistävä useita portteja uutistoimiston prosessissa. White keskittyi tutkimuksessaan siis vain yhteen monista porteista. Hän tarkasteli viikon ajalta, mitkä jutut Mr. Gates oli valinnut julkaistaviksi ja mitkä hylännyt, ja kuinka tämä perusteli valintojaan. Vastaanottamastaan uutistoimistoaineistosta Mr. Gates oli julkaissut noin kymmenesosan. Monet päätöksistä olivat varsin subjektiivisia, monet puolestaan liittyivät käytettävissä olevan tilan rajallisuuteen. Portinvartijan mielestä sinänsä melko kiinnostavakaan juttu ei pääse lehteen, jos sivut on jo täytetty. (Mts. 384–387.)

Varhaisessa uutisointia koskevassa portinvartijateoriassa (kuten edellä mainittu White 1950) ajateltiin, että portti on yksinkertaisen kyllä tai ei -valinnan paikka: tieto joko päästettiin tai oltiin päästämättä läpi. Myöhemmin portin vartioiminen alettiin ymmärtää monimutkaisemmaksi informaation kontrolloimiseksi, johon kuuluvat päätökset paitsi viestin valinnasta, myös sen muokkaamisesta, esillepanosta, ajoituksesta, pimitämisestä tai koko viestin tai sen osan toistamisesta (Donohue, Tichenor & Olien 1972, 43), sekä päätökset siitä, paljonko aikaa tai

---

³ Lewin, Kurt 1947. *Frontiers in group dynamics: Concept, method and reality in science; social equilibria and social change. Human Relations* 1. 5–40 (Shoemaker, Vos & Reese 2009, 86).

tilaa aiheelle annetaan, mihin se sijoitetaan julkaisussa, käytetäänkö grafiikkaa, kuinka monta juttua aiheesta tehdään ja toistuuko se (Shoemaker, Vos & Reese 2009, 75). Portinvartijatutkimuksissa on myös siirrytty yksittäistä henkilöä portinvartijana korostavasta näkökulmasta tarkastelemaan organisaatiota, kontekstia, jossa julkaisupäätökset tehdään (Shoemaker, Vos & Reese 2009, 78).

4.2 Portinvartijafunktiot uutiskääntämisessä

Fuji (1988) tarkastelee uutiskääntämistä portinvartijateorian näkökulmasta. Japanin uutisia kansainväliselle yleisölle ja ulkomaan uutisia japanilaisille kääntävien uutistoimittajien vaikutus ei hänen mukaansa rajoitu yksinkertaiseen viestien määrän kontrolloimiseen (mts. 32, 36). Artikkelissaan Fuji (1988) vertailee *Asahi Shimbun* -sanomalehden japaninkielistä uutista ja englanninkielisen *Asahi Evening Newsin* käännöstä siitä. Uutisen englanninkielinen versio on japaninkielistä lyhyempi, mutta tekstin määrän lisäksi myös sen rakenne on käännöksessä selvästi erilainen kuin japaninkielisessä lähtötekstissä. Jutun kärkeä on yksinkertaistettu ja koko tekstiä lyhennetty, mutta kappalejakoja on lisätty ja tekstiin on lisätty myös ilmaisuja, kuten *the official said*. Lisäksi esimerkiksi japanilaisen ajanlaskun mukainen vuosiluku on muutettu länsimaisen järjestelmän mukaiseksi. (Mts. 34–36.)

Pienet muutokset, kuten vuosiluvun muuttaminen englanninkielisen yleisön tuntemaan muotoon, ovat luettavissa kääntämiseen tyypillisesti kuuluvan kotouttamisen piiriin. Kappalejako, kärjen keventäminen ja muut rakenteelliset muutokset näen uutiskääntämiselle tyypilliseksi uutisen lajityypillisiin konventioihin sopeuttamiseksi, uutisen lokalisoinniseksi kohdekieliseen kulttuuriin ja uuteen käyttöliittymään, tässä tapauksessa englanninkieliseen sanomalehteen.

Fuji (1988, 37) on vakuuttunut siitä, että uutistekstiin kääntämisen yhteydessä tehdyt muutokset ylittävät pelkän kääntämisen (*mere translation*) rajat. Hänen mukaansa uutiskääntäjän harjoittamat portinvartijatoiminnot eli viestien kontrolloiminen, muuntaminen, täydentäminen ja uudelleenjärjestäminen nostavat hänen statuksensa kääntäjästä vähintään käsitteleväksi toimittajaksi (*copy desk*) (mp.).

Myös Vuorinen (1996) tarkastelee uutiskääntämistä portinvartijateorian avulla. Jos aiheiden valikoiminen jätetään pois tarkastelusta, **poistot** (*deletion*) ovat hänen tutkimissaan STT:n uutiskäännöksissä yleisin portinvartijafunktio. Lähdeteksteihin eli kansainvälisten uutistoimistojen uutisiin verrattuna STT:n suomenkielisistä uutisista on poistettu sekä kokonaisia tekstikap-

paleita että yksittäisiä tietoja kappaleiden sisältä. Tyypillisiä poistettuja tietoja ovat ajan ja paikan määreet, henkilöiden, paikkojen tai muiden asioiden nimet, kuvailevat määreet sekä lisätietoja antavat prepositiolausekkeet, lauseenvastikkeet tai relatiivilauseet ja joskus myös tietolähteitä koskevat määreet. (Vuorinen 1996, 202–204.)

Lisäyksiä (*addition*) on Vuorisen (1996, 209) aineistossa huomattavasti vähemmän kuin poistoja, mikä sopii hyvin yhteen sen kanssa, että hänen tutkimansa STT:n versiot ovat tyypillisesti lyhyempiä kuin kansainvälisten uutistoimistojen uutiset. Tyypillisimpiä lisäyksiä ovat Vuorisen (1996, 209–211) aineistossa

- 1) eksplisiittistävät lisäykset, jotka voisivat joissakin tapauksissa olla luokiteltavissa myös korvaamiseksi tai tekstin uudelleenjärjestelyksi,
- 2) täsmentävät lisäykset, jotka tarjoavat tapahtuman yksityiskohdista, kuten ajasta ja paikasta, tietoa, jota ei ole ensisijaisessa siteeratussa lähteessä, sekä
- 3) taustatietolisäykset, jotka tarjoavat yleistä taustaa tai muuta selittävää tietoa esimerkiksi aiemmista tapahtumista.

Korvaaminen (*substitution*) käsittää Vuorisen (1996, 212–219) mukaan monenlaisia muutoksia ja sitä on usein vaikea rajata selkeästi muista toimenpiteistä. Kyse voi olla kielellisestä mikrotason korvaamisesta, kuten leksikaalisista muutoksista tai aktiivin korvaamisesta passiivilla tai toisin päin. Tyypillistä korvaamista ovat kuitenkin myös tekstin yleistäminen tai tiivistäminen, jotka sisältävät usein sekä poistoja että tietojen yhdistelyä lähdetekstin eri osista. Hyvin yleinen korvaamisen muoto Vuorisen aineistossa on myös tarkkojen tietojen korvaaminen vähemmän tarkkoilla, esimerkiksi ajan ja paikan määreiden korvaaminen vähemmän tarkkoilla tai lukujen pyöristäminen. Yleistävä korvaaminen liittyy Vuorisen aineistossa tekstien lyhentämiseen lähdeteksteihin verrattuna. Joskus, tosin harvemmin, korvaaminen kuitenkin on yleistävän sijaan tarkentavaa, täsmentävien lisäysten kaltaista. Muista korvaamisen muodoista Vuorinen mainitsee muun muassa metonymian poistamisen eli sen, että englanninkielisissä teksteissä esiintyvät valtioiden hallituksia merkitsevät pääkaupunkien nimet tyypillisesti korvataan suomenkielisissä teksteissä viittaamalla suoraan hallituksiin. Korvaamista ovat myös esimerkiksi valuuttojen tai mittayksiköiden muuntamiset ja suorien sitaattien muuttaminen epäsuoraksi puheeksi. (Vuorinen 1996, 212–219.)

Neljäs portinvartijafunktio on tekstin **uudelleenjärjestely** (*reorganization*). Myös poistot, lisäykset ja korvaaminen johtavat usein jonkinasteiseen uudelleenjärjestelyyn, mutta omana luokkanaan tekstin uudelleenjärjestely tarkoittaa muunlaista uudelleenjärjestelyä tekstin tasolla. Kyse ei ole myöskään mikrotekstuaalisista muutoksista, kuten lauserakenteen muutoksista. (Vuorinen 1996, 219.) Vuorisen (1996, 219–220) aineistossa hyvin tyypillistä uudelleenjärjestelyä on virkkeiden pilkkominen lyhyemmiksi ja yksinkertaisemmiksi. Virkkeiden pilkkomisen lisäksi myös tekstikappaleiden ja yksittäisten tekstielementtien uudelleenjärjestely ovat tyypillisiä ilmiöitä hänen tutkimissaan teksteissä. Joskus muutokset ovat pieniä, joskus ne muuttavat tekstiä olennaisesti. Usein uudelleenjärjestely auttaa lyhentämään tekstiä, sillä se vähentää redundanssia eli toisteisuutta. Toisaalta uudelleenjärjestely myös vaikuttaa kohentavan tekstin sujuvuutta ja ymmärrettävyyttä. Joissakin tapauksissa uudelleenjärjestely muuttaa jutun painotusta todennäköisesti sopimaan paremmin kohdeyleisön oletettuun ennakkotietämykseen. (Vuorinen 1996, 224.)

Vuorisen (1996, 247) tutkimista STT:n suomennoksista on englanninkielisiin lähdeteksteihin verrattuna jätetty pois viittauksia lähteisiin sekä suoria ja epäsuoria sitaatteja. Tämä painottaa uutisen kertojan roolia ja tavallaan kasvattaa hänen vastuutaan sisällöstä (mp.). Portinvartijafunktioanalyysin perusteella Vuorinen (1996, 256) toteaa, että kansainvälisiä uutisia tyypillisesti muokataan laajamittaisesti, kun STT kääntää ne suomalaisia tiedotusvälineitä varten. STT:n kääntäjät eivät siis yritä toistaa lähdetekstiä mahdollisimman uskollisesti, vaan rakentaa uutistapahtumista uuden esityksen aiempien esitysten perusteella (mp.).

Bielsa ja Bassnett (2009, 64) eivät viittaa suoraan portinvartijateoriaan, mutta luettelevat edellä esitetyn kaltaisia tyypillisiä muutoksia, joita tekstille uutiskääntämisessä tehdään:

- **Otsikon** ja informatiivisen alaotsikon (*lead*) muuttaminen: Otsikot korvataan usein uusilla, paremmin kohdelukijan tarpeisiin tai kohdeyleisön vaatimuksiin sopivilla.
- Tarpeettoman tiedon **poistaminen**: Tieto voi käydä tarpeettomaksi joko, koska kohdelukijat jo tietävät sen, tai koska siitä tulee liian yksityiskohtaista maantieteellisesti ja kulttuurisesti kaukana kuvaillusta todellisuudesta olevalle lukijalle.
- Tärkeän taustatiedon **lisääminen**: Kun kohdelukijat vaihtuvat, tulee välttämättömäksi lisätä taustatietoa, jota uudessa kontekstissa ei välttämättä tunneta.
- Kappaleiden **järjestyksen muuttaminen**: Informaation tärkeys uudessa kontekstissa ja julkaisun tyyli saattavat tehdä tarpeelliseksi muuttaa kappaleiden järjestystä.

- **Tiivistäminen**, tiedon referointi: Tätä menetelmää käytetään usein, kun pitää sovittaa teksti saatavilla olevaan tilaan ja supistaa pitkiä kappaleita, jotka eivät ole relevantteja kohdelukijoille.

Käytännössä Bielsan ja Bassnettin (2009, 64) luettelo kuvaa samoja asioita kuin aiemmin luetellut portinvartijafunktiot. He nostavat otsikon muuttamisen omaksi kohdakseen, mutta sitäkin voi pitää portinvartijafunktiotermein sanottuna korvaamisena.

Edellä lueteltujen muutosten tekeminen perustuu Bielsan ja Bassnettin (2009, 64) mukaan yleensä kahteen toisiinsa liittyvään kriteeriin, jotka ovat uutisten relevanssi ja kohdelukijan taustatiedot. Käännetystä versiosta tulee muutosten avulla enemmän uuden alkuperäisen tekstin kaltainen, siis teksti, joka sopii julkaisun ja sen lukijoiden tarpeisiin. Muutosten tekeminen muuttaa kääntäjän suhdetta sekä alkuperäisen tekstin kirjoittajaan että lähdetekstiin. Kääntäjästä tulee kirjoittaja, uudelleenluoja. (Mp.) Kun kyse on journalistisista teksteistä, kirjoittajaksi muuttanutta kääntäjää voikin siis sanoa toimittajaksi. On ammattinimike kumpi tahansa, toimittaja tai kääntäjä, uutisia kääntävän henkilön tehtävään kuuluu joka tapauksessa sekä toimitamista että kääntämistä.

5 Talousjournalismi

Tässä luvussa esittelen talousjournalismia ensin yleisesti ja sen historiaa erityisesti Suomen näkökulmasta. Luon myös lyhyen katsauksen talousjournalismiin Saksassa. Luvun lopuksi esittelen tämän tutkielman kannalta olennaiset journalistiset juttutyypit, joita tutkielma-aineistossa esiintyy.

5.1 Mitä talousjournalismi on

Mikkosen (1998, 8) mukaan talousjournalismi on prosessi, ”joka median välityksellä tuottaa faktapohjaisia sanomia elinkeinoelämästä, kansantaloudesta ja maailmantaloudesta suhteellisen laajan yleisön tiedontarvetta tyydyttämään.” Eri kirjoittajat näkevät hieman eri tavoin talousjournalismin kohdeyleisön, jonka Mikkonen edellä määrittelee melko epämääräisesti *suhteellisen laajaksi*.

Von Oelffen (2009, 37) näkee talousjournalismin erikoisalakjournalismina, josta kuitenkin merkittävyytensä vuoksi on tullut myös osa yleistä tiedonvälitystä ja joka koetaan normaaliksi lehdistön osaksi. Talousjournalismista tekee erityisen vaikeaa se, että taloustoimittaja joutuu käsittelemään monimutkaisia talousaiheita, mutta käyttämään yksinkertaista ja kaikille ymmärrettävää kieltä (mp.). Yksi talousjournalismin haasteista onkin juuri kielenkäyttö. Talousalalla on omat käsitteensä, joita syntyy jatkuvasti lisää, ja englantia käytetään paljon alan *lingua franca*. (Lindén 2003, 69.) Englannin ”*Business Lingua Franca*”-käytöstä nykyajan globaalissa liiketoimintaympäristössä ovat kirjoittaneet esimerkiksi Louhiala-Salminen ja Kankaanranta (2011).

Hujanen (1989, 58) puolestaan näkee talousjournalismin osajulkisuutena, joka ei ”edes pyri puhuttelemaan ketä tahansa ’tavallista’ kansalaista” eli olemaan yleisjulkisuutta. Talousjournalismin osajulkisuuden kasvua selittää hänen mukaansa sen käyttökelpoisuus yritysten ja julkisen sektorin päättäjien rationaalisen toiminnan apuna (mp.). Myös Hurmeranta (2012, 34–35) nostaa esiin talousmedian korostuneen tehtävän lukijansa työvälineenä. Samassa yhteydessä hän toteaa, että talousjournalismiin ”kohdistuu erityinen tarkkuuden vaatimus” (mp.).

Taloustoimittajalla on myös eettinen vastuu siitä, miten hänen juttunsa vaikuttavat markkinoihin. Osakekurssit nimittäin reagoivat herkästi tietoihin, joten kurssi voi yhtiöstä kertovan jutun perusteella nousta tai laskea. Taloustoimittajaa voikin pitää talousjärjestelmän osana ja sisäpiiriläisenä. (Huovila 2003, 203.) Finanssivalvonnan (2015) mukaan ”Sisäpiirintietoa on kaikki

sellainen julkistamaton ja luonteeltaan täsmällinen tieto, joka julkistettuna voisi olennaisesti vaikuttaa rahoitusvälineen arvoon.” Sisäpiiriasetelman vaaran vuoksi Taloustoimittajat ry suosittelee Pörssieettisessä suosituksessaan jäseniään olemaan käymättä kauppaa sellaisilla osakkeilla, joita koskevia aiheita he käsittelevät omissa jutuissaan tai joita koskevia aiheita ovat antaneet käsiteltäviksi. Ohjetta perustellaan luottamuksen säilyttämisellä: ”Vaikka jo lainsäädäntö kieltää sisäpiiritiedon väärinkäyttämisen, on ammattikunnan maineen ja uskottavuuden takia lisäksi syytä toimia korostetun varovaisesti osakekaupoissa, jotka koskevat yhtiöitä, joista toimittaja tekee juttuja.” Yhdistys suosittelee, että läpinäkyvyyden vuoksi myös toimitukset laatisivat ja julkistaisivat omat arvopaperikauppaa koskevat sääntönsä. (Taloustoimittajat ry, s. d.)

Korhonen (1998) kritisoi talousjournalismia arvopohdinnan puutteesta ja kritiikittömyydestä lähteitä kohtaan. Hän yleistää talousjournalismin päämäärät itseäänselvyydeksi, mutta kyseenalaistaa ihanteiden toteutumisen: ”Kaikkihan me tietenkin olemme periaatteessa sitä mieltä, että hyvä talousjournalismi esittelee taloutta, sen tekijöitä, tuloksia ja seurauksia kriittisesti, analyttisesti, riippumattomasti, viiltävästi, terävästi, oikeudenmukaisesti ja älykkäästi. Entä tosielämässä?” (Mts. 99–100.) Korhonen kritisoi taloustoimittajia kirjurijournalismista, joka julkaisee lähteiden sanomiset sellaisenaan, niitä kyseenalaistamatta (mts. 102). Hän myöntää, että on toki vaikeaa haastatella talouden toimijoiden lausumien vastapainoksi kotimaista kysyntää tai seurata talousuutisten vaikutusta kansalaisiin. Korhonen huomauttaa, että lamavuosien tuomiopäiväjournalismi saattoi jopa osaltaan pahentaa lamaa entisestään osasyllisenä kotimaisen kysynnän hyytymiseen. (Mts. 108–109.) Talousjournalismin professionalistumista ja taloustoimittajien asiantuntemuksen kohenemista Korhonen pitää kiistatta hyvänä asiana, mutta huomauttaa, että vaarana on etääntyminen talouseliitin ulkopuolisesta suuresta yleisöstä (mts. 111–112). Tämän perusteella talousjournalismi siis kuuluu hänenkin mielestään myös yleisjulkisuuteen, ei vain talouteen erikoistuneelle yleisölle.

Taloudelliset näkökulmat ovat esillä lehtien varsinaisten taloussivujen lisäksi niin muilla uutisosastoilla kuin kulttuuri- ja urheilusivuillakin (Mikkonen 1998, 48). Talousjournalismi ei siis rajoitu pelkästään talousjournalismiksi merkittyihin juttuihin sanomalehtien talousosastoilla tai talouteen erikoistuneissa julkaisuissa.

Myös talousjournalismin ala on laajentunut kaupankäynnistä ja merenkulusta pörssiin, raha- ja valuuttamarkkinoihin, yritystoimintaan ja omistussuhteisiin sekä julkiseen ja ylikansalliseen

talouteen (Korhonen 1998, 100–101). Seuraavassa alaluvussa esittelen lyhyesti talousjournalismin historiaa, jonka tunteminen auttaa myös hahmottamaan nykytilannetta.

5.2 Talousjournalismin historiaa maailmalla ja Suomessa

Talousjournalismin juuret ovat 1800-luvulla lontoolaisessa *The Timesissa*. Samoihin aikoihin Britannian talous kasvoi nopeasti, ja vuosisadan lopulla syntyi moderni taloustiede. Muihin toimittajiin verrattuna taloustoimittajilla oli parempi koulutus, ja usein heillä oli myös työkokemusta liikeyrityksistä ja pankeista. Talousjournalismilta odotettiin alusta alkaen talousaiheista raportoinnin lisäksi myös kommentteja ja neuvoja. Niiden ohella talousjournalismin aihevalikoima laajeni osake-, pääoma- ja pankkimarkkinoista laajempiin taloudellisiin ja myös poliittisiin aiheisiin. (Uskali 2005, 27.)

1950-luvulla Lontoon ja New Yorkin finanssikeskukset menestyivät. Britanniassa *The Financial Times* kasvatti lukijakuntaansa, ja Yhdysvalloissa *The Wall Street Journal* kasvoi yhdeksi levikiltään suurimmista päivälehdistä. 1970-luvulla kumpikin lehti kansainvälistyi. *The Wall Street Journal* alkoi julkaista Aasian-painosta 1976 ja *The Financial Times* Saksan-painosta Frankfurtissa 1979. (Tunstall & Machin 1999, 81⁴, Uskalin 2005, 30 mukaan.)

Suomenkielisistä lehdistä ensimmäisenä talousuutiset omaksi kokonaisuudekseen erotti *Keski-Suomi*, joka perusti vuonna 1889 *Suomen Kauppalehti*-nimisen liitteen, joka tosin ilmestyi vain vuoden ajan (Huovila 2003, 18). Vuonna 1898 Keskuskauppakamarin edeltäjä, elinkeinoelämän yleinen kauppiaskokous päätti perustaa Suomen Liikemies-Yhdistyksen nimissä oman äänenkannattajan *Kauppalehden*. Näytenumero ilmestyi saman vuoden joulukuussa, ja varsinaisesti lehti alkoi ilmestyä vuonna 1899. Aluksi *Kauppalehti* oli yleistaloudellinen kauppiaiden ammattilehti, joka ilmestyi kerran viikossa neljän viisipalstaisen sivun kokoisena sanomalehtenä. Talouden yleislehden rinnalle *Kauppalehti* perusti eri ammattiryhmille omia lehtiä, kuten *Maakauppiaan*, *Liikemiehen* ja *Vähittäiskauppiaan*. (Mts. 19–20.)

Liikemiesten äänenkannattajaksi perustetun *Kauppalehden* tehtävänä oli ”selostaa liike-elämän toimintaa, kauppaa ja merenkulkua sekä eri elinkeinohaaroja Suomessa ja ulkomailla, erityisesti niissä maissa, joiden kanssa Suomi kävi kauppaa” (Mikkonen 1998, 66). Keskeisiin aiheisiin kuuluivat esimerkiksi viljan maailmankauppaa käsittelevät markkinakatsaukset (Huovila

---

⁴ Tunstall, Jeremy & Machin, David 1999. *The Anglo-American Media Connection*. Oxford: Oxford University Press (Uskali 2005, 312).

2003, 19). Alkuaikoina lehdessä oli hyvin vähän toimituksen omia juttuja. Sen sijaan tyypillistä oli esitelmien ja säädösten julkaiseminen ja muiden, etenkin ulkomaisten lehtien referointi. (Mikkonen 1998, 67.) Vuonna 1905 *Kauppaliehti* alkoi julkaista protestilistaa eli luetteloa yrityksistä, joilla oli maksamattomia laskuja tai velkoja (Huovila 2003, 37).

Helsingissä ilmestyneen ruotsinkielisen yleistaloudellisen aikakauslehden *Mercatorin* perusti Amos Anderson vuonna 1906. Tehdäkseen Suomen talouselämää tunnetuksi Euroopassa hän alkoi muutamaa vuotta myöhemmin julkaista *Mercatorista* myös saksan-, englannin-, ranskan- ja venäjänkielisiä painoksia. (Huovila 2003, 21–22.)

Mercatorin suomenkieliseksi vastineeksi, yleisluonteiseksi talous- ja elinkeinoelämän aikakauslehdeksi, perustettiin vuonna 1938 *Talouselämä*. Lehden pääomistaja oli Ulkomaankaupaliitto. (Huovila 2003, 26–27.) Aatteellisena taustana oli viennin ja tuonnin laajentaminen ja monipuolistaminen vastoin vallalla ollutta omavaraisuusajattelua (Fiilin 1988, 28). Kahdesti kuukaudessa ilmestyneen *Talouselämän* tyypillisiä aiheita olivat esimerkiksi Suomen rahatalouden omavaraistuminen, investointitarpeet, suhdannevaihtelut ja kansainvälinen kauppa. Käsitteilyssä olivat säännöllisesti myös arvopaperi-, valuutta- ja tavaramarkkinat sekä rahat. Lisäksi lehti julkaisi yritysten taseita. (Huovila 2003, 27.)

Suomen itsenäisyyden alkuaikoina taloustoimittajat kirjoittivat lähinnä pörssistä, eikä talousaiheita vielä 1950-luvullakaan luettu tärkeimpien uutisaiheiden joukkoon (Mikkonen 1998, 36–38). Omaksi journalismin lajikseen talousjournalismi alkoi eriytyä vasta 1950-luvun lopulla, kun sotakorvaukset oli maksettu ja säännöstely oli päättynyt (Karkkolainen 1989, 7⁵ Hujanen 1989, 47–48 mukaan). Hujanen summaa vuonna 1989 pidetyn talousjournalismin kritiikkiseminaarin keskustelua ja toteaa, että sen perusteella talousjournalismista alkoi vasta 1970-luvulla tulla varsinaista kriittistä journalismia. Vuosikymmenen alussa käyty keskustelu Suomen ja EEC:n vapaakauppasopimuksesta osoitti talouteen kohdistuvan mielenkiinnon ja toimittajien taloudellisen tietämyksen lisääntyvän. (Hujanen 1989, 47.)

Joukko helsinkiläisiä toimittajia, kansantaloustieteilijöitä ja järjestötiedottajia perusti Taloustoimittajain kerhon vuonna 1948. Kerho rekisteröitiin vuonna 1952, ja vuonna 1991 se muutti nimensä Taloustoimittajat ry:ksi. (Mikkonen 1998, 117–118, 127.)

---

⁵Karkkolainen, Heikki: Talousjournalismin kehityspiirteitä ja identiteettiä etsimässä. Alustus Talousjournalismin kritiikkiseminaarissa, Tampere, 24.11.1989 (Hujanen 1990, 60).

Mikkonen (1998, 8) ajoittaa analysoivan, kriittisen ja itsenäisen talousjournalismin synnyn 1960-luvun lopulle. Myös Huovila (2003, 69–70) kirjoittaa, että sotien jälkeen talousjournalismia kirjoitettiin yritysten ehdoilla, ja auktoriteetteja kunnioitettiin, kuten suomalaisessa journalismissa samaan aikaan muutenkin. Poliitikkoja, virkamiehiä tai talouden päättäjiä ei siis arvosteltu lehtien palstoilla. 1960-luvulla yhteiskunta kuitenkin alkoi avautua rakennemuutoksen ja maalta kaupunkeihin muuttamisen myötä. Vanhan kyseenalaistaminen johti vähitellen aiempaa kriittisempään lähestymistapaan myös journalismissa. (Mp.)

Rakennemuutoksen ja talouden kasvun ja monipuolistumisen yhteydessä myös tiedotusvälineiden mielenkiinto talousaiheita kohtaan kasvoi, samoin taloustoimittajien määrä, ja 1960-luvun lopussa ja 1970-luvun alussa taloudelle alettiin lehdissä omistaa palstojen ohella kokonaisia sivuja (Huovila 2003, 78–79). *Helsingin Sanomissa* talousjournalismin käänne tapahtui, kun Aatos Erkosta tuli Sanoma Oy:n toimitusjohtaja isänsä Eljas Erkon jälkeen vuonna 1965. Taloustiistai-erikoissivut perustettiin *Helsingin Sanomiin* vuonna 1972. Muun talousosaston yhteydessä julkaistuilla erikoissivuilla taustoitettiin uutisia ja käsiteltiin kiinnostavimpia aiheita tavallista laajemmin. Esikuvana olivat ruotsalaisen *Dagens Nyheterin* viikoittaiset talouden erikoissivut. Vuonna 1997 Taloustiistain korvasi sunnuntain Talous & Työ -teemaliite (Mikkonen 1998, 39–45.)

Talousjournalismin kehitys heijastelee yhteiskunnan kehitystä. 1940- ja 1950-luvuilla talousjutut käsittelivät kansantaloutta ja talouspolitiikkaa, maataloutta ja merenkulkua. Yksittäiset yritykset eivät olleet kovin kiinnostavia, sillä niiden toiminta oli tarkasti säädeltyä. Vasta talouden vapautuminen toi yritystoiminnan yhä keskeisemmäksi talousjournalismin kiinnostuksen kohteeksi. (Luotonen 1988, 124.) Muutenkin talouslehtien painotukset ovat vuosikymmenten mitaan vaihdelleet. *Talouselämä* oli 1950-luvulla näkökulmaltaan kansantaloudellinen yleislehti, mutta 1960-luvulla näkökulma muuttui yritystaloudelliseksi (Huovila 2003, 65–66). Kymmenen vuoden ajan aikakauslehtenä ilmestynyt *Kauppalehti* palasi sanomalehdeksi vuonna 1919. Vuoteen 1966 asti se ilmestyi iltapäivälehtenä. Eri päätoimittajien ohjauksessa lehdessä keskityttiin välillä enemmän yleisuutisiin, välillä talouden erityisaiheisiin ja elinkeinoelämään. (Huovila 2003, 24–25 ja Mikkonen 1988, 66–77.)

Oma haasteensa suomalaiselle talousjournalismille oli sen ensimmäisinä vuosikymmeninä tietojen saaminen yritysten liiketoiminnasta. Mikkosen (1998, 138) mukaan vielä 1960-luvun lopun Suomessa vuosikertomukset usein salasivat enemmän kuin kertoivat. Niinpä taloustoimit-

tajat keräsivät tietoja yhtiökokouksista ja vuosikertomuksista ja yrittivät eri lukuja yhdistelemällä analysoida yhtiöiden tilaa. Vuonna 1969 *Helsingin Sanomat* järjesti yrityksille vuosikertomuskilpailun kannustaakseen kertomaan tietoja aiempaa paremmin. Keino toimi, ja vuosikertomuksista tuli aikaisempaa informatiivisempia. Vuoden 1974 kirjanpitolaki velvoitti yritykset kertomaan toiminnastaan aiempaa avoimemmin, ja vähitellen yritykset alkoivat vapaaehtoisesti tarjota enemmänkin tietoa kuin laki vaati. (Mikkonen 134–142.) Myöhemmin lainsäädäntö on kehittynyt yhä enemmän avoimuutta vaativaksi, ja yritysten ilmoittamien tuloslaskelmien oikaisemisesta on voitu talousjournalismissa siirtyä niiden analysoimiseen (mts. 152).

Tasetietojen kehittymisestä huolimatta talousjournalismi ei kuitenkaan onnistunut tulkitsemaan 1980-luvun nousukauden huumaa oikein ja ennakoimaan 1990-luvun lamaa (Huovila 2003, 133). Moni Mikkosen (1998, 32) haastattelemista taloustoimittajista oli pettynyt siihen, ettei ollut osannut nähdä 1980-luvun lopun kuplan mittasuhteita ja seurauksia. Häpeää lievensi se, etteivät niitä olleet huomanneet useimmat poliitikot ja ekonomistitkaan (mp.).

5.3 Talousjournalismista Saksassa

Tässä alaluvussa käsittelen lyhyesti saksalaista talousjournalismia, sillä tämän tutkielman aineiston juttujen lähteinä on osittain käytetty saksalaisten tiedotusvälineiden talousjuttuja. Osana analyysia on *Kauppalehden* juttujen vertaaminen saksalaisiin lähteisiinsä eli saksalaiseen talousjournalismiin. Koska saksalaiset talousuutiset ovat tässä tutkielmassa vain varsinaisen tutkimusaineiston lähteitä ja vertailukohteita, käsittelen saksalaista talousjournalismia tässä yhteydessä vain lyhyesti. Siitä ja saksalaisen ja suomalaisen journalismin vertailusta olen kirjoittanut hieman laajemmin journalistiikan pro gradu -tutkielmassani (Alkula 2017).

Talousjournalismin kehityskulku on ollut Saksassa ja Suomessa osin samansuuntainen, mutta erot maiden lähihistoriassa näkyvät myös journalismin ja talousjournalismin historiassa. Keskityn tässä alaluvussa erityisesti käännekohtiin, joiden vuoksi kehitys on edennyt Saksassa eritavalla kuin muualla.

Kansallissosialismin aikana talousuutisoinnin tuli muun lehdistön tapaan pönkittää kansallissosialistista maailmankuvaa. Ohjailusta vastasi vuonna 1933 perustettu *Reichsministerium für Volksaufklärung und Propaganda*. Toisen maailmansodan jälkeen Itä-Saksassa vastaava tiedotusvälineiden kontrolli jatkui, joskin viestinnän piti ajaa kansallissosialismin sijaan uuden sosialistisen järjestelmän asiaa. (Von Oelffen 2009, 19–20.) Läntisillä miehitysvyöhykkeillä puolestaan noudatettiin liittoutuneiden lehdistöpolitiikkaa, ja aluksi lehden julkaisemiseen tarvittiin

miehittäjien myöntämä lisenssi. Kansallissosialismin jälkeen myös lukijoiden luottamus oli ansaittava uudelleen. Syyskuussa 1949 liittoutuneet purkivat lehdistölupajärjestelmän, ja kuka tahansa tuomittuja natsseja lukuun ottamatta sai ryhtyä julkaisemaan lehteä. (Meyn & Tonnemacher 2012, 55–57.)

Merkittävä käännekohta saksalaisen talousjournalismin historiassa oli kahden hyvin erilaisen talousjärjestelmän yhdistäminen vuosikymmenten jälkeen vuonna 1990, kun Itä- ja Länsi-Saksa yhdistyivät. Taloustiedon tarve oli suuri, mutta suunnitelmatalouteen tottuneille itäsaksalaisten lehtien taloustoimittajillekin tilanne oli uusi, kun tutusta mallista siirryttiin nopeasti osaksi läntistä järjestelmää. (Baerns 1991, 261.)

Länsisaksalaisesta näkökulmasta jälleenyhdistymistä seuranneet muutokset olivat erilaisia kuin itäsaksalaisesta. Länsisaksalaiset olivat tottuneet elämään talousihmeen maassa, jossa taloutta oli pidetty mutkikkaana ja tylsänä aiheena. Siitä ei tarvinnut kiinnostua, sillä työpaikat olivat turvattuja, palkankorotukset ammattiyhdistysten vastuulla ja eläkkeet valtion hoidossa. 1990-luvun alussa Saksojen jälleenyhdistyminen ja Euroopan integraatio kuitenkin toivat taloudellisia ongelmia, ja veronkorotukset ja työttömyys tekivät talousjournalismista aiempaa näkyvämpää. Toisaalta pörssieuforia sai ihmiset kiinnostumaan erityisesti teknologiayritysten osakeista. (Eckhardt 2002, 21–22.)

Vaikka talousjournalismin kehitys on Suomessa ja Saksassa edennyt välillä huomattavan eri tavoin, nykyään talousjournalismilla on Saksassa ja Suomessa paljon yhtäläisyyksiä. Kauppa-suhteiden lisäksi maiden talouksia yhdistävät Euroopan unionin jäsenyys ja yhteisvaluutta euro, joten taloustoimittajilla on Suomessa ja Saksassa aiempaa enemmän myös konkreettisesti samoja aiheita käsiteltävinään. Saksassa Suomen *Kauppalehden* lähin vastine on *Handelsblatt*, maan ainoa pörssipäivittäin ilmestyvä taloussanomalehti (iq media 2018, 3).

5.4 Internetin ja kansainvälisyyden leimaama nykytilanne

Suomalainen talousjournalismi on muun journalismin tavoin alusta asti saanut ulkomailta niin uutisia kuin esikuvia ja ideoitakin, mutta viime vuosikymmeninä vuorovaikutus on lisääntynyt entisestään. Suomen taloutta leimasi 1980-luvulla avautuminen kansainväliseen maailmaan. (Uskali 2005, 49.)

Kielitaidon kohenemisen ja teknologian kehittymisen, erityisesti internetin aikaansaaman muutoksen, vuoksi kotimainen talousjournalismi joutuu nykyään aiempaa enemmän kilpailemaan

kansainvälisten välineiden kanssa (Uskali 2005, 49). Uskalin haastattelemat kotimaisten talouslehtien päätoimittajat kuitenkin pitävät suomalaista talousjournalismia yhä tarpeellisena. Kansainvälisissä välineissä Suomea koskevat asiat eivät nimittäin juuri näy, vaan Pohjoismaat yhdessäkin ovat niille liian pieni markkina-alue. (Mts. 53.)

Kun uutisvälitys internetissä alkoi, talouslehdet olivat mukana ensimmäisten joukossa. Internetsivut mahdollistivat reaaliaikaisen tiedon tarjoamisen niin pörssikursseista, koroista kuin valuuttakursseistakin. *Kauppalehti* avasi internetsivunsa vuonna 1996 ja *Talouselämä* 1997. Myös *Taloussanommat* avasi nettisivut vuonna 1997 heti lehden perustamisen yhteydessä. (Huovila 2003, 183–184.) Vuonna 2007 *Taloussanommat* lakkasi ilmestymästä painettuna lehtenä ja siirtyi kokonaan internetiin (Hurmeranta 2012, 69). *Kauppalehti* sai takaisin asemansa Suomen ainoana viidesti viikossa ilmestyvänä taloussanomalehtenä.

Internet tarjoaa yleisölle väylän päästä käsiksi talousinformaatioon suoraan ohi perinteisten talousviestinten. Tämä muuttaa talousjournalismin roolia niin, että lisäarvon tuottamiseksi asiakkailleen sen on tarjottava aiempaa analyyttisempää tietoa pelkän raportoinnin sijaan. Talousinformaatioon kohdistuva kysyntä ei ole kadonnut mihinkään. (Hurmeranta 2012, 66.) Hurmerannan (2012, 92) eurooppalaisille talouslehdille tekemän kyselyn vastausten mukaan lehtien kohderyhmä tarvitsee talousinformaatiota aiempaa enemmän, nopeammin, analyyttisemmin ja kansainvälisemmin. Talousjournalismin pitäisi yhä mutkikkaammassa ja kansainvälisemmässä ympäristössä kyetä tarjoamaan yleisölleen yhä enemmän asiantuntija-apua (mp.).

Samoilla linjoilla on Lindén (2003, 20), joka näkee talousjournalismin tärkeimpinä haasteina nopeuden, syvällisyyden ja relevanssin. Internet on saanut uutiset leviämään nopeammin kuin koskaan aikaisemmin ja myös aiempaa suuremmalle yleisölle. Sanomalehden vahvuus on syvällisyydessä ja mahdollisuudessa selittää monimutkaisia asioita, sillä lukijat tahtovat taustatietoja ja analyysiä. Nopea uutisvirta tavoittaa yleisön muutenkin, mutta lehden ostamiseen motivoivat sen omat uutiset, tausta-artikkelit ja kommentit. Koska informaatiosta on suorastaan ylitarjontaa, sanomalehtien tehtävänä on kertoa lukijoilleen olennaisia ja tärkeitä asioita, nostaa esiin merkityksellistä tietoa. (Mts. 21–22.)

Globalisaation vuoksi taloustoimittajien on katsottava kauas kotimaan rajojen ulkopuolelle (Lindén 2003, 19). Ulkomaiden seuraaminen on tosin ollut osa talousjournalismia jo pitkään. Esimerkiksi 1950-luvulla *Talouselämä* julkaisi omien juttujensa lisäksi lainauksia ulkomaisista lehdistä, kuten *The Economistista* ja *The Financial Timesista* (Huovila 2003, 65). Kylmän sodan

aikana ulkomaisten lehtien siteeraaminen oli eräs keino kiertää vaikeiden, esimerkiksi Neuvostoliittoon liittyvien, aiheiden suoraa uutisointia (Uskali 2005, 43). Kylmän sodan päättymisen jälkeen uutisoinnin painopiste siirtyi kansainvälisestä politiikasta globaalin talouden suuntaan (mts. 49).

Kääntämisellä on siis ollut jo vuosikymmeniä osansa talousjournalismissa, sillä ulkomaisten lehtien siteeraaminen tai kokonaisten niissä julkaistujen juttujen tarjoaminen suomalaislukijoiden käyttöön edellyttää suomentamista. Nykyään globalisoitunut talous edellyttää taloustoimittajalta ulkomaisen aineiston käyttöä usein silloinkin, kun kyse ei ole ulkomaisen lehden suorasta siteeraamisesta, ja joskus kotimaisiakin yrityksiä koskeva aineisto on vieraskielistä. Talousjournalismia käsittelevässä kirjallisuudessa kääntäminen kuitenkin jää havaintojeni mukaan huomiotta, vaikka kielitaidon tarpeellisuus välillä mainitaankin.

5.5 Talousjournalismin keskeiset tekstilajit eli juttutyypit

Tekstilajit ovat puhe- ja kirjoitusaktityyppejä, jotka ovat sidoksissa toistuviin viestintätekoihin ja joille on niiden toistuvan esiintymisen vuoksi muodostunut tunnusomaisia kielenkäyttö- ja tekstinmuodostustapoja. Osan tekstilajeista voi olettaa esiintyvän todennäköisesti kaikissa kirjoituskulttuureissa, toiset taas esiintyvät vain osassa niistä tai ainoastaan yhdessä. (Göpferich 1999, 62.) Myös sekä lähtö- että kohdekulttuurissa vakiintuneiden tekstilajien konventioissa voi olla eroja niin makrorakenteessa, fraseologismeissa, lukijan puhuttelussa kuin muillakin tekstin tarkastelun tasoilla. Tekstin kääntäjä voi siis joutua mukauttamaan tekstiä kohdekulttuurin konventioihin sopivaksi. (Mts. 62.)

Tekstilajikonventiot auttavat tekstin tunnistamisessa, aktivoivat odotuksia ja ohjaavat tekstin ymmärtämistä. (Göpferich 1999, 62.) Journalismin tekstilajeja eli erilaisia juttutyyppejä ovat esimerkiksi uutinen, reportaasi ja kolumni. Juttutyypit ohjaavat sekä jutun kirjoittajaa että lukijan tulkintoja. Juttutyyppi vaikuttaa jutun tyyliin ja kertoo, onko kyse tosiasioista vai mielipiteestä. Juttutyypit eivät todellisuudessa kuitenkaan ole selvärajaisia, vaan ennemminkin muodostavat jatkumon. (Jaakkola 2013, 173–174.) Seuraavaksi esittelen lyhyesti tämän tutkielman kannalta keskeiset talousjournalismissa esiintyvät juttutyypit.

Sanomalehden perusjuttutyyppi on **uutinen**. Uutisen tarkoituksena on kertoa lukijalleen jotakin uutta, kiinnostavaa ja hyödyllistä. Samalla uutisointi myös määrittelee sitä, mitä ihmisten tulisi tietää. Tyyliiltään uutinen on neutraali asiateksti, joka tyyppillisesti vastaa kysymyksiin mitä, missä, milloin, miten, miksi ja kuka. Yleensä uutisen tärkein asia esitetään kärjessä eli heti jutun

alussa. (Jaakkola 2013, 179–186.) Jaakkola (2013, 192–196) erottaa yksittäisiä tapahtumia käsittelevistä uutisista erilliseksi juttutyyppiksi ilmiöjutun, joka taustoittaa ajankohtaista asiaa laajemmin kuin yksittäinen uutinen. Tässä tutkielmassa en kuitenkaan vedä rajaa uutisten ja ilmiöjuttujen välille, vaan ymmärrän uutisen laajasti niin, että ajankohtaisesta aiheesta kirjoitettu neutraali asiateksti on uutinen, ellei se kuulu mihinkään muista juttutyypeistä, jotka seuraavaksi esittelen.

Reportaasi perustuu siihen, että toimittaja käy paikan päällä keräämässä tietoa ja välittää jutussaan myös tunnelmia ja vaikutelmia, läsnäolon tuntua (Jaakkola 2013, 220–221). Tässä tutkielmassa luokittelen reportaaseiksi jutut, joista selvästi näkyy toimittajan läsnäolo esimerkiksi tehtaalla, jonka toiminnasta juttu kertoo.

Henkilöjuttu keskittyy haastateltavaan ihmiseen. Tavoitteena on esitellä lukijalle ajankohtainen tai muuten kiinnostava henkilö. Henkilöjuttu tehdään yleensä kasvokkain haastatteleamalla. (Jaakkola 2013, 221.)

Mielipidekirjoituksia ovat esimerkiksi **pääkirjoitus**, **kolumni** ja **kommentti**. Toimituksellisten mielipidekirjoitusten lisäksi lehdissä julkaistaan myös **yleisönosastokirjoituksia** eli lukijoiden lähettämiä mielipidekirjoituksia. Pääkirjoitus edustaa lehden virallista kantaa, ja se julkaistaan yleensä ainakin suurissa sanomalehdissä ilman kirjoittajan nimeä (Jaakkola 2013, 229). Tyyliään pääkirjoitus on asiallinen ja faktoilla argumentoiva, mielipiteet uskottavasti perustelevala (mts. 231–232). Kolumnissa puolestaan kirjoittaja esittää mielipiteitä omalla nimellään, ja se julkaistaan kirjoittajan nimellä ja usein myös kuvalla varustettuna. Kolumni voi olla omakohtainen, mutta sen on perustuttava faktoihin, toisin kuin pakinan, joka voi olla myös keksitty tarina. Kolumnin tunnistettava ulkoasu erottaa sen lehden muusta sisällöstä. Kolumnipalstoille kirjoittavat usein lehden omat toimittajat, mutta myös julkisuuden henkilöt toimituksen ulkopuolelta. (Jaakkola 2013, 234–236, 251.)

Uutisen yhteydessä voidaan julkaista kommentti eli lyhyt, samaa aihetta käsittelevä toimittajan mielipidekirjoitus. Kommentissa toimittaja voi kertoa esimerkiksi omakohtaisesta, uutisen aiheeseen liittyvästä kokemuksestaan tai tuoda esiin muun taustatiedon tai näkemyksensä. Kommentti erotetaan uutisen oheen omaksi jutukseksi, koska uutisen tekstilajiin ei kuulu toimittajan omien mielipiteiden esittäminen. (Jaakkola 2013, 136.) Myös toimittajien ammattieettisen säännösten, *Journalistin ohjeiden* (2014, kohta 11) mukaan yleisön on pystyttävä erottamaan tosiasiat mielipiteistä.

Tämän tutkielman kannalta keskeinen juttutyyppi on myös **analyysi**. Esimerkiksi Jaakkolan (2013) opaskirjassa ei käsitellä analyysiä, mutta se on *Kauppalehdessä* ja tämän tutkielman aineistossa merkittävä juttutyyppi. *Kauppalehdessä* on useita vakiintuneita palstoja analyyseille. Lehden viimeinen sivu eli takakansi on alalaidan mainospaikkaa ja yläreunan logoa ja sitaattia lukuun ottamatta varattu kokonaan analyysille. Hyvin lyhyistä analyyseistä puolestaan koostuu Maailmalta-palsta, jolla *Kauppalehden* kirjeenvaihtajat kommentoivat lyhyesti samaa ajankohtaista aihetta kukin oman asemamaansa näkökulmasta. Mediahuomio-palstan analyysit keskittyvät palstan nimen mukaisesti mediasta tehtyihin havaintoihin.

Talousjournalismille tyypillinen, myös tämän tutkielman aineistossa muutaman kerran esiintyvä juttutyyppi **pörssikatsaus** käsittelee sanallisesti edellisen pörssipäivän tärkeimpiä kurssimuutoksia pörssisivuilla julkaistavien taulukoiden ohessa.

6 Aineisto ja menetelmä

Tässä luvussa esittelen tutkielman aineiston ja tutkimusmenetelmän. Ensin kerron *Kauppalehdestä* yleisesti ja sitten aineiston keräämisestä ja rajauksesta. Kolmannessa alaluvussa kerron, miten olen analysoinut aineiston.

6.1 Kauppalehti

Kauppalehti on Alma Talentin julkaisema, maanantaista perjantaihin ilmestyvä taloussanomalehti. Alma Mediaan kuuluva Alma Talent julkaisee *Kauppalehden* lisäksi muun muassa *Talouselämää*, *Arvopaperia* ja *Uutta Suomea* (Alma Media 1). *Kauppalehden* levikki on 43 349. Yksittäinen numero tavoittaa 134 000 lukijaa ja viikossa *Kauppalehti* tavoittaa 254 000 lukijaa. (Alma Media 2.)

Mainostajille suunnattujen mediatietojensa mukaan *Kauppalehti* on ”digitaalisen ajan monikanavainen talouden ilmiöiden ja rahamarkkinan uutismedia” (Alma Media 2). Se julkaisee painettua sanomalehteä viidesti viikossa ja lisäksi teemaliitteitä, joka toinen torstai ilmestyy talousaikakauslehteä *Optiota* sekä verkossa ja mobiililaitteilla toimivaa uutispalvelua (mp.). Tässä tutkielmassa käytän aineistonani vain painetun *Kauppalehden* ja *Optio*-liitteen juttuja, en siis verkkojuttuja.

Jokapäiväisten sisältöjen, kuten uutisten, pörssisivujen ja lehden takasivulla julkaistavan analyysin lisäksi *Kauppalehdessä* ilmestyy viikonpäivittäin vaihtuvia teemasivuja, kuten yrittäjille suunnatut Oma Yritys -sivut, sijoittamista käsittelevä Oma Raha ja eri maakuntia koskevat Alueteemat. Perjantaisin käsitellään vapaa-aikaan liittyviä aiheita, kuten autoja. (Alma Media 3.)

6.2 Aineisto ja sen rajaus

Keräsin aineistoni hakemalla Suomen Media-arkistosta vuonna 2017 *Kauppalehdessä* julkaistut Saksa-aiheiset jutut. Käytin katkaisumerkkejä (*saksa*), jotta hakutuloksissa olisivat mukana kaikki taivutusmuodot, yhdyssanat ja johdokset. Valitsin aineistooni jutuista ne, joissa oli jotakin oletettavasti käännettyä. Karsin siis heti pois jutut, joissa Saksa mainittiin vain esimerkiksi Suomen kauppakumppanina tai jonkin yrityksen vientimaana tai joissa mainittiin vain ohimennen esimerkiksi Saksan vaalit, mutta ei varsinaisesti käsitelty niitä. Näitäkin juttuja kuitenkin luin ja huomasin esimerkiksi, että välillä niissä puhuttiin vain vaaleista, välillä liittopäivävaaleista ja välillä parlamenttivaaleista. Jätin aineiston ulkopuolelle myös viiniarviot, vaikka

niissä välillä käsiteltiin saksalaisia viinejä. Kääntämisen kannalta niissä olisi kuitenkin ollut hyvin vähän tarkasteltavaa, ja lisäksi viiniarviot ovat teksteinä varsin erilaisia kuin tyypillinen talousjournalismi.

Koko vuoden jutuissa olisi ollut liikaa analysoitavaa tutkielman laajuuteen nähden, joten aineistoa piti rajata. Yksi vaihtoehto olisi ollut karsia aineistoa niin, että mukaan olisivat tulleet vain ne tekstit, joissa mainitaan eksplisiittisesti saksalaislähde. Se kuitenkin rajaisi tarkasteltavan aineiston ulkopuolelle sen uutiskääntämiselle tyypillisen ilmiön, että usein tiettyä yksiselitteistä lähtötekstiä ei edes ole, vaan aineistoa yhdistellään monista lähteistä, joita ei välttämättä eritellä jutussa.

Kattavan kuvan saadakseni halusin aineistooni monipuolisesti erilaisia tekstejä: sekä selkeästi saksalaisen aineiston käytön osoittavia että epäselvempiä tapauksia, ja toisaalta sekä pääasiallisesti Saksaa käsitteleviä että vain sivujuonteena sen mainitsevia juttuja. Siksi tein rajauksen julkaisuajankohdan perusteella enkä valintakriteereitä tiukentamalla. Aineisto koostuu vuoden 2017 tammikuussa, toukokuussa ja syyskuussa *Kauppalehdessä* julkaistuista jutuista, joissa mainitaan Saksa tai jotakin saksalaista ja joissa on jotakin oletettavasti käännettyä. Aineiston rajaamiseen juuri tammi-, touko- ja syyskuussa julkaistuihin juttuihin vaikutti ensinnäkin se, että siten valitut kolme kuukautta olivat tasaisesti eri puolilta vuotta. Toinen merkittävä tekijä oli se, että syyskuussa Saksassa järjestettiin liittopäivävaalit, ja näin aineistoon tuli juttuja sekä ajalta selvästi ennen vaaleja että juuri vaalien ajalta.

Varsinaiseen analysoitavaan aineistoon kertyi kaikkiaan 72 juttua. Niistä 13 on julkaistu tammikuussa, 18 toukokuussa ja 41 syyskuussa. Jutuista kolme on julkaistu *Kauppalehti Optiossa* ja loput sanomalehden puolella. Juttumäärissä näkyy selvästi se, että liittopäivävaalit lisäsivät Saksa-aiheisten juttujen määrää varsinkin syyskuussa juuri ennen vaaleja ja heti niiden jälkeen. Syyskuun juttumäärää kasvattivat kuitenkin myös Fortumin neuvottelut saksalaisen Uniperin ostamisesta tämän emoyhtiöltä E.ONilta.

Aineiston jutuissa ei suoraan mainittu kääntämistä, ja kuten uutiskääntämisessä usein, ei kaikkia alkuperäisiä lähteitä ollut mahdollista jäljittää varmasti. On siis mahdollista ja jopa todennäköistä, että joissakin jutuista on käytetty saksankielisten sijaan tai lisäksi englanninkielisiä lähteitä. Koska aiheet kuitenkin liittyvät Saksaan, on englanninkielistenkin lähteiden taustalla todennäköisesti jotakin saksankielistä aineistoa, josta tieto on välittynyt suomenkieliseen tekstiin englannin kautta.

Vaikka kaikissa tapauksissa reitti ei ole välttämättä kulkenut suoraan saksankielisestä lähteestä suomenkieliseen tekstiin, on aineistossa myös juttuja, joissa suoraan mainitaan saksankielinen lähde, kuten jokin saksalaislehti. *Kauppalehdellä* on Saksassa kirjeenvaihtaja, joten Saksaa seurataan paikan päällä ja paikallisista lähteistä eikä pelkästään esimerkiksi kansainvälisten uutistoimistojen englanninkielisen aineiston avulla.

Tutkimusaineiston jutuista osan aihe liittyy Saksaan suoraan, esimerkiksi siten, että jutun pääaiheena on Saksan politiikka tai saksalaisyrityksen liiketoiminta. Osassa taas Saksaa tai saksalaisia vain sivutaan osana jutun pääaiheen käsittelyä. Aineiston 72 jutusta Saksa on keskeinen aihe 26 jutussa. Koska analyysini on pääosin laadullinen eikä määrällinen, sillä ei ole merkitystä, että osassa jutuista analyysin kannalta olennaista sisältöä on enemmän ja toisissa vähemmän.

6.3 Menetelmä

Analysoin tekstiä pääosin laadullisesti, mutta tiettyjä asioita, kuten puolueiden nimien kääntämistä, on mielekästä tarkastella myös määrällisesti, sillä ne esiintyvät aineistossa usein. Kirjasin jutuista muistiin muun muassa, onko niissä selkeää Suomi-yhteyttä, miten saksalaisten puolueiden nimet on käännetty ja mihin saksalaislähteisiin jutuissa viitataan. Tarkastelin juttuja kuitenkin aineistolähtöisesti ja kirjasin ylös myös muut havaintoni ja lisäsin esimerkiksi aihealuokkia aineiston mukaan enkä siis yrittänyt luokitella kaikkia juttuja minkään ennalta määritellyn luokituksen mukaisesti.

Kirjasin aineiston jutuista taulukkoon jutun julkaisupäivämäärän, otsikon, juttutyypin ja jutun pääaiheen. Käytyäni koko aineiston läpi yhdistelin keskenään samantyyppiset aiheet aineistolähtöisesti omiksi kategorioikseen. Merkitsin taulukkoon myös, onko jutusta luettavissa selvä yhteys Suomeen, kuten ulkomaanjournalismille kirjallisuuden perusteella yleensä on tyypillistä. Kirjasin taulukkoon myös kaikki maininnat saksalaisista puolueista siten, että merkitsin yhteen sarakkeeseen puolueen lyhenteen ja viereiseen sarakkeeseen, miten puolue on jutussa mainittu, esimerkiksi *saksan demarit*.

Edellä mainittujen määrällisesti tarkasteltavissa olevien asioiden lisäksi tarkastelin, millaisia käännösratkaisuja juttuihin muuten liittyi. Tarkastelin esimerkiksi, miten saksalaiset paikannimet, virastojen nimet tai muut niiden kaltaiset asiat esiintyivät suomenkielisissä teksteissä ja mitä asioita suomalaiselle lukijalle selitettiin.

Kirjasin ylös myös, mihin saksalaisiin lähteisiin jutuissa viitattiin ja miten. Vertasin juttuja alkuperäisiin lähteisiinsä silloin, kun se oli mahdollista joko niin, että jutussa suoraan mainittiin kyseinen lähde tai niin, että löysin selkeästi samaa aineistoa, kuten suoria sitaatteja, sisältäviä saksalaisten tiedotusvälineiden juttuja, jotka oli julkaistu ennen analysoitavaa *Kauppalehden* juttua.

Lähteisiin vertaamalla pystyin havainnoimaan, miten tekstikatkelmat oli käännetty ja tarkastelamaan niitä joissakin tapauksissa portinvartijafunktioiden kautta. Kaikista jutuista ei kuitenkaan ollut mahdollista tarkastella samoja asioita, sillä käännettyjen osien laajuus ja sisältö vaihtelevat. Mukana on sekä sellaisia juttuja, joissa käännettyksi tulkitsemaani analysoitavaa on vain lyhyt yksittäinen maininta, että juttuja, jotka käsittelevät laajasti jotakin juuri Saksaan liittyvää aihetta ja joissa on käytetty useita lähteitä. Koska jutuissa usein yhdistellään monia lähteitä, ei ole mielekasta yrittää verrata jokaista juttua johonkin valmiiseen saksalaiseen juttuun. Tarkastelin siis ennemminkin, millaisista paloista juttu koostuu ja millaisia havaintoja käännettyistä osista voi tehdä. Tarkastelin juttuja avoimen aineistolähtöisesti ja paneuduin enemmän niihin juttuihin, jotka tarjosivat enemmän analysoitavaa kuin niihin, joista on kääntämisen näkökulmasta hyvin vähän sanottavaa.

Läheskään aina lähdetekstiin vertaaminen ei ollut mahdollista, sillä kuten jo moneen kertaan todettua, uutiskääntämiselle on tyypillistä, ettei kohdetekstillä ole selkeästi määriteltävää yksittäistä lähdetekstiä. Lisäksi esimerkiksi toimittajien tekemät haastattelut eivät ole jälkikäteen saatavilla, joten suomenkielistä juttua on mahdotonta suoraan verrata siihen, mitä haastateltava on vieraalla kielellä sanonut. Jutuista ei yleensä edes näe, millä kielellä haastattelu on tehty. Aineistossa tosin on myös muutama juttu, joissa on nähtävissä viitteitä vieraalla kielellä tehtyyn haastatteluun.

Silloinkaan, kun lähdeteksti on olemassa, käänнос ei välttämättä perustu pelkästään siihen. Tästä todistaa se, että vaikka Vuorinen (1996, 200) tutki uutistoimistouutisten kääntämistä vertailemalla kansainvälisten toimistojen englanninkielisiä tekstejä ja STT:n niistä kääntämiä uutisia, hänelläkin oli vaikeuksia identifoida käännosuutisille vain yksi tietty lähdeteksti. Hän löysi monesta tekstistä aineksia, jotka olivat peräisin muualta kuin jutun lähteeksi mainitun uutistoimiston jutusta (mp.).

Vuorinen (1996, 200) toteaaakin, että uutiskääntämistä tutkittaessa on välttämätöntä ymmärtää lähdeteksti tai -materiaali laajasti niin, että kohdeteksti voi perustua useisiin lähdeteksteihin.

Tekstien suhteiden monimutkaisuus tekee lähdetekstin piirteiden tarkan määrällisen erittelyn ja vertailun mahdottomaksi (Vuorinen 1996, 200). Tämän tutkielman aineistossa lähde- ja kohdetekstien suhde on vielä vaikeammin jäljitettävissä kuin Vuorisen tutkimuksessa. Hyödynnän analyysissä lähdetekstejä niiltä osin kuin mahdollista, mutta en anna yksiselitteisen lähdetekstin puuttumisen estää jutun analysoimista.

7 Tulokset

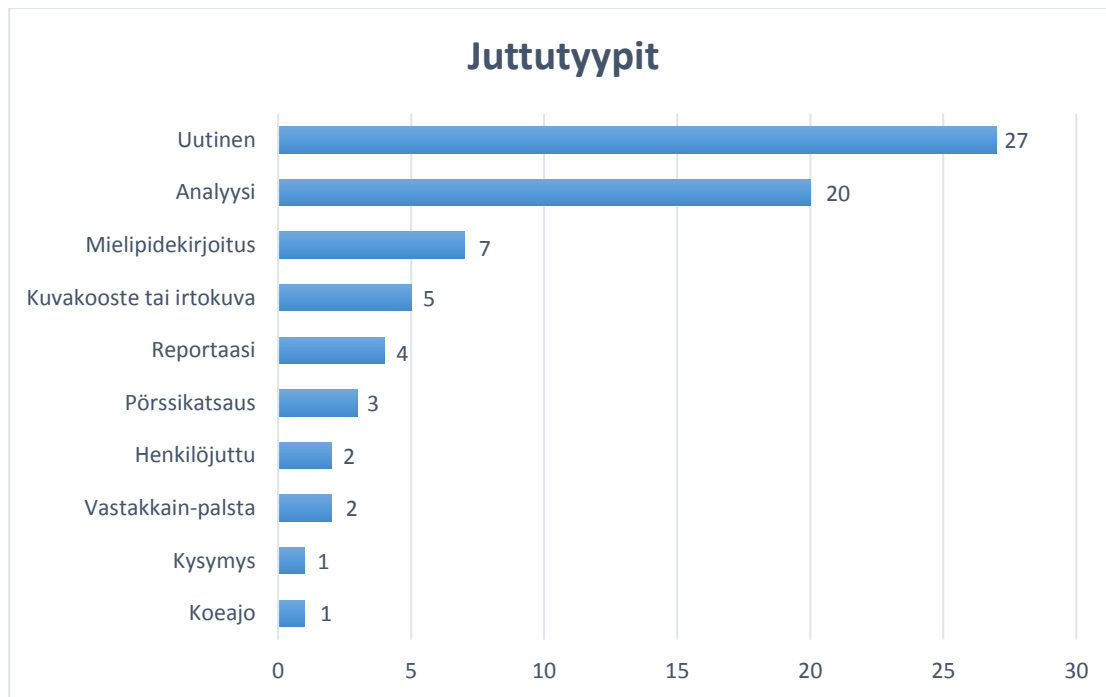
Tässä luvussa esittelen analyysini tulokset. Aloitan yleiskuvalla aineiston juttutyypeistä ja juttujen aiheista. Sen jälkeen etenen enemmän kääntämiseen liittyviin aiheisiin ja erittelen aineistosta tekemiäni havaintoja teemoittain. Käsittelen saksalaispuolueiden nimien kääntämistä, paikannimiä ja muuta nimitystä, englannin kielen roolia, portinvartijafunktioita ja lopuksi lähdeteksteihin viittaamista.

Viittaan aineistonäytteinä siteeraamiini *Kauppalehden* juttuihin lehden päivämäärällä. Juttujen kirjoittajat kerrotaan lähdeluettelossa, mutta jätin ne pois aineistonäytteiden yhteydestä, jottei huomio kiinnittyisi liikaa kirjoittajiin. Tässä tutkielmassa ei nimittäin ole tarkoitus vertailla yksittäisiä toimittajia, vaan tarkastella *Kauppalehden* käytäntöjä kokonaisuutena.

7.1 Juttutyyppit

Suurin osa aineiston jutuista, 27 yhteensä 72 jutusta, kuuluu laajasti ymmärrettyyn juttutyyppiin uutinen. Seuraavaksi yleisin juttutyyppi on analyysi. Analyyseissä yhdistyvät lähteistä saadut tiedot ja toimittajan omat johtopäätökset niistä. Analyyseihin lukeutuvat myös Maailmalta-palstan jutut, joissa kirjeenvaihtajat kuvaavat hyvin lyhyesti kulloistakin aihetta kukin oman asemamaansa näkökulmassa. Niissä ei tiiviin mitan vuoksi yleensä ole esimerkiksi suoria sitaatteja tai muuta selkeästi tietystä lähdetekstistä käännettyä. Äärimmäisestä tiivistämisestä huolimatta Maailmalta-palsta on olennainen osa *Kauppalehden* ulkomaanjournalismia, joten sillä on kuitenkin paikkansa myös tässä tutkielmassa.

Mielipidekirjoitusten luokassa on sekä kolumneja että uutisten yhteydessä julkaistuja kommentteja. Kuvakooste tai irtokuva tarkoittaa juttuja, joissa on kuva ja kuvateksti tai useita kuvia ja kuvatekstejä, mutta ei varsinaista leipätekstiä. Kuvakoosteita ovat aineistossani Uutisviikko-palstan jutut, joissa esitellään kuvien ja kuvatekstien avulla muutama uutisaihe viikon varrelta, yleensä ulkomailta.

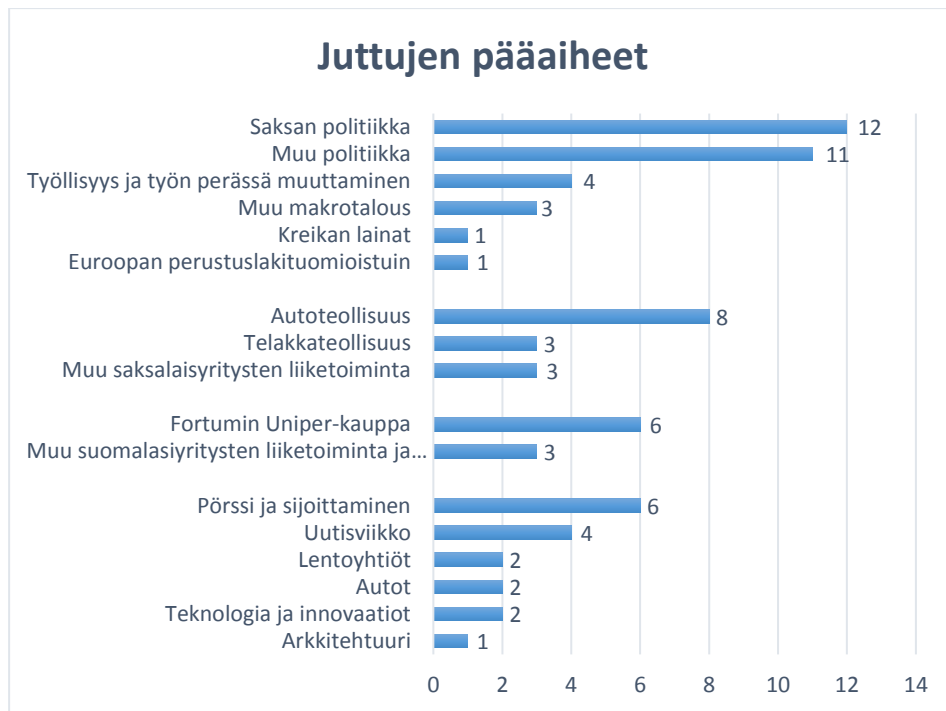

Kuva 1. Aineiston jakautuminen juttutyyppeihin

Reportaasit ja henkilöjutut ovat perinteisiä journalismin juttutyyppejä, ja pörssikatsaukset puolestaan ovat *Kauppalehdelle* hyvin tyypillistä sisältöä. Vastakkain-palsta on mielipidesivulla julkaistava pieni palsta, joka koostuu lyhyestä johdantotekstistä ja kahden henkilön kuvallisista sitaateista. Esimerkiksi 18.9.2017 palstalla siteerataan liittokanslerikandidaattien Angela Merkelin ja Martin Schulzin kommentteja siitä, pitäisikö ennen vaaleja järjestää vielä toinen tv-väittely. Lisäksi aineistossa on yksi kysymyspalstan juttu ja yksi koeajojuttu.

7.2 Aiheissa näkyy vaalivuosi

Luokittelin juttujen pääaiheet aineistolähtöisesti. Analyysivaiheessa erottelin aiheet tarkasti, mutta myöhemmin yhdistelin niistä suurempia pääaihekokonaisuuksia. Kuvaan 2 olen ryhmitellyt aihepiirit teemoittain hahmottamisen helpottamiseksi. Seuraavissa alaluvuissa avaan, mitä aiheluokat pitävät sisällään.

Kuva 2. Aiheet luokiteltuina jutun pääaiheen mukaan

7.2.1 Poliitiikkaa ja makrotaloutta

Suurimman aiheryhmän muodostavat Saksan politiikkaa käsittelevät jutut. Lisäksi yhdessä muihin politiikka-aiheisiin luokittelemistani jutuista käsitellään sekä Saksan että Ranskan politiikkaa.

Saksan politiikkaa pääaiheenaan käsittelevistä jutuista lähes kaikki liittyvät syyskuun 2017 liittopäivävaaleihin. Yksi tammikuussa julkaistu juttu käsittelee Saksan tieverkon yhtiöittämistä, mutta loput aineiston yhteensä 12:sta Saksan politiikasta kertovasta jutusta liittyvät vaaleihin (7 juttua) tai vaalien jälkeen syyskuun lopussa hallitusneuvotteluihin (4 juttua).

Muu politiikka -luokan juttujen aiheita ovat sekä Saksan että Ranskan politiikkaa yhdessä käsittelevän jutun lisäksi Ranskan vaalit, Brexit (2 juttua), EU-politiikka, demokratia ja lehdistönvapaus, suhtautuminen Donald Trumpin vaalivoittoon, vapaakauppa, Nord Stream 2 -kaasuputki ja urheilijoiden rooli politiikassa. Yksi muu politiikka -luokan jutuista on Aura Sallan henkilöhaastattelu, jonka aluksi luokittelin erikseen henkilöaiheiseksi jutuksi, mutta lopulta yhdistin politiikkajuttujen kanssa samaan luokkaan, sillä politiikka on haastattelussa keskeinen teema.

Työllisyyteen ja työn perässä muuttamiseen liittyviä aiheita käsitellään aineiston jutuista neljässä. Muu makrotalous -luokan jutuista yhdessä käsitellään talouskasvua ja kahdessa Saksan

inflaatiota. Omat luokkansa on myös yksittäisille jutuille Kreikan lainoista ja Euroopan perustuslakituomioistuimen Euroopan keskuspankkia koskevista päätöksistä.

7.2.2 Yritystoimintaa ja sijoittamista

Yritystoiminta on tarkasteluajanjaksolla vahvasti edustettuna Saksaan liittyvissä *Kauppalehden* jutuissa. Erityisen moni juttu käsittelee autoteollisuutta. Yhteensä kahdeksasta autoteollisuuden liittyvästä jutusta kolme käsittelee sähköautoja, kaksi diesel-autoja, yksi Volkswagenin maineenpalautusta päästöhuijausskandaalin jälkeen, yksi saksalaisen autoteollisuuden Yhdysvaltain-vientiä ja yksi Uudenkaupungin autotehdasta ja Mercedes-Benzin autojen valmistamisesta siellä.

Aiheista näkee, että päästöskandaalin ja tiukentuvien ympäristönormien vuoksi autoteollisuuden tila ja tulevaisuudennäkymät olivat vuonna 2017 ajankohtainen aihe, jota *Kauppalehdessä* seurattiin monen ison jutun verran. Aineiston reportaaseista kahdessa vierailtiin saksalaismerkin autotehtaalla. *Kauppalehdessä* 1.9.2017 julkaistussa reportaasissa kerrotaan sähköautojen tuotannosta Audin tehtaalla Unkarissa, ja vain kaksi viikkoa myöhemmin 14.9.2017 julkaisussa jutussa tutustutaan Volkswagenin tehtaaseen Wolfsburgissa. Autoteollisuuden lisäksi telakateollisuus on ala, jolla toimivat saksalaisyritykset näkyvät tarkastelemissani jutuissa monta kertaa.

Syyskuussa *Kauppalehden* otsikoihin nousi Saksaan liittyvällä tavalla myös energia-ala, sillä Fortum neuvotteli saksalaisen Uniperin ostamisesta tämän emoyhtiön E.ONin kanssa. Tätä kaupankäyntiä käsitteleviä juttuja on aineistossa kuusi. Lisäksi aineistossa on muita yksittäisten yritysten toimintaan liittyviä juttuja sekä Suomen elintarvikevientiä käsittelevä juttu.

Yritysten liiketoiminnan lisäksi sijoittaminen on *Kauppalehdelle* olennainen aihepiiri, joka näkyy myös tutkimusaineistossa. Mukana on kolme pörssikatsausta ja kolme muuta pörssiä tai sijoittamista käsittelevää juttua.

7.2.3 Autoja, lentoyhtiöitä, teknologiaa

Aineistossa on myös kaksi sellaista autojuttua, joissa näkökulma on kuluttajan eikä autoteollisuuden. Toinen on kuvareportaasi Frankfurtin automessuilta ja toinen on koeajojuttu. Saksa mainitaan autojutuissa useamminkin, mutta en ottanut mukaan sellaisia juttuja, joissa vain esimerkiksi mainitaan saksalaismerkkejä, mutta tekstissä ei ole sellaista sisältöä, joka voisi todennäköisesti olla peräisin saksankielisestä aineistosta.

Lentoyhtiöitäkin käsitellään kahdessa aineiston jutussa. Teknologia ja innovaatiot -luokan jutuista toinen käsittelee 5g-verkkoa ja toinen Kiinan innovaatio-ohjelmaa, jonka yhteydessä mainitaan myös Saksan Industrie 4.0 -ohjelma. Arkkitehtuuriaiheinen juttu on Hampurin Elbphilharmonie-konserttitaloa esittelevä irtokuva ja kuvateksti.

Uutisviikko-jutut luokittelin omaksi aiheluokakseen, sillä palstalla käsitellään viikon varrelta neljää eri aihetta, jotka voivat olla keskenään hyvinkin erilaisia.

7.2.4 Suomi-yhteydet aineistossa

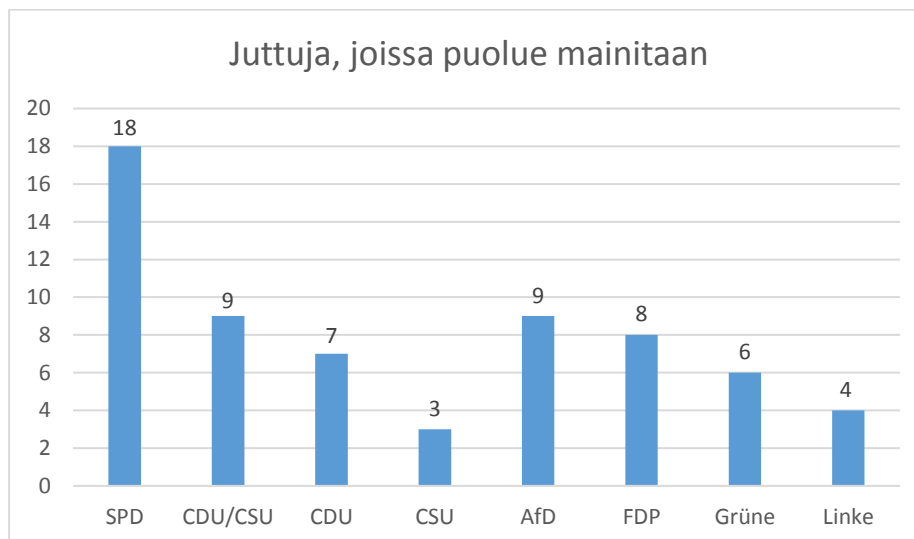
Jutuista 29:ssä on selkeä Suomi-yhteys. Määrä on selvästi alle puolet 72 jutusta. Osuus on yllättävän pieni, sillä kuten todettua (ks. luku 2.5), ulkomaan uutisia tehdään usein aiheista, jotka jollakin tavalla liittyvät kotimaahan. Olisi siis voinut odottaa, että talouslehdessä Saksa-uutisointi keskittyy paljon aiheisiin, jotka liittyvät Saksassa toimiviin suomalaisyrityksiin tai Suomessa toimiviin saksalaisyrityksiin. Näitäkin aiheita kyllä esiintyy aineistossa, mutta suuremmassa osassa jutuista ei ole suoraa Suomi-yhteyttä.

Suomi-yhteyksien suhteellista osuutta luultavasti vähentää se, että moni jutuista käsittelee Saksan vaaleja ja vaalien jälkeen hallitusneuvotteluja. Saksan politiikasta kertovista 12 jutusta ainoastaan yhdessä on selvä Suomi-yhteys. Kyseessä on liittopäivävaalien jälkeen julkaistu juttu, jossa suomalaiset europarlamentaarikot kommentoivat Saksan hallitusneuvotteluja. Suomalaispoliitikkojen haastattelu tuo juttuun suomalaista näkökulmaa, mutta muissa Saksan politiikkaa käsittelevissä jutuissa sellaista ei ole ainakaan näkyvästi ilmaistu. Saksan politiikka näyttäytyy siis aiheena, jonka seuraamisesta *Kauppalehden* lukijoiden oletetaan olevan kiinnostuneita ilman, että juttuihin tarvitsee kirjoittaa näkyviin yhteyksiä Suomeen tai suomalaisiin.

Selkeitä Suomi-yhteyksiä on luonnollisesti kaikissa suomalaisyritysten liiketoimintaa tai vientiä käsittelevissä jutuissa. Myös kaikissa kolmessa telakkateollisuutta käsittelevässä jutussa on selvä Suomi-yhteys. Saksalaisen Meyerin telakka Turussa ja telakkateollisuuden alihankinta liittyvät Suomen ja Saksan tiiviisti yhteen alalla. Sen sijaan esimerkiksi autoteollisuutta käsittelevistä jutuista vain osassa on selkeä yhteys Suomeen. Uudenkaupungin autotehdas liittää saksalaisyrityksen ja Suomen yhteen samaan tapaan kuin Turun telakka, mutta diesel- ja sähköautojen valmistuksesta kerrotaan myös ilman auki kirjoitettuja Suomi-yhteyksiä.

7.3 Saksalaispuolueiden nimien kääntäminen vaihtelee

Kuten edellisessä alaluvussa totesin, monet aineiston jutuista käsittelevät tai sivuavat Saksan politiikkaa. Tämän vuoksi saksalaispuolueita mainitaan jutuissa useasti, ja tarkastelen erikseen niiden nimien kääntämisen käytäntöjä. Tammikuussa ja toukokuussa julkaistuissa jutuissa mainitaan saksalaispuolueista vain *Christlich Demokratische Union Deutschlands* (CDU), *Sozialdemokratische Partei Deutschlands* (SPD) ja *Alternative für Deutschland* AfD, mutta syyskuussa vaalien yhteydessä kirjoitettiin muistakin puolueista. Kuva 3 näyttää, kuinka monessa analysoimistani jutuista eri puolueet mainitaan. Kaikissa kolmessa jutussa, joissa mainitaan *Christlich-Soziale Union in Bayern* (CSU), mainitaan myös sen yhdessä CDU:n kanssa muodostama oikeistounioni (CDU/CSU). CDU:n mainitsevista jutuista vain kaksi on samoja, joissa mainitaan myös koko unioni.

Kuva 3. Saksalaisten puolueiden esiintyminen jutuissa

7.3.1 Unionipuolueet (CDU ja CSU) henkilöidään Merkeliin

Kristillisdemokraattinen puolue CDU ja sen baijerilainen sisarpuolue CSU mainitaan jutuissa sekä yhdessä että erikseen. Välillä CDU:lla saatetaan tarkoittaa myös molempien puolueiden yhdessä muodostamaa unionia. CSU esitellään jutuissa joko muodossa *Baijerin kristillissosiaalinen unioni CSU* tai pelkkä *Baijerin CSU*.

Kiinnostavaa on, että CDU tai CDU:n ja CSU:n muodostama unioni henkilöidään jutuissa usein johtajaansa, liittokansleri Angela Merkeliin. Merkel mainitaan puolueensa määreenä seuraavilla tavoilla:

Merkelin CDU (3 kertaa)
Merkelin johtama CDU
Merkelin johtama kristillisdemokraattinen CDU
Angela Merkelin johtama kristillisdemokraattinen puolue (CDU)
Angela Merkelin oikeistounioni
Merkelin oikeistounioni (3 kertaa)
liittokansleri Angela Merkelin oikeistounioni (CDU ja Baijerin CSU)
Merkelin johtama oikeisto
Merkelin johtama oikeistounioni (CDU+CSU)
Merkelin oikeistounioni (CDU/CSU)
Angela Merkel ja tämän CDU/CSU-puolue
liittokansleri Angela Merkelin oikeistounioni (CDU/CSU)

CDU- tai CDU/CSU-mainintoja on aineistossa kaikkiaan 36, ja niistä 17:ssä mainitaan Merkel. Siis lähes puolet niistä kerroista, kun jutuissa mainitaan CDU tai unionipuolueet, puolueen nimen yhteydessä mainitaan puheenjohtaja Merkel. Liittokansleri Merkel on suomalaislukijoille niin tuttu nimi, että hänen mainitsemisensa on lukijaa auttava lisäys. Myös maininta oikeistosta tai oikeistounionista auttaa hahmottamaan, millaisesta puolueesta on kyse. Puoluenimen lyhenne ei nimittäin kerro asiaa tuntemattomalle suomalaislukijalle mitään, ja puolueena CDU on erilainen ja huomattavasti suurempi kuin kristillisdemokraatit Suomessa. Pelkkä puolueen nimen kääntäminen kristillisdemokraateiksi ei siis antaisi asiaan perehtymättömälle suomalaislukijalle puolueesta oikeaa kuvaa.

SPD on yhdessä jutussa *Martin Schulzin johtamat demarit (SPD)*, mutta muita saksalaispuolueita ei määritellä johtajiensa kautta. Syy tähän on luultavasti se, että niiden johtajat eivät esiinny suomalaisessa mediassa yhtä usein kuin liittokansleri Merkel eivätkä siksi ole suomalaisille lukijoille tuttuja.

7.3.2 SPD ja Grüne vertautuvat suomalaispuolueisiin

Analysoimissani jutuissa SPD:hen viitataan useimmin joko puolueen lyhenteellä tai sanalla *demarit*. Käytössä ovat myös muodot *Saksan demarit*, *Saksan sosiaalidemokraatit*, *Saksan sosiaalidemokraattinen puolue* ja *sosiaalidemokraatit*. Välillä nimi on yhdistettynä puoluelyhenteeseen SPD. *Bündnis 90/Die Grünen* on lähes aina (17 mainintaa 18:sta) suomennettu *vihreiksi*. Yhdessä jutussa mainitaan myös virallinen nimi, mutta senkin perässä on suomennos: *Bündnis 90 / Die Grünen (vihreät)*.

SPD on helppo suomentaa sosiaalidemokraattiseksi puolueeksi ja *Die Grünen* vihreiksi, sillä vastaavia nimiä käyttävät suomalaiset eduskuntapuolueet ovat suomalaislukijoille tuttuja. Nimet kertovat suomalaisille nopeasti, millaisia arvoja edustavista puolueista on kyse, joten selittäviä lisäyksiä ei tarvita.

7.3.3 Vakiintuneita suomennoksia puuttuu

SPD ja *Die Grünen* on helppo suomentaa suomalaisten puolueiden nimien avulla, mutta vakiintuneiden vastineiden puuttuminen näkyy selvemmin niiden puolueiden nimeämiskäytännöissä, joita vastaavia puolueita Suomen eduskunnassa ei ole.

AfD:stä käytetään aineistossa kahta juttua lukuun ottamatta puolueilyhenteen lisäksi myös pidempää nimeä. Useimmissa jutuissa nimi on käännetty suomeksi joko muotoon *Vaihtoehto Saksalle (AfD)* tai *Vaihtoehto Saksalle -puolue (AfD)*. Yhdessä jutussa käytetään määritettä ja saksankielistä nimeä: *äärioikeistolainen Alternative für Deutschland (AfD)*. Äärioikeistolaisen sanan lisääminen puolueen nimen eteen auttaa lukijaa hahmottamaan, millaisesta puolueesta on kyse. Aineistossa esiintyvät myös määritelmät *oikeistopopulistinen Vaihtoehto Saksalle -puolue (AfD)* ja *oikeistopopulistinen, ulkomaalaisvastainen ja EU-vastainen AfD*. Puolueeseen viitataan myös sanoilla *oikeistopopulistit* ja *äärioikeisto*. Samoissa jutuissa käytetään kuitenkin myös puolueen nimeä.

Puoluenimien suomennosten vakiintumattomuus näkyy silmiinpistävän konkreettisesti saksalaisosakkeisiin sijoittamista käsittelevässä jutussa (KL 22.9.2017e). Juttuun on haastateltu suomalaista ekonomistia, eikä siinä ole käytetty suoraan saksalaislähteitä. Otin sen kuitenkin mukaan analyysiini juuri saksalaispuolueiden nimien vuoksi. Puolueisiin ei viitata lainkaan lyhenneillä, vaan siinä mainitaan vain *kristillisdemokraatit* ja *vapaat demokraatit*. Kristillisdemokraattien yhteydessä viitataan tässäkin jutussa Angela Merkeliin, joten lukijoille lienee varsin selvää, mistä puolueesta on kyse. *Freie Demokratische Partei* (FDP) ei kuitenkaan ole suomalaislukijoille yhtä tuttu kuin CDU, ja ainakin ilman lyhennettä muodossa *vapaat demokraatit* se voi olla vaikea tunnistaa. On hyvin mahdollista, ettei asiaan perehtymätön lukija tunnista sitä samaksi puolueeksi, jota ainakin Münchenin-kirjeenvaihtaja Tapio Nurminen kutsuu samassa-kin *Kauppalehden* numerossa *liberaaleiksi* ja FDP:ksi (KL 22.9.2017f). Yhdessä jutussa puolue on *talouselämän suosikkipuolue FDP*. Lisäys auttaa lukijaa sijoittamaan puolueen poliittiselle kentälle.

Linke on yhdessä jutussa vain *Linke* ja kahdessa nimeen lisätään määritteeksi *äärivasemmisto*. Yhdessä jutussa mainitaan vain *äärivasemmisto*, jolloin jää hieman hämäräksi, mistä puolueesta on kyse, mutta muiden juttujen perusteella voi päätellä, että siinäkin viitataan Linkeen. Huomiota herättävää on, että *Die Linke* määritellään *Kauppalehdessä* ääripuolueeksi. Lehden

arkistossa on kuitenkin myös tutkimusaineistoni aikarajauksen ulkopuolella julkaistuja juttuja, joissa puolue määritellään vasemmistoon neutraalimmin ilman ääri-etuliitettä.

7.3.4 Koalitiovaihtoehdot

Große Koalition suomennetaan vakiintuneesti *suureksi koalitioksi*. Välillä sitä täsmennetään sanalla *nykyinen* tai kertomalla, että kyse on oikeiston ja sosiaalidemokraattien muodostamasta koalitiosta. Myös hallituskoalitiota määritellään toisinaan liittokansleri Merkelin avulla: *Merkelin vetämä oikeistounionin ja sosiaalidemokraattien suuri koalitio* ja jopa *Merkelin ja demareiden suuri koalitio*, jossa puheenjohtaja Merkelin nimi edustaa koko puoluetta.

Jamaika-koalitio vaatii enemmän selitystä:

- (1)
Oikeistopopulistien vaalivoiton ja suurten puolueiden kirvelevän tappion jälkeen kaikki puhuvat Saksassa Jamaikasta. Neljänteen kanslerikauteen valmistautuvalla Angela Merkelillä on vain yksi hallitusvaihtoehto, jos sosiaalidemokraattien (SPD) oppositiopäätös pitää. Merkelin oikeistounionin (CDU/CSU) on lyötävä hynttyyt yhteen parlamenttiin palanneen liberaalipuolueen (FDP) ja odotettua paremmin menestyneiden vihreiden kanssa. Tämän trion värit ovat musta, keltainen ja vihreä. Siitä nimitys Jamaika-koalitio.
(KL 26.9.2017a.)

Samassa jutussa mahdollista Jamaika-koalitiota nimitetään myös *vihertäväksi porvarihallitukseksi*, samoin toisessa samana päivänä julkaistussa jutussa.

Se, että puolueet, niiden tunnusvärit ja mahdollisten koalitiovaihtoehtojen nimet ovat erilaisia kuin Suomessa, käy ilmi myös muista puoluevärejä mainitsevista jutuista:

- (2)
Jos Merkel pystyy pitämään puolueensa kannatuksen lähellä 40 prosenttia ja jos liberaalipuolue FDP pääsee kaksinumeroiseen prosenttilukuun tai lähelle sitä, Saksaa hallitsee jatkossa oikeiston ja liberaalien ”sinikeltainen” koalitio.
(KL 5.9.2017.)

CDU/CSU:n ja FDP:n muodostamaa koalitio tosin yleensä tunnetaan Saksassa nimellä *schwarz-gelbe Koalition*, eli värit ovat musta ja keltainen, kuten seuraavassa aineistönäytteessä:

- (3)
Talouselämä ja markkinat liputtavat suuren koalition lisäksi mustakeltaisen eli liberaalien ja oikeistounionin muodostaman hallituksen puolesta.
(KL 22.9.2017f.)

7.3.5 Yhteenveto: käytännöt vaihtelevat

Saksalaispuolueiden nimien kääntämiselle ei analysoimieni juttujen perusteella ole *Kauppalehdessä* täysin vakiintunutta käytäntöä. Lyhenteiden käyttö on kuitenkin ainakin suurimpien puolueiden kohdalla varsin yleistä.

Puolueista SPD ja Bündnis 90/Die Grünen vertautuvat suomalaislukijoille tuttuihin puolueisiin, joten SPD käännetään usein suoraan *sosiaalidemokraateiksi* tai *demareiksi* ja Bündnis 90/Die Grünen *vihreiksi*. Enemmän harkintaa vaatii FDP:n ja AfD:n suomentaminen, sillä niille ei ole olemassa suomalaiselta puoluekentältä tuttuja vastineita. AfD (*Alternative für Deutschland*) on aineistossa kerran jätetty kääntämättä ja muulloin käännetty sanasanaisesti niin, että se on jutuissa *Vaihtoehto Saksalle* tai *Vaihtoehto Saksalle -puolue*. Puolue-sanan tai muiden määreiden lisääminen puolueiden nimiin on aineiston perusteella varsin yleistä. Selittävät lisäykset auttavat lukijaa ymmärtämään ulkomaiseen poliittiseen järjestelmään liittyviä uutisia, vaikka ne toisaalta pidentävätkin tekstiä verrattuna pelkän puolueen nimen tai lyhenteen käyttämiseen. Myös mahdollisten hallituskoalitoiden nimet vaativat usein selityksen, sillä pelkät värit eivät kerro suomalaislukijoille, minkä saksalaispuolueiden yhdistelmästä on kyse.

7.4 Saksalaiset paikannimet

Aineiston jutuissa mainitaan toisinaan saksalaiskaupunkeja tai Saksan osavaltioita. Välillä sijaintia selitetään suomalaislukijoille, välillä mainitaan vain nimi.

(4)
Itäisessä Saksassa Leipzigin kaupungissa sijainneessa Karl-Marx-yliopistossa opiskeli 1980-luvulla muuan Angela Merkel.
(KL Optio 11.5.2017.)

Esimerkistä tekee erityisen kiinnostavan se, että siinä puhutaan itäisestä Saksasta eikä Itä-Saksasta, vaikka 1980-luvulla DDR oli vielä olemassa. Samassa jutussa mainitaan myös Salzburg, mutta sen sijainnista ei kerrota mitään, ei edes valtiota. Tämän perusteella voi arvella, että joko Salzburgin arvioidaan olevan lukijoille Leipzigia tutumpi tai sitten sen sijainnilla ei katsota olevan jutun kannalta yhtä paljon merkitystä kuin Leipzigin sijainnilla itäisessä Saksassa.

Salzburgista moni suomalaislukija lienee ainakin kuullut, mutta esimerkiksi Wismarin sijoittaminen kartalle voi olla suomalaiselle vaikeaa. Kuitenkaan MV Werften -telakan pääkonttorin kotikaupungin Wismarin sijaintia ei mitenkään selitetä telakoiden alihankintaa käsittelevässä jutussa (KL 15.5.2017a). Itse asiassa jutusta ei käy suoraan ilmi edes, että kyse on kaupungista:

(5)
Hän kertoo Wismarin pääkonttorista, että telakkayhtiö [--]
(KL 15.5.2017a.)

Osassa jutuista kaupunkien sijainnista kerrotaan nimeämällä osavaltio:

(6)
Ensimmäisenä uuden automallin valmistus alkaa Rastattin tehtaalla Baden-Württembergin osavaltiossa Saksassa.
(KL 15.9.2017a.)

Seuraavassa aineistonäytteessä lukijaa autetaan hahmottamaan puheena olevan osavaltion ko-
koa ja merkitystä:

(7)
Jos Saksan sosiaalidemokraatit (SPD) olisivat voittaneet vaalit maan suurimmassa
osavaltiossa Nordrhein-Westfalenissa, demarihaastaja Martin Schulzin tie liittokans-
leriksi olisi tasoittunut huomattavasti.
(KL 16.5.2017.)

Välillä täsmennys voi kuitenkin epäonnistua. Uutisviikko-palstalla olevan kuvan kuvatekstissä
sanotaan:

(8)
Lehden kaupungissa Itä-Saksassa peltojen antimia kuljetetaan perinteisesti jokea pit-
kin.
(KL 22.9.2017c.)

Itäisessä Saksassa sijaitseva Lehde ei kuitenkaan ole kaupunki, vaan kylä (Das Spreewalddorf
Lehde sagt Danke! s. d.). Lisäksi Itä-Saksan mainitseminen vie ajatukset helposti DDR-aikaan,
vaikka kuva on tuore. Kyse on todennäköisesti kansainvälisen kuvatoimiston kuvavirrasta poi-
mitusta kuvasta, johon on kirjoitettu teksti kuvatoimiston antamien tietojen perusteella.

Paikannimiä koskevia käännösratkaisuja käsitellään myös aiemmissa tutkimuksissa. Schmitz
(1999, 325–326) jaottelee maantieteellisten nimien käännösratkaisut kuuteen ryhmään: nimi
voidaan siirtää sellaisenaan (Uusimaa – Uusimaa), siihen voidaan lisätä määre (Pirkanmaa –
Provinz Pirkanmaa), se voidaan kääntää osittain (Aurajoki – Aura-Fluss), osakäännös voidaan
liittää koko alkuperäiseen nimeen (Näsijärvi – Näsijärvi-See), alkuperäinen nimi ja sen käännös
voidaan esittää rinnakkain niin, että toinen niistä on suluissa (Helvetinkolu – Helvetinkolu (Höl-
lenschlucht)) tai nimi voidaan kääntää kokonaan (Ristinkirkko – Kirche des Kreuzes). Schmitz
(1999, 327–328) toteaa, että lähtökieltä lainkaan osaamattomalle vastaanottajalle viimeksi mai-
nittu aiheuttaa ongelmia, jos tämä yrittää löytää esimerkiksi kartalta tai tienviitoista nimeä,
jonka on nähnyt vain kokonaan käännetyssä muodossa. Lähtökielisen nimen käyttäminen sel-
laisenaan ilman kontekstia taas voi jättää epäselväksi, mistä on kyse eli mihin nimi viittaa (mts.

328). Tällainen tilanne on yllä esitellyssä esimerkissä, jossa mainitaan Wismar ilman, että kontekstista käy varsinaisesti ilmi, että kyse on kaupungista (KL 15.5.2017a).

Viiman (2012) on tutkinut paikannimien kääntämistä suomalaisten matkailuesitteiden saksankielisissä käännöksissä. Hänen aineistossaan yleisin paikannimien käännösmenetelmä on suora siirtäminen, eli suomalaisen nimen käyttäminen saksankielisessä tekstissä ilman selityksiä. Toiseksi yleisin on osittainen kääntäminen, jossa jokin nimen osa tai nimeen kuuluvaksi katsottu nimikemääräite on käännetty saksaksi, mutta osa nimestä on siirretty sellaisenaan. Kolmanneksi yleisin menetelmä Viimanin aineistossa on kokonaan kääntäminen. Kokonaan kääntämiseksi hän laskee myös nimien eksonyymimuodot eli valtioiden ja suurten kaupunkien vakiintuneet kohdekieliset nimet. (Mts. 36–38.) Kokonaan kääntämiseksi voisi siis tulkita myös esimerkiksi eksonyymien *Saksa* ja *Berliini* käytön suomenkielisissä teksteissä. Tässä tutkielmassa en ole analysoinut nimien käännöksiä määrällisesti, eikä tuloksia voi varsinaisesti verrata Viimanin (2012) tuloksiin. Todennäköisesti myös paikannimien esiintymistiheys on matkailuesitteissä suurempi kuin talousjournalismissa. Joka tapauksessa kummankin tutkielman aineistossa paikannimiä käännetään usealla tavalla.

Harkko (2012) ei käsittele pro gradu -tutkielmassaan nimistöä erikseen, mutta toteaa, että uutisissa on usein selittävää taustatietoa antavia lisäyksiä, jotka voivat kertoa lisätietoa muun muassa tapahtumapaikasta. Harkon aineistossa esimerkiksi attribuutti ”baijerilainen” auttaa lukijaa sijoittamaan Regensburgin kaupungin oikeaan osaan Saksaa. (Mts. 60–61.) Harkko (2012, 69) mainitsee paikannimet myös käsitellessään poistoja, sillä hänen aineistossaan saksalaisia paikannimiä myös jätetään mainitsematta silloin, kun ne olisivat suomalaislukijalle liian yksityiskohtaista tietoa. Harkon (2012, 70) esimerkkiä, jossa Schleswig-Holsteinin ja saarten nimien mainitsemisen sijaan puhutaan maan [Saksan] pohjoisosasta ja Pohjanmeren saarista, voi mielestäni pitää myös yleiskäsitteellä korvaamisena. Tässä tutkielmassa poistojen tarkasteleminen on kohdetekstin ja mahdollisten lähdetekstien välisen suhteen epäselvyyden vuoksi vaikeaa, mihin palaan luvussa 7.8 portinvartijafunktioita käsitellessäni. Voi kuitenkin sanoa, etteivät tulokset ole ainakaan ristiriidassa Harkon (2012) tulosten kanssa. Kuten edellä totesin, tämänkin tutkielman aineistossa paikannimien yhteydessä käytetään esimerkiksi sijainnista kertovia lisäyksiä. Todennäköinen lisäys tai vaihtoehtoisesti osakäännös on esimerkiksi joki-sanan liittäminen Elben nimen yhteyteen: *Elbe-joki* (KL 19.9.2017a).

7.5 Saksalaisten organisaatioiden nimet

Saksalaisten viranomaisten tai muiden toimijoiden nimistä käytetään *Kauppalehden* jutuissa usein vapaita suomennoksia. Esimerkiksi *Bundesrechnungshof* on tieverkkoyhtiöiden perustamista käsittelevässä jutussa käännetty jopa usealla eri tavalla: *liittovaltion taloudellinen tarkastusvirasto*, *liittovaltion tarkastusvirasto* ja *valtionalouden tarkastusvirasto* (KL 17.1.2017b). Viranomaisen saksankielistä nimeä tai lyhennettä ei kyseisessä jutussa mainita lainkaan.

Statistische Bundesamt on *Kauppalehden* jutussa (31.1.2017) *maan tilastokeskus*. Samassa jutussa mainitaan *Berliinin hallituksen alainen viiden viisaan ekonomistin ryhmä*, joka viittaa Saksassa nimellä *Fünf Weisen* tunnettuun ekonomistien ryhmään. Ryhmän virallinen nimi on *Sachverständigenrat zur Begutachtung der gesamtwirtschaftlichen Entwicklung*, ja sen tehtävänä on arvioida Saksan kokonaistaloudellista kehitystä ja toimia politiikan taloustieteellisenä neuvonantajana. Saksan liittovaltion hallitukseen viitataan muuallakin aineistossa sanaparilla *Berliinin hallitus*.

Schmitzin (2010, 155) mukaan organisaatioiden nimien erityispiirre on, että ne usein koostuvat yleisnimistä, mutta ovat silti luonteeltaan erisnimiä. Mahdollisia käännösratkaisuja ovat funktionaalinen käännösvastine, parafraasi, yleistys, muodollisen käännösvastineen muodostaminen, sitaattilaina, uuden ilmaisun muodostaminen tai joissakin tapauksissa nimen jättäminen käännöksestä pois. Organisaatiolla on nimeään koskeva päätösvalta ja siten myös oikeus muodostaa nimen käännös. (Mts. 159–160.) Käytännössä kaikki organisaatiot eivät ole itse kääntäneet nimeään, ja Schmitz (2010, 161–163) tarjoaa vaihtoehtoisiksi avun etsimistä esimerkiksi mahdollisten kohdekielisten sisarorganisaatioiden nimistä tai luotettavista aiemmista käännöksistä.

Kauppalehdessä suomennoksen ohessa mainitaan välillä myös saksankielinen lyhenne. Air Berlinin pilkkomista käsittelevässä jutussa (KL 19.9.2017b) mainitaan sekä *liikematkailijoiden etujärjestön VDR:n apulaisjohtaja* että *Saksan ilmailualan tutkimuskeskus (DLR)*. Suomennos on varsin vapaa, sillä DLR on lyhenne sanoista *Deutsches Zentrum für Luft- und Raumfahrt*. Osassa jutuista saksankielinen nimi kuitataan pelkällä lyhenteellä, jota määrittää suomenkielinen selite: *Saksan elinkeinoelämää edustava BDI* (KL 4.9.2017). Koko nimeä *Bundesverband der Deutschen Industrie* tai sen suomennosta ei jutussa mainita.

Joissakin jutuissa mainitaan saksankielinen nimi ja sitä täydennetään suomenkielisellä selityksellä:

(9)

Suomi on tänä vuonna väkevästi mukana Berliinin Grüne Woche -elintarvikemes-
suilla.

(KL 24.1.2017.)

Erikoinen yksittäinen havainto on, että jopa erisnimeksi tulkittu *Industrie 4.0* -ohjelman nimi on suomennettu mainitsematta saksankielistä nimeä:

(10)

Kiinan innovaatio-ohjelma ei ole poikkeuksellinen, sillä esimerkiksi Saksalla on oma Teollisuus 4.0 -ohjelmansa.

(KL 9.5.2017b.)

Suomeksi kyllä puhutaan teollisuus 4.0:sta, mutta ison alkukirjaimen perusteella *Teollisuus 4.0* on tässä Saksan ohjelmaa tarkoittava erisnimi. Herää kysymys, olisiko englanninkielinenkin nimi vastaavassa tilanteessa suomennettu vai jätetty englanninkieliseksi. Englannin kielellä nimittäin näyttää analysoimieni juttujen perusteella olevan varsin vahva asema, vaikka tarkastelen Saksaan liittyviä juttuja. Käsittelen englannin kielen roolia aineistossa tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

7.6 Englannin kielen rooli Saksaan liittyvissä jutuissa

Yhdessä jutussa paikannimen virheellinen kirjoitusasu paljastaa, että jutussa on käytetty englanninkielistä lähdeaineistoa:

(11)

Ericsson kertoi ennen vuodenvaihdetta rakentavansa Saksaan 5g-testiverkon ja sen yhteyteen 30 kilometrin testiradan Nuremberg-Feuchtin ja Gredingin välille.

(KL 12.1.2017.)

Kaupungin nimi ei siis ole jutussa Nürnberg, kuten sen suomeksi kuuluisi olla samoin kuin saksaksi, vaan *Nuremberg*, kuten englanniksi. Virhe paljastaa selvästi englannin kielen vaikutuksen käännökseen. Paikkakunnista ei kerrota jutussa muuta tietoa, kuten niiden sijaintia Saksassa.

Kuten luvussa 5.1 mainitsin, englannin kieltä käytetään talouden alalla runsaasti *lingua franca*. Englannin kielen vaikutus talouden erikoisalan kielenkäyttöön näkyy myös tämän tutkimuksen aineistossa. Seuraava esimerkki näyttää, että Saksasta kertovassa suomenkielisessä jutussa voidaan käyttää englantiin pohjautuvaa lyhennettä:

(12)

Kokemukset julkisen ja yksityisen sektorin yhteisistä PPP-tiehankkeista (PPP = Public Private Partnership) eivät Saksassa ole varauksettoman myönteisiä.

(KL 17.1.2017b.)

Raportissa, johon jutussa viitataan, käytetään PPP-hankkeista kuitenkin saksankielisiin sanoihin *Öffentlich Private Partnerschaft* viittaavaa lyhennettä *ÖPP* (Bundesrechnungshof 2017, 26).

Toinen samankaltainen tapaus on lihan höyrysavustuksesta kertova juttu (KL 10.5.2017), jossa mainitaan saksalaisyhtiön tuotteen englanninkielinen nimi:

(13)

Ensimmäisenä suomalaisena lihatalona Huhtahyvät Oy on hankkinut saksalaisen Autothermin kehittämän steam smoking-höyrysavustusjärjestelmän, jolla ei synny haitallisia pah-yhdisteitä.

(KL 10.5.2017.)

Autothermin internet-sivuilla (Autotherm s. d.) selviää, että saksaksi menetelmän nimi on *Dampfrauch*. Englanninkielisillä sivuilla termi kyllä on *steam smoking*, mutta se on vain englanninkielinen vastine, ei tuotteen tai tekniikan virallinen nimi.

Englannin vaikutus näkyy myös siinä, että autojutuissa käytetään sanaa *SUV* selittämättä, mitä se tarkoittaa (KL 1.9.2019b; KL 15.9.2017b). Lyhenne tulee englanninkielisistä sanoista *Sport Utility Vehicle*. Frankfurtin autonäyttelystä tehty kuvareportaasi käyttää parissa kuvatekstissä suomenkielistä sanaa katumaasturi, mutta otsikossa ja ingressissä puhutaan vain *SUVeista* ja *SUV-tyyppisistä autoista*.

Englannin kieli ei vaikuta ainoastaan suomeen, vaan myös saksaan. Suomalaisesta moottoripyörävarustebrändistä kertovassa jutussa mainitaan saksalaisen moottoripyörälehden äänestys, jolla on englanninkielinen nimi *Best Brand*:

(14)

Kourassa on alan raamattu eli saksalaisen Motorrad-lehden Best Brand -lukijääänestysten tilastot.

(KL 5.5.2017a.)

Yhdysvalloissa elokuun 2017 lopulla riehunut hurrikaani Harveytä käsittelevässä Uutisviikko-palstan kuvatekstissä (KL 1.9.2017d) puolestaan mainitaan tietolähteenä *saksalainen katastrofirisikeskus*. Lähdetä jäljittäessäni kävi ilmi, että kyseessä on Karlsruher Institut für Technologien alaisuudessa toimiva Center for Disaster Management and Risk Reduction Technology (CEDIM), jolla siis on ainoastaan englanninkielinen nimi.

Saksalaisen tutkimuskeskuksen englanninkielisen nimen lisäksi kiinnitin huomiota siihen, että kuvatekstistä puuttuu tieto siitä, että tekstissä mainittu keskuksen arvio 58 miljardin dollarin taloudellisista vahingoista ei kata kaikkea, vaan pelkästään Teksasin osavaltion alueella synty-

neet tuhot. Kuvatekstin tiedot ovat todennäköisesti kiertäneet *Kauppalehden* jonkin medialähteen kautta. Koska tiedonkulun reittiä ei pysty päättämään jutusta, on mahdotonta tietää, missä vaiheessa tieto siitä, että kyse on vain yhden osavaltion alueen tuhoista, on pudonnut pois. Tiedon kulkeminen usean välineen ja välivaiheen kautta on uutiskääntämiselle tyypillinen ilmiö, ja käsittelen sitä tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

7.7 Sitaatti voi kiertää englanninkielisen lähteen kautta

Uutiskääntämiselle on tyypillistä useiden lähteiden yhdistely, mutta myös se, että aineisto voi kulkea välineestä toiseen pitkän reitin monen välivaiheen ja moneen kertaan kääntämisenkin kautta. Sen lisäksi, että välillä oli mahdotonta olla varma siitä, mikä lähteistä on alkuperäinen, törmäsin juttuja analysoidessani myös siihen, että jutussa mainitussa lähteessä kerrottiin kysymyksen tiedon olevan peräisin jostakin muusta lähteestä.

Vastakkain-palstalla tämä näkyy molemmissa aineiston jutuissa. Syyskuussa palstalla olivat vastakkain liittokansleriehdokkaat Martin Schulz ja Angela Merkel ja aiheena oli se, tarvitaanko ennen vaaleja toista tv-väittelyä (KL 18.9.2017). Schulzin kommentin lähteeksi ilmoitetaan ZDF, siis saksalainen tv-kanava. Merkelin sitaatin lähteenä puolestaan mainitaan *The Guardian*. Brittilehti onkin kirjoittanut aiheesta mainittuna päivänä, mutta se ei ole haastatellut Merkeliä, vaan tieto perustuu CDU:n välittämään lausuntoon:

(15)

“Angela Merkel enjoyed taking part in one TV duel,” her Christian Democratic Union (CDU) party said on Wednesday, adding: “This format proved successful and therefore she’ll leave it at that.”

(The Guardian 14.9.2017.)

Saksalaislehdissä sama tieto oli julkaistu jo edellisenä päivänä (esim. *Der Spiegel* 13.9.2017; *Die Zeit* 13.9.2017).

Tarkkaan ottaen Schulzinkin lausunto on merkitty toissijaisen lähteen nimiin. ZDF:n lähetyksessä SPD:n ehdokas oli nimittäin vain viitannut Merkelille kirjoittamaansa kirjeeseen, jossa hän oli pyytänyt Merkeliä toiseen tv-väittelyyn. *Kauppalehden* julkaisema sitaatti näyttää käännökseltä patkasta kirjetekstiä, joka on julkaistu myös saksalaistiedotusvälineissä.

Toukokuussa Vastakkain-palstalla käsiteltiin Ranskan uuden presidentin Emmanuel Macronin linjausten vastaanottoa Euroopassa. Jyrki Kataisen kanssa vastakkain asetetun Martin Schulzin sitaatin lähteeksi on merkitty *Financial Times* 11.5.2017. En löytänyt sitaattia *Financial Time-*

sin internet-sivuilla, joten en pystynyt varmistamaan, miten asia on lehdessä ilmaistu. Joka tapauksessa *Die Zeitin* sivuilla on edellisenä päivänä 10.5.2017 julkaistu haastattelu, jonka varsin tarkalta käännökseltä *Kauppalehden* julkaisema sitaatti näyttää. On siis hyvin todennäköistä, että tässäkin tapauksessa alun perin Saksassa julkaistu sitaatti on kiertänyt *Kauppalehteen* brittilehden kautta.

Kiinnostavan esimerkin aineiston kiertämisestä englanninkielisen median kautta tarjoaa myös Medihuomio-palstalla julkaistu analyysi, jonka keskivaiheilla kerrotaan AfD:n sulkevan mediataloja ja toimittajia ulos järjestämästään poliittisesta tilaisuudesta:

(16)

Politico-lehti kertoi maanantaina, miten *Vaihtoehto Saksalle* -puolue (AfD) jakaa Twitterissä toimittajia ja mediataloja vuohiin ja lampaisiin. Puolue sulkee sosiaalisessa mediassa pois mediataloja ja toimittajia Koblenzissa pidettävästä poliittisesta tilaisuudesta, jossa puhujina ovat AfD:n Frauke Petry, Ranskan Kansallisen rintaman Marine Le Pen ja Hollannin vapauspuolueen Geer Wilders.

(KL 20.1.2017b.)

Jutussa on ilmoitettu tietojen lähteeksi *Politico*-lehti. Jutussa on kuitenkin myös tietoja, joita ei suoraan mainita *Politicon* tekstissä, mutta jotka on mahdollista päätellä Twitter-keskusteluista, joihin *Politico* viittaa. *Politicon* juttuun on upotettu AfD:n europarlamentaarikon Marcus Pretzlin alkuperäinen, saksankielinen tviitti, ja jutun leipätekstiin se on käännetty englanniksi.

Kauppalehden jutussa viitataan myös tapausta seuranneisiin reaktioihin:

(17)

Saksan journalistiyhdistyksen puheenjohtaja Frank Überall sanoi "trumpifikaation" levinneen Saksan politiikkaan. "Yksittäisten toimittajien, medioiden ja kokonaisten julkisten lähetyskanavien pois sulkeminen talloo lehdistönvapautta", Überall totesi Politicolle.

(KL 20.1.2017b.)

Politicon jutusta kuitenkin selviää, ettei Überall olekaan kommentoinut asiaa suoraan sille, vaan saksalaiselle radiokanavalle:

(18)

"It is a trampling of the freedom of the press to bar individual colleagues and media as well as the entire public broadcasting sector," Frank Überall, head of the DJV, Germany's main journalist association, told German radio. "This is essentially the Trumpification of German politics."

(Politico 16./17.1.2017.)

Deutschlandfunkin internet-sivuilla on Überallin haastattelu, josta sitaatit ovat alun perin peräisin:

(19)

Aber es ist natürlich ein Treten der Pressefreiheit mit den Füßen, einzelne Kolleginnen und Kollegen, einzelne Medien komplett auszuschließen und den öffentlich-

rechtlichen Rundfunk komplett auszuschließen. [--] Das ist quasi die Trumpisierung der deutschen Politik und im Hinblick auf die Bundestagswahl, auch auf die wichtige Landtagswahl in Nordrhein-Westfalen werden wir da sicherlich noch mehr dieser Art erwarten müssen.

(Deutschlandfunk 13.1.2017.)

Überall kommentit on siis ensin julkaissut saksaksi Deutschlandfunk, sitten sen tekemästä haastattelusta on poimittu muutama sitaatti ja käännetty ne englanniksi *Politicon* juttuun, josta ne on suomennettu *Kauppalehteen*. *Kauppalehdessä* käytetty sana *trumpifikaatio* on muodoltaan lähempänä englanninkielistä *trumpification*-sanaa kuin saksankielistä sanaa *Trumpisierung*.

Kääntämistä ei kyseisessä *Kauppalehden* jutussa eikä aineistoni perusteella kovin usein muutakaan tehdä jutuissa mitenkään näkyväksi. Siksi onkin kiinnostavaa, että *Politico* mainitsee jutussaan kielen:

(20)

When a POLITICO reporter wrote Pretzell an email enquiring about the press registration for the event, the politician accused the reporter of writing a “smear” against his wife. The article, which consisted mostly of a question-and-answer with Petry, was full of “crap,” Pretzell wrote in German, adding that he was surprised the reporter had the courage to write him at all.

(Politico 16./17.1.2017.)

Jutussa ei mainita, millä kielellä *Politicon* toimittaja on Pretzellille kirjoittanut. Jos kysymyksetkin on esitetty saksaksi, lisäyksen *wrote in German* tehtävä on tehdä kääntäminen näkyväksi. Jos taas toimittaja on kirjoittanut Pretzellille englanniksi, saksaksi vastaaminen korostaa kansallismielisen poliitikon suhtautumista asiaan.

Palaan *Politicoon* viittaavaan *Kauppalehden* juttuun vielä seuraavan alaluvun lopussa portinvartijafunktioiden näkökulmasta. Ensin kuitenkin käsittelen uutiskääntämisen portinvartijafunktioita aineistossani yleisesti.

7.8 Portinvartijafunktioista

Sen lisäksi, että lehden toimituksen voidaan ajatella toimivan portinvartijana juttuaiheita valitessaan, voidaan myös muita, tekstin muokkaamisen aikana tehtäviä valintoja pitää portinvartijafunktioina. Tutkimusaineistossa on havaittavissa samoja tämän tutkielman neljännessä luvussa esiteltyjä portinvartijafunktioita, jotka Vuorinen (1996) nostaa esiin omassa tutkimuksessaan, eli poistoja, lisäyksiä, korvaamista ja uudelleenjärjestelyä.

Jos tutkimusaineiston juttuja verrataan aineistoon, johon ne viittaavat suoraan tai jota niissä on todennäköisesti käytetty lähteenä, on kääntämisen yhteydessä tehty huomattavan suuria poistoja. Mikään analysoimistani jutuista ei kuitenkaan ole kokonaisuutena minkään yksittäisen lähdetekstin käännös, josta olisi jätetty jotakin pois, vaan ennemminkin toisin päin: lähdeteksteistä on poimittu osia, jotka on käännetty uuden, suomenkielisen jutun osiksi. Juttutasolla on vaikea tarkastella kovin yksityiskohtaisesti poistoja tai lisäyksiä, sillä yksittäiseen lähdetekstiin verrattuna toisesta lähteestä peräisin olevat tiedot ovat lisäyksiä ja samalla kaikista lähdeteksteistä on jätetty paljon pois. Kaikkia käännettyjä osia voi yhdestä näkökulmasta ajatella lisäyksinä juttuun ja toisaalta taas lähdeteksteistä päin tarkasteltuna niistä on tehty huomattavasti poistoja. Myös tekstin uudelleenjärjestelyä on tehty paljon, kun katkelmia on käännetty eri lähteistä, tiivistetty ja yhdistelty ja niihin on myös lisätty varsinkin analyysissä toimittajan omaa tulkintaa.

Ne tutkimusaineiston jutuissa sitaateiksi merkityt tekstikatkelmat, joiden alkuperäiskielisen vastineen olen pystynyt jäljittämään, on käännetty varsin tarkasti lähteelle uskollisesti eli dokumentaarisesti. Kuten luvussa 3.1 todettua, sitaateilla on uutistekstissä tyypillisesti korkeampi asema kuin muulla tekstillä ja sitaatin merkitseminen viestii tekstissä uskollisuutta sille, mitä siteerattava henkilö on sanonut (Vuorinen 1996, 49–50).

Saksalaisille tutun mutta suomalaisille tuntemattoman käsitteen voi korvata yleisemmän tason selityksellä. Kreikan velkoja käsittelevässä jutussa keskitytään suomalaisnäkökulmaan, mutta välissä viitataan lyhyesti Saksassa samasta asiasta käytävään keskusteluun:

(21)

Saksan ulkoministeri, SPD:n Sigmar Gabriel väläytti lehtihaastattelussa mahdollisuutta leikata Kreikan velkoja maan tilanteen helpottamiseksi. Hänestä kreikkalaiset ovat kärsineet valtavasti, enemmän kuin saksalaiset 2000-luvun alun reformeissaan. (KL 23.5.2017.)

Jutussa ei suoraan mainita, mistä haastattelusta on kyse, mutta *Süddeutsche Zeitung* on julkaissut kaksi päivää aiemmin haastattelun, johon muissakin tiedotusvälineissä viitataan ja jossa Gabriel puhuu velkahelpotuksissa. Haastattelussa Gabriel sanoo:

(22)

"Die Bürger in Griechenland haben große soziale Kürzungen ertragen. Dagegen waren die Maßnahmen der Sozialreformen der Agenda 2010 in Deutschland ein laues Sommerlüftchen."
(Süddeutsche Zeitung 21.5.2017.)

Koska Gabrielin lausunto on *Kauppalehden* jutussa vain yksittäinen sivujuonne, tilaa ei ole tarkoituksenmukaista käyttää lukijan perehdyttämiseen Saksan *Agenda 2010* -uudistuksiin.

Koska *Agenda 2010* ei todennäköisesti ole suomalaislukijoille tuttu vaan nimi ennemminkin hämmäntäisi, riittää yleisemmälle tasolle jäävä *saksalaiset 2000-luvun alun reformeissaan*.

Yläkäsitteellä korvaamista on käytetty myös jutussa, jossa kerrotaan patenttikiistasta ja mainitaan *saksalainen valitustuomioistuim*:

(23)

Pörssipäivän komein kurssinousu nähtiin tietoturvayhtiö SSH:n osakkeessa sen jälkeen, kun saksalainen valitustuomioistuin kääntyi patenttikiistassa SSH:n puolelle. (KL 31.5.2017.)

Yhtiön pörssitiedotteessa kerrotaan, että kyseessä on ”saksalainen valitustuomioistuin Oberlandesgericht Düsseldorf” (SSH Communications Security Oyj 2017). Vaikka Oberlandesgericht Düsseldorfin nimi on jätetty pörssikatsauksesta pois, on käytäntö hieman myöhemmin toinen. Suoraan yhtiön tiedotteesta peräisin olevasta sitaatista vastaavaa poistoa ei nimittäin ole tehty:

(24)

”Olemme erittäin luottavaisia, että Saksan patenttitoimioistuin Bundespatentgericht toteaa patenttimme päteväksi”, sanoi SSH:n immateriaalioikeuksista vastaava johtaja Erkki Yli-Juuti. (KL 31.5.2017.)

Eräänlaista korvaamista on nähtävissä myös siinä, miten Saksan vaaleihin viitataan. Liittopäivävaaleihin (*Bundestagswahl*) viittaavina sanoina käytössä ovat sekä *liittopäivävaalit* että pelkät *vaalit*, mutta välillä myös *parlamenttivaalit*. Näistä *liittopäivävaalit* on tarkin käänös, *parlamenttivaalit* taas on tutumpi käsite lukijalle, joka ei tunne Saksan poliittista järjestelmää. Pelkkä *vaalit* on vielä yleisemmän tason yläkäsite. Joissakin jutuissa mainitaan myös osavaltiotason vaalit eli maapäivävaalit (*Landtagswahl*). Niistä käytetään sanoja *osavaltiovaalit* (KL 26.9.2017a), *aluevaalit Schleswig-Holsteinissa* (KL 9.5.2017a) ja *vaalit maan suurimmassa osavaltiossa Nordrhein-Westfalenissa* (KL 16.5.2017).

Korvaaminen tai lisäys saattaa olla myös Lapin-lomien ja mökkimatkojen mainitseminen Audin sähköautosuunnitelmista kertovassa jutussa:

(25)

Audin visioissa sähköautot yleistyvät erityisesti kaupunkikäytössä. Mutta talven Lapin matkalle tai kesäloma- ja mökkimatkoille lähdetään vielä pitkään polttomoottorin voimin. (KL 1.9.2017b.)

Voi toki olla, että Audin edustajat ovat Unkarin-tehtaalla puhuneet suomalaistoimittajalle hänen edustamansa median kohderyhmä mielessään Lapista ja mökkeilystä, mutta hyvin todennäköisesti kyseessä on toimittajan itse tekemä kotouttaminen.

Edellisessä alaluvussa käsitelty *Politicon* (16./17.1.2017) juttuun viittaava *Kauppalehden* (20.1.2017b) juttu on kokonaisuus, josta osa on eri lähteistä käännettyä ja osa toimittajan omaa pohdintaa. Kyse on analyysistä, joten toimittajan oma ajattelu ja persoonallinen ote saa näkyä. Kappaleita, joissa referoidaan *Politicon* juttua, voi kuitenkin myös tarkastella kyseisen jutun käännöksenä portinvartijafunktioiden näkökulmasta. Näkyvin muutos *Politicon* juttuun verrattuna on se, että *Kauppalehdessä* aihetta käsitellään huomattavasti lyhyemmin. On siis ilmiselvää, että poistoja on tehty huomattavasti. Esimerkiksi tieto siitä, minkä tiedotusvälineiden edustajat Pretzell on sulkenut tilaisuuden ulkopuolelle, on jätetty *Kauppalehden* jutusta pois. Myös viittaus lähestyviin Saksan vaaleihin on jätetty pois.

Huomattavan lyhentämisen ja varsinkin jutun loppupuolelta tehtyjen poistojen sekä tiivistävän tekstin uudelleenjärjestelyn ohella *Kauppalehden* tekstikatkelmassa on kuitenkin myös lisäyksiä verrattuna *Politicon* juttuun. *Politicon* juttuun verrattuna lisäys on Pretzelliin tviitin yhdistäminen Yhdysvaltain presidentin Donald Trumpin edellisen päivän sanomisiin. Sitäkään, että AfD sulkee tiedotusvälineiden edustajia tilaisuuden ulkopuolelle *sosiaalisessa mediassa*, ei suoraan sanota *Politicon* jutussa, mutta molemmat tiedot ovat pääteltävissä Pretzelliin tviiteistä, eli lisäykset voivat olla peräisin niistä tai muista lähteistä.

Korvaaminen näkyy tekstejä verrattaessa kiinnostavalla tavalla kielikuvien käytössä. Luvussa 5.5 totesin, että tekstilajien konventioissa voi olla eroja muun muassa rakenteessa, lukijan puhuttelussa ja fraseologismeissa ja kääntäjä voi joutua mukauttamaan tekstiä kohdekulttuurin konventioihin sopivaksi (Göpferich 1999, 62). Fraseologismit eli vakiintuneet sanayhdistelmät voidaan siis joutua kohdekulttuurissa korvaamaan toisilla, mutta tutkimusaineistossa korvaaminen ei kuitenkaan välttämättä johdu siitä, ettei lähdetekstissä käytetty kuva toimisi kohdekulttuurissa.

(26)

Politico-lehti kertoi maanantaina, miten *Vaihtoehto Saksalle* -puolue (AfD) jakaa Twitterissä toimittajia ja mediataloja vuohiin ja lampaisiin. [...] Punaista korttia perusteellaan sillä, että valtamedia vääristelee ja valehtelee asioita.
(KL 20.1.2017b.)

Kielikuva vuohiin ja lampaisiin jakamisesta on raamatullinen (Matt. 25:32) eli voisi toimia läntisessä kulttuuripiirissä laajastikin, mutta se ei ole suora käänнос *Politicon* jutusta. Sen sijaan miellelyhtymä on *Politicossa* haettu sosiaalisesta mediasta:

(27)

Germany's AfD has begun applying social media's ultimate weapon – the 'block' function – to real world media relations.
(Politico 16./17.1.2017.)

Sosiaalisen median maailmaan vertaaminen on siis *Kauppalehden* jutussa korvattu raamatullisella kielikuvalla. Myöskään jalkapallomaailmaan viittaavaa *punainen kortti* -kielikuvaa ei ole *Politicon* jutussa, vaan se on suomalaistoimittajan lisäys.

Joskus samat kielikuvat toimivat sekä suomeksi että saksaksi, toisinaan taas kielikuvaa pitää muuttaa hieman tai se pitää vaihtaa kokonaan. Brexitiä käsittelevässä kolumnissa referoidaan Saksan talousministerin ja varaliittokanslerin Sigmar Gabrielin kommenttia seuraavasti:

(28)
Gabriel muistutti samalla, että brittien rusinoitten poiminta ei käy neuvottelukump-paneille.
(KL 23.1.2017.)

Saksaksi Gabriel on sanonut: ”Rosinen picken wird es nicht geben“ (Tagesanzeiger 18.1.2017). Rusinoiden poimiminen on suomalaislukijoille ymmärrettävä kielikuva, joten sitä ei ole tarvinnut ryhtyä vaihtamaan toiseen. Suomalaisessa kontekstissa rusinoita kuitenkin yleensä poimitaan pullasta, joten fraseologismien olisi voinut kotouttaa vielä tutummaksi lisäämällä siihen pullan.

7.9 Lähdeteksteihin viitataan suoraan vain harvoin

Uutiskääntämiselle tyypilliseen tapaan (ks. luku 3) tutkimusaineiston jutuilla ei ole varsinaista ekvivalenssisuhdetta minkään tietyn lähdetekstin kanssa. Varsinkin analyysityyppisiin teksteihin suorastaan kuuluu kirjoittajan oman ajattelun ja tulkintojen näkyminen.

Suuri osa käytetyistä saksalaislähteistä jää tutkimusaineiston jutuissa mainitsematta eksplisiit-
tisesti. Myös suoria viittauksia saksalaislähteisiin on kuitenkin useita. Taulukko 1 kertoo, mihin saksalaisiin tiedotusvälineisiin jutuissa viitataan ja miten ne määritellään aineiston jutuissa. Osaan viitataan pelkällä tiedotusvälineen nimellä, osaa taas määritellään lyhyesti.

Taulukko 1. Viittaukset saksalaisiin tiedotusvälineisiin

Pelkkä nimi	Stuttgarter Zeitung (x2) ZDF Frankfurter Allgemeine Zeitung
"Saksalainen" + nimi	saksalainen Bild-Zeitung saksalainen Motorrad-lehti saksalainen AutoBild
Muu määre + nimi	tv-kanava ARD viikkolehti Der Spiegel (x2) Die Zeit -viikkolehti viikkolehti Die Zeit

	uutistoimisto dpa talouslehti Handelsblatt laajalevikkisen iltapäivälehti Bildin videohaastattelu
--	---

Kuten taulukosta käy ilmi, suorat viittaukset jakautuvat tutkimusaineistossa monen saksalaisen tiedotusvälineen kesken. *Stuttgarter Zeitung*, *Der Spiegel* ja *Die Zeit* mainitaan kahdesti, samoin *Bild*, joka määritellään yhdessä jutussa saksalaiseksi *Bild-Zeitungiksi* ja toisessa jutussa, jossa viitataan sen internetsivuilla julkaistuu videohaastatteluun, *laajalevikkiseksi iltapäivälehteksi*.

Taulukossa lueteltujen, jutuissa eksplisiittisesti mainittujen lähteiden lisäksi aineiston jutuissa on kuitenkin käytetty lukuisia muitakin lähteitä. Osaan niistä viitataan jutuissa epämääräisesti. Esimerkiksi *Sigmar Gabriel väläytti lehtihaastattelussa* (KL 23.5.2017) ja *saksalaislehdissä kerrottiin* (KL 15.9.2017c) kertovat, että tiedot ovat peräisin saksalaisista lehdistä, mutta lehtien nimiä ei mainita lainkaan. Aineistossa on myös useita tätäkin epämääräisempiä viittauksia. Esimerkiksi Saksan vaaleissa piilevää euroriskiä käsittelevässä analyysissä (KL 15.9.2017e) epämääräisiä viittauksia on useita: *jotkut vaaliasiantuntijat*, *markkinoiden arviot* ja *valtaosa markkinavoimista*. Tällä tavalla merkittyjen lausuntojen lähteitä on mahdotonta jäljittää varmasti, mutta toisaalta analyysi todennäköisesti joka tapauksessa perustuu laajaan eri lähteiden seuraamiseen.

Medialähteiden lisäksi aineistossa viitataan myös muihin saksalaislähteisiin. Esimerkiksi Saksan työllisyystilannetta käsittelevässä jutussa (KL 7.9.2017a) mainittuja lähteitä ovat *Saksan liittovaltion työvoimaviraston alainen työmarkkina- ja ammattitutkimuskeskus (IAB)* ja *Ammattiyhdistysliikettä lähellä oleva Hans Böckler -säätö*.

Osassa jutuista on käytetty suoria henkilölähteitä. Usein jutuista ei käy ilmi, onko toimittaja itse ollut paikalla kuuntelemassa vai onko tieto saatu esimerkiksi uutistoimiston tai muiden tiedotusvälineiden kautta. Useissa tapauksissa vastaava lausunto kuitenkin löytyi myös saksalaisten tiedotusvälineiden jutuista. Muutamassa jutussa taas kerrotaan erikseen jonkun sanoneen jotta-kin *Kauppalehdelle*, mikä korostaa sitä, että lehden toimittaja on keskustellut lähteen kanssa suoraan eikä saanut tietoa muuta kautta. Esimerkiksi Saksan hallitusneuvotteluja käsittelevässä jutussa korostetaan tällä tavalla tiedon saamista *Kauppalehden* omista lähteistä:

(29)

”Se ei ole keskustelu, vaan kova taistelu merkittävistä linjauksista”, kokenut CSU-avustaja ounasteli *Kauppalehdelle* maanantaina Berliinissä.
(KL 27.9.2017.)

Myös parissa Fortumin Uniper-kauppoja käsittelevässä jutussa mainitaan erikseen, että Uniperin edustajat ovat antaneet lausuntonsa suoraan *Kauppalehdelle*.

8 Lopuksi

Tässä luvussa nostan vielä esiin muutamia kiinnostavimpia havaintoja tutkielmani tuloksista ja kommentoin niitä. Pohdin myös aiheita, joita voisi olla mielekästä tutkia tulevaisuudessa lisää. Uutiskääntäminen on nimittäin moniulotteinen ilmiö, ja moni tässäkin tutkielmassa esiin nousseista näkökulmista antaa aihetta tähänastista perusteellisemmalle tutkimukselle.

8.1 Aihevalinnan portti ja portinvartijan tekemät muutokset

Tutkimusaineiston jutuista alle puolessa oli suora Suomi-yhteys. Aiemman tutkimuksen perusteella yllättävän pienestä määrästä voi päätellä, että Saksan asioiden oletetaan kiinnostavan *Kauppalehden* lukijoita muutenkin. Oletus on helppo perustella sillä, että Saksa on Suomelle merkittävä sekä poliittisesti varsinkin EU:n kautta että kauppakumppanina. Tämä olisi voitu tuoda jutuissa myös eksplisiittisesti esiin, mutta ilmeisesti lukijoiden oletetaan ymmärtävän Saksa-uutisten merkitys ilman, että joka jutussa käytetään tilaa Saksan ja Suomen yhteyksien korostamiseen. Yksi kiinnostava tutkimusaihe olisi selvittää, mistä maista kerrotaan herkästi myös Suomeen liittymättömistä aiheista, ja missä taas pitää tapahtua jotakin Suomeen selvästi liittyvää tai todella suurta, jotta uutiskynnys ylittyy. Aiheisiin pureutuminen toki olisi enemmän journalistiikan kuin käännöstieteen tutkimusaihe, mutta juttuaiheiden valinnat liittyvät myös kääntämiseen, sillä niiden kautta määräytyy, mitä käännetään ja mitä ei ja myös mistä kielistä aineistoa käännetään. Lisäksi kielellä voi olla vaikutusta aihevalintoihin, sillä todennäköisesti esiin pääsevät helpoimmin ne maat, joista on tarjolla uutisia kielillä, joita suomalaisissa toimituksissa osataan, eli joista on saatavilla aineistoa, joka toimituksessa osataan kääntää.

Aiheiden valinnassa lehden toimituksen voidaan ajatella toimivan portinvartijana, joka päästää osan aiheista portin läpi julkaisukanavaansa ja jättää osan julkaisematta. Myös muita, tekstin muokkaamisen aikana tehtäviä valintoja voi pitää portinvartijatoimintoina. Havaitsin aineistossani samoja portinvartijafunktioita, jotka Vuorinen (1996) nostaa esiin omassa tutkimuksessaan: uutisista oli poistettu osia ja niihin oli tehty lisäyksiä, joitakin tekstin osia oli korvattu toisilla ja tekstejä oli järjestetty uudelleen.

Koska tämän tutkielman aineiston teksteillä ei ollut edes siinä määrin selkeitä lähdetekstin ja kohdetekstin välisiä suhteita kuin Vuorisen (1996) tutkimilla uutistoimistouutisilla, on portinvartijafunktioita tällä aineistolla mahdotonta tutkia määrällisesti tai vetää muutenkaan johtopäätöksiä siitä, mitä koko tekstin tasolla on tapahtunut suhteessa lähtötekstiin. Moni jutuista nimittäin perustuu useaan lähteeseen ja se, mikä on lisäystä, mikä poistoa ja mikä korvaamista,

riippuu siitä, minkä tekstin näkökulmasta asiaa tarkastelee. Joka tapauksessa voi todeta, että portinvartijateoria ja mainitut uutiskääntämisen yhteydessä vaikuttavat portinvartijatoiminnot ovat käyttökelpoisia käsitteitä kuvaamaan, mitä uutiskääntämisessä tyypillisesti tapahtuu.

8.2 Nimistön kääntäminen

Vaalivuosi näkyi juttujen aiheissa ja sitä kautta siinä, että analysoitavana oli paljon Saksan politiikkaa käsitteleviä juttuja. Osin tästä syystä oli mielekästä nostaa erityiseen tarkasteluun saksalaisten puolueiden nimien käännökset. Yksi keskeinen havainto oli, ettei puolueiden nimille ollut käytössä vakiintuneita suomennoksia. CDU tai CDU:n ja CSU:n muodostama unioni määriteltiin usein Angela Merkelin puolueeksi. Liittokansleriin henkilöiminen oli yleinen lisäys luultavasti sen vuoksi, että Merkel on suomalaislukijoille tuttu henkilö. SPD ja *Die Grünen* puolestaan on helppo suomentaa sosiaalidemokraateiksi tai demareiksi ja vihreiksi, sillä ne ovat suomalaisesta puoluekentästä tuttuja nimiä. Sen sijaan varsinkin FDP on hankala suomennettava, sillä se ei rinnastu suoraan mihinkään suomalaiseen eduskuntapuolueeseen eikä myöskään esiinny uutisissa niin usein, että sille olisi muodostunut vakiintunut, helposti tunnistettava suomennos. Yksi mahdollinen tulevan tutkimuksen aihe olisi puoluenimien ja muunkin poliittiseen järjestelmään liittyvän sanaston kääntäminen uutisissa.

Myöskään maantieteellisten nimien tai organisaatioiden nimien kääntämiselle ei tutkimusaineiston perusteella näytä olevan *Kauppalahdessä* vakiintunutta käytäntöä. Paikannimien yhteydessä käytetään toisinaan esimerkiksi sijainnista kertovia lisäyksiä, toisinaan taas ei. Organisaatioiden nimien kääntäminen on tutkimusaineiston perusteella vielä kirjavampaa kuin puolueiden ja paikannimien. Virastojen ja muiden toimijoiden nimet on aineistossa suomennettu usein hyvin vapaasti, eikä niiden yhteydessä välttämättä lainkaan mainita saksalaista nimeä. Lisätietoa haluavan lukijan voi siis olla vaikea löytää alkuperäistä lähdettä, aivan kuten Schmitz (1999, 327–328, ks. tämän tutkielman luku 7.4) toteaa paikannimistä: pelkän käännöksen avulla on vaikea löytää paikkaa kartalta tai tienviitoista. Toisaalta pelkkä saksankielinen nimi ei vastaavasti kertoisi saksaa osaamattomalle suomalaislukijalle, millaisesta organisaatiosta on kyse.

Organisaatioilla on Schmitzin (2010, 160) mukaan oikeus valita nimensä käännös itse. Käytännössä tuskin kovin moni saksalaisorganisaatio on kääntänyt nimeään suomeksi. Uutista kirjoittavalla toimittajalla ei yleensä myöskään ole aikaa ryhtyä kovin perusteelliseen selvitystyöhön mahdollisimman osuvan käännöksen löytämiseksi. Onkin hyvin mahdollista, että ratkaisut teh-

dään varsin nopeasti tilanteen tullen punnitsematta kovin tarkkaan eri vaihtoehtoja, mikä selittäisi tutkimusaineistossa näkyviä keskenään erityyppisiä ratkaisuja. Juuri hektisen rytmien vuoksi toimituksissa voisikin olla hyödyllistä laatia jonkinlainen ohje tai yhtenäinen linjanveto, jotta organisaatioiden nimet käännettäisiin mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti tai asiaan ainakin kiinnitettäisiin huomiota ja pohdittaisiin, mikä kulloinkin palvelee lukijaa parhaiten.

8.3 Englanti talouden ja kansainvälisten uutisten kielenä

Kääntämistä tai lähtökieliä ei tämän tutkielman aineistossa juurikaan mainita. Välillä mainituista medialähteistä kuitenkin käy ilmi, että aineisto on kiertänyt *Kauppalehteen* englanninkielisen lähteen kautta. Havainto ei yllätä, sillä kuten johdannossa mainitsin, Harkolle (2012, 32) selvisi, että STT:n Saksaa käsittelevistä jutuista lähes kaikki perustuivat englanninkieliseen aineistoon. On hyvin mahdollista, että osassa niistä tutkimusaineiston jutuista, joista lähdeaineiston kieli ei käynyt ilmi, on käytetty kokonaan tai osittain englanninkielisiä lähteitä. Olisikin mielenkiintoista tietää, kuinka suuri englannin ylivalta nykyään on suomalaisten tiedotusvälineiden uutiskääntämisen lähtökielenä ja mitä muita kieliä toimituksissa käytetään. Luultavasti yksittäisten toimittajien kielitaito vaikuttaa paljon, mutta myös vakiintuneilla käytännöillä on vaikutusta siihen, mistä lähteistä tietoa haetaan.

Englannilla on roolinsa talouden erikoissanastossa ja jonkinlaisena *lingua francana*, jonka vaikutus näkyy esimerkiksi lyhenteissä ja niin suomenkielisissä kuin saksankielisissäkin teksteissä ja nimissä. Sen käyttäminen yhdenmukaistaa ilmiöiden käsitteellistämistä eri kielialueilla, mutta toisaalta vierassanat voivat tehdä tekstistä varsinkin alaan perehtymättömille vaikeaselkoista. Vain englanninkieliseen lähdeaineistoon tukeutuminen kansainvälisessä uutisoinnissa puolestaan yksipuolistaa lähteiden ja sitä kautta myös käsiteltävien aiheiden kirjoa.

Se, että esimerkiksi Saksaa käsittelevät uutiset kiertävät suomenkielisiin tiedotusvälineisiin englannin kielen kautta, tarkoittaa myös, että aineisto on välissä jo kertaalleen suodatettu ja tulkittu. Se on myös kotoutettu tai lokalisoitu englanninkielisen median oman yleisön tarpeisiin, jotka voivat olla hyvinkin erilaiset kuin suomalaisyleisön tarpeet ja näkökulma. Pelkkiin englanninkielisiin lähteisiin nojautuminen muita kielialueita koskevassa uutisoinnissa voi siis paitsi kaventaa aihevalikoimaa, myös vinouttaa uutisten näkökulmia.

8.4 Uutiskääntämisen kirjossa riittää yhä tutkittavaa ja kehitettävää

Kuten sekä kirjallisuuden että arkihavaintojen perusteella osasin olettaakin, tutkimusaineiston uutiset eivät olleet kapeasti ymmärrettynä minkään tietyn yksittäisen lähtötekstin käännöksiä. Välillä lähteitä mainittiin eksplisiittisesti tai niihin viitattiin epämääräisesti niin, että lähtötekstistä selvisi jutun perusteella ainakin jotakin. Usein saksalainen lähde oli mahdollista kaivaa esiin, mutta se vaati enemmän vaivannäköä kuin jos lähde olisi mainittu suoraan. Kotimaisia tiedotusvälineitä siteeratessaan lehdet yleensä ilmoittavat lähteen selkeästi ja mainitsevat usein päivämääränkin. Käytäntöä pidetään hyvänä tapana, ja toimituksissa usein paheksutaan, jos kilpaileva väline ei anna kunniaa tiedon ensimmäisenä kertoneelle. Ulkomaisia lähteitä käytettäessä viittauksiin ei näytetä suhtautuvan yhtä tarkasti, vaan saatetaan viitata vain esimerkiksi saksalaislehden haastatteluun tai jättää lähde kokonaan mainitsematta. Olisi kiinnostavaa tietää, mitä ulkomaisia lähteitä hyödyntävät toimittajat viittauskäytännöstä ajattelevat ja millä perusteella he tekevät päätöksensä.

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut *Kauppalehden* Saksaan liittyviä tekstejä kääntämisen näkökulmasta. Rajaus on varsin lakea, ja aineistolähtöinen menetelmä mahdollisti monenlaisten ilmiöiden nousemisen esiin. Tämän tutkielman laajuudessa ei kuitenkaan ollut mahdollista pureutua kovin syvälle mihinkään yksittäiseen ilmiöön. Kysymyksen tarkemmalla rajauksella tai tarkemmin kohdistetulla menetelmävalinnalla olisi voinut olla mahdollista saada tarkempia, jotakin valittua ilmiötä syvällisemmin kuvaavia tuloksia.

Varsin laadullinen tutkimusmenetelmä ja avoin, aineistolähtöinen lähestymistapa lisäävät myös subjektiivisen tulkinnan mahdollista vaikutusta tuloksiin. Joku muu olisi saattanut kiinnittää samassa aineistossa huomiota eri asioihin. En myöskään väitä, että tämän tutkimuksen tulokset olisivat yleistettävissä kovin laajalle. Ne kuitenkin kuvailevat valittua aineistoa monesta näkökulmasta ja antavat kiinnostavaa uutta tietoa kääntämisestä suomalaisessa talousjournalismissa. Koska juuri kyseistä aihetta ei ole aiemmin tutkittu, olen pyrkinyt kuvailemaan tutkimuskohdettani monipuolisesti ja antamaan aiheesta yleiskuvan.

Kuten olen edellä todennut, tulokset avaavat useita näkökulmia siihen, mitä uutiskääntämisen ulottuvuuksia voitaisiin tulevaisuudessa tutkia lisää. Niiden perusteella voi todeta, että Saksaan liittyviä aiheita käsitellään *Kauppalehdessä* usein ja uutiskääntäminen on siis tarpeellista. Uutiskääntäminen on yleistä muissakin toimituksissa, joten olisi hyvä, että toimittajankoulutuk-

sessä opetettaisiin myös uutiskääntämistä ja sekä koulutuksessa että toimituksissa kiinnitettäisiin huomiota sen käytäntöihin. Sen lisäksi, että toimituksissa on hyvä osata muitakin kieliä kuin englantia, on syytä kiinnittää huomiota esimerkiksi nimien kääntämiseen, jotta samasta organisaatiosta ei käytettäisi joka kerta eri nimeä.

Bielsan ja Bassnettin (2009, 67, ks. luku 2.2) mukaan uutistoimistot luovat tapoja puhua asioista ja esittelevät uutta sanastoa. Myös lehdillä ja muilla tiedotusvälineillä on vastaava rooli, joten sillä, miten asioista kirjoitetaan ja miten ulkomaan uutisia käännetään, on vaikutusta kielenkäyttöön laajemminkin. Onkin tärkeää, ettei kääntämisen ja toimittamisen yhdistelmä uutiskääntäminen jää ei-kenenkään-maaksi. Ennemminkin siitä voisi tulla yhteinen kiinnostuksen kohde, jonka kehittämisessä voitaisiin hyödyntää sekä journalistiikan että käännöstieteen tutkimusta.

Lähdeluettelo

Primäärilähteet

Aineistona käytetyt *Kauppalehden* jutut ilmestymisjärjestyksessä. Kaikki jutut ovat vuodelta 2017, ja ne ovat saatavilla osoitteesta www.media-arkisto.com ja *Kauppalehden* arkistosta.

- 12.1. 5g kolistelee jo eteisessä. JR Leskinen. S. 28.
- 17.1.a May haluaa rauhoitella EU:ta. Auli Valpola. S. 32.
- 17.1.b Saksassa tieyhtiön synnytyksessä kivuliasta. Tapio Nurminen. S. 7.
- 18.1. Tie USA:han voi käydä kiviseksi. Tapio Nurminen. S. 32.
- 19.1. Inflaatiopelko kasvaa Saksassa. Tapio Nurminen. S. 9.
- 20.1.a Pienet edellä, isot perässä. *Tapio Nurminen. S. 16.
- 20.1.b TV-tähti piti oppitunnin demokratiasta. Kaija Ahtela. S. 15.
- 23.1. Theresa May on joko tyhmä – tai taitava. Kaija Ahtela. S. 5.
- 24.1. Elintarvikeala hakee iskupaikkoja. Tapio Nurminen. S. 32.
- 27.1.a Uusi hallitsija herättää huolta. *Tapio Nurminen. S. 16.
- 27.1.b Demarikansleri Martin Schulz hylkäisi Saksan säästölinjan. Tapio Nurminen. S. 10.
- 27.1.c Oma maali. Tapio Nurminen. S. 10.
- 31.1. Saksa nalkuttaa EKP:n Draghille. Tapio Nurminen. S. 32.
- 4.5.a Alkaako tästä diezeleiden alasajo? Tapio Nurminen. S. 4.
- 4.5.b Etihadin valloitusretki epäonnistui. Tapio Nurminen. S. 28.
- 5.5.a Suomalainen tuotekehitys suojaa motoristia. Niko Rouhiainen. S. 14–15.
- 5.5.b Autoilijoille laitetaan nyt rajoja. *Tapio Nurminen. S. 12.
- 8.5. Jan Meyer kehottaa alihankkijoita investoimaan. Ilkka Sinervä. S. 10.
- 9.5.a Macronin votto kiihdyttää Euroopan integraatiota. Kaija Ahtela. S. 8.
- 9.5.b Kiinan hallinto puskee innovaatioita. Hannamiina Tanninen. S. 32.
- 10.5. Höyrysavustus korvaa kuumasavustuksen. Esko Lukkari. S. 10.
- 11.5. Euroopan supertähti. Emil Elo. *Kauppalehti Optio*. S. 44–48.
- 15.5.a Telakoiden alihankinta kuumenee. Ilkka Sinervä. S. 6.
- 15.5.b Vastakkain. S. 16.
- 16.5. Merkel-myötätuuli haastaa Macronin. Tapio Nurminen. S. 32.
- 19.5.a Uusi i30 on Hyundain kasvun avain. Jari Kainulainen. S. 17.
- 19.5.b Uutisviikko. Janne Elonen, Leena Järviö, Anu Kivistö, Kirsi Merikanto. S. 12–13.
- 22.5. Telakan pelastaja. Ilkka Sinervä. S. 12–14.

- 23.5. "Kreikka on ansainnut lainaeränsä". Kaija Ahtela. S. 7.
- 24.5. Kosmetiikka kohtaa teknologian. Anni Erkkö. *Kauppalehti Optio*. S. 42–44.
- 31.5. SSH:lle välierävoitto patenttikiistassa. Hanna Eskola. S. 20.
- 1.9.a Uusiin maisemiin työn perässä. *Tapio Nurminen. S. 20.
- 1.9.b Audi siirtyy sähköautojen aikaan. Risto Majaniemi. S. 14–15.
- 1.9.c Audi kehittää ääntä muuten hiljaisiin sähköautoihin. Risto Majaniemi. S. 14–15.
- 1.9.d Uutisviikko. Anu Kivistö, Leena Järviö, Antti Nikkanen, Armi Niemelä. S. 10–11.
- 4.9. Pk-yritysten puhuttava enemmän vapaakaupasta. Mirjami Saarinen. S. 9.
- 5.9. Merkelin yliote pitää Saksassa. Tapio Nurminen. S. 32.
- 7.9.a Hyvä työllisyys latistaa vaalitaistelua Saksassa. Tapio Nurminen. S. 8.
- 7.9.b Tänne vaan, jos osaat ja pystyt. Tapio Nurminen. S. 8.
- 8.9. Ristivetoa kasvunäkymissä – Suomen taloudessa hyvä veto päällä. *Tapio Nurminen. S. 14.
- 11.9. EKP-kantelujen päätökset jääneet sameiksi. Jorma Pöysä. S. 11.
- 14.9.a Päästöhuijarin maineenpalautus. Matti Virtanen. S. 12–15.
- 14.9.b Kunnon yrityskansalainen. Heikki Haapavaara. *Kauppalehti Optio*. S. 30–33.
- 15.9.a Pohjoismaiset pörssit imevät Euroopan uudet listautumiset. JR Leskinen. S. 8.
- 15.9.b Saksalaisten ja pienten SUVien juhlaa. Jari Kainulainen. S. 16–17.
- 15.9.c Mersu-johtaja hehkuttaa Uudenkaupungin tehdasta. Jari Kainulainen. S. 17.
- 15.9.d Maahanmuutto pyörittää rattaita. *Tapio Nurminen. S. 14.
- 15.9.e Saksan vaaleissa piilevä euroriski. Tapio Nurminen. S. 36.
- 18.9. Vastakkain. S. 16.
- 19.9.a Talo talon päälle. Petteri Paalasmaa. S. 31.
- 19.9.b Air Berlinin pilkkominen voi nostaa lentojen hintoja. Tapio Nurminen. S. 11.
- 21.9.a Fortum voi joutua korottamaan tarjoustaan. Ilkka Sinervä. S. 4.
- 21.9.b "Ylijäämäramppi" Uniperista kuoriutuikin tuloksentekijä. Tapio Nurminen. S. 18.
- 21.9.c Fortumin tekemä miljardien ostotarjous sähköistä pörssin. Pirkko Tammilehto. S. 19.
- 22.9.a Uniper tyrmää yhä jyrkemmin Fortumin ostoaiheet. Ilkka Sinervä. S. 8.
- 22.9.b Saksassa hörhöjä yritetään torjua hörhöilemällä. Tapio Nurminen. S. 15.
- 22.9.c Uutisviikko. Leena Järviö, Kirsi Merikanto, Armi Niemelä. S. 14–15.
- 22.9.d Huuma palasi maailman pörsseihin. *Tapio Nurminen. S. 16.
- 22.9.e Olisiko nyt saksalaisosakkeiden aika? Anne Leino. S. 23.
- 22.9.f Saksan tuleva hallitus populistien pihtiotteessa. Tapio Nurminen. S. 9.

- 25.9. Jäitä hattuun kaasuputken kanssa. Kaija Ahtela. S. 5.
- 26.9.a Merkelin vaikein pakkoavioliitto. Tapio Nurminen. S. 5.
- 26.9.b EPP:n Weber pahoitteli Schulzin nopeaa päätöstä. Kaija Ahtela. S. 8.
- 26.9.c Talouselämä odottaa Saksaan riitojen repimää vaalikautta. Tapio Nurminen. S. 8.
- 26.9.d Osakkeiden lunastusvaatimus nosti edelleen Afarakia. Anneli Hertsi. S. 23.
- 27.9. Saksa voi ajautua uusiin vaaleihin. Tapio Nurminen. S. 7.
- 28.9.a ”Uniper tuottaa paremmin kuin verkot”. Ilkka Sinervä. S. 6.
- 28.9.b Suomalaiset, älkää enää sortuko ”nokialaisiin”! Tapio Nurminen. S. 7.
- 28.9.c Uusi junajätti panee kampoihin kiinalaisille. Tapio Nurminen. S. 8.
- 29.9.a Saksa ei ole riskitön maa Fortumille. Arno Aho. S. 5.
- 29.9.b Uutisviikko. Anu Kivistö, Kirsi Merikanto, Leila Nurminen. S. 10–11.
- 29.9.c Urheilijat politikoivat aika ajoin. *Tapio Nurminen. S. 12.
- *Maailmalta-palstalla samassa jutussa on myös muiden kirjeenvaihtajien tekstejä, mutta tässä tutkielmassa on käytetty vain Saksaa koskevia osia.

Muut kuin Kauppalehden jutut:

- Autotherm s. d. *Autotherm Dampfrauchanlagen*. Saatavilla: <http://autotherm.de/projekte/dampfrauchanlagen/> [Luettu 2.10.2018.]
- Bundesrechnungshof 2017. *Organisationsformen und Finanzierungsvarianten für die Bundesfernstraßen*. Stuttgart: W. Kohlhammer. Saatavilla: <https://www.bundesrechnungshof.de/de/veroeffentlichungen/gutachten-berichte-bwv/gutachten-bwv-schriftenreihe/langfassungen/2016-bwv-gutachten-organisationsformen-und-finanzierungsvarianten-fuer-die-bundesfernstrassen> [Luettu 2.10.2018.]
- Das Spreewalddorf Lehde sagt Danke!* s. d. Saatavilla: <http://www.spreewald-lehde.de> [Luettu 1.10.2018.]
- Der Spiegel 2017. *Schulz fordert zweites TV-Duell*. 13.9.2017. Saatavilla: <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/bundestagswahl-martin-schulz-fordert-zweites-tv-duell-mit-angela-merkel-a-1167361.html> [Luettu 4.10.2018.]
- Deutschlandfunk 2017. „*Das ist die ‚Trumpisierung‘ der deutschen Politik*“. Ann-Kathrin Büüscher. 13.1.2017. Saatavilla: http://www.deutschlandfunk.de/afd-verweigert-journalisten-akkreditierung-das-ist-die.694.de.html?dram:article_id=376307 [Luettu 2.10.2018.]
- Die Zeit 2017. *Merkel lehnt zweites TV-Duell ab*. 13.9.2017. Saatavilla: <https://www.zeit.de/politik/deutschland/2017-09/bundestagswahl-angela-merkel-martin-schulz-tv-duell-ablehnung> [Luettu 4.10.2018.]
- Politico 2017. *Germany’s AfD to journalists: Up Yours!* Matthew Karnitsching. Julkaistu 16.1.2017, päivitetty 17.1.2017. Saatavilla: <https://www.politico.eu/article/germanys-afd-bans-journalists-conference-koblenz-january-frauke-petry-marcus-pretzell/> [Luettu 15.5.2018.]

- SSH 2017. *Saksalainen valitustuomioistuin kumoaa ensimmäisen oikeusasteen antaman SSH:n vastaisen päätöksen patenttiloukkausoikeudenkäynnissä*. Pörssitiedote. Saatavilla: <https://www.arvopaperi.fi/porssitiedotteet/saksalainen-valitustuomioistuin-kumoaa-ensimmaisen-oikeusasteen-antaman-ssh-n-vastaisen-paatoksen-patenttiloukkausoikeudenkaynnissa-6652973> [Luettu 8.11.2018.]
- Süddeutsche Zeitung 2017. *Gabriel fordert "Luft zum Atmen" für Griechenland*. Nico Fried & Mike Szymanski. 21.5.2017. Saatavilla: <http://www.sueddeutsche.de/wirtschaft/schuldenerleichterungen-fuer-griechenland-gabriel-fordert-luft-zum-atmen-fuer-griechenland-1.3515346> [Luettu 2.10.2018.]
- Tagesanzeiger 2017. *Die trotzigen Reaktionen auf Mays Brexit-Rede*. 18.1.2017. Saatavilla: <https://www.tagesanzeiger.ch/ausland/europa/die-trotzigen-reaktionen-auf-mays-brexitrede/story/28121036> [Luettu 8.11.2018.]
- The Guardian 2017. *Merkel rejects Schulz's plea for second TV election debate*. Kate Connolly. 14.9.2017. Saatavilla: <https://www.theguardian.com/world/2017/sep/14/angela-merkel-rejects-martin-schulz-plea-second-tv-election-debate-germany> [Luettu 4.10.2018.]

Sekundärilähteet

- Alkula, Maarit 2017. *Turvapaikanhakijat ja pakolaiset Kauppalehdessä ja Handelsblattissa*. Tampereen yliopisto, pro gradu -tutkielma.
- Alma Media 1 s. d. *Alma Talent*. Saatavilla: <https://www.almamedia.fi/mainostajat/mediat-ja-palvelut/talous-ja-ammattilaismediat/alma-talent> [Luettu 15.5.2018.]
- Alma Media 2 s. d. *Kauppalehti*. Saatavilla: <https://www.almamedia.fi/mainostajat/mediat-ja-palvelut/talous-ja-ammattilaismediat/kauppalehti> [Luettu 10.4.2018.]
- Alma Media 3 s. d. *Kauppalehti. Julkaisuaikataulut*. <https://www.almamedia.fi/mainostajat/julkaisuaikataulut/kauppalehti> [Luettu 15.5.2018.]
- Baerns, Barbara 1991. *Wirtschaftsjournalismus in der früheren DDR*. Teoksessa Stephan Ruß-Mohl, & Heinz D. Stuckmann (toim.), *Wirtschaftsjournalismus: Ein Handbuch für Ausbildung und Praxis*. München: List Verlag, 260–264.
- Bassnett, Susan 2005. *Bringing the News Back Home: Strategies of Acculturation and Foreignisation*. *Language and Intercultural Communication* 5:2. 120–130.
- Bielsa, Esperança & Bassnett, Susan 2009. *Translation in Global News*. London: Routledge.
- Conway, Kyle 2015. *What is the role of culture in news translation? A materialist approach*. *Perspectives* 23:4. 521–535.
- Donohue, George; Tichenor, Phillip & Olien, Clarice 1972. *Gatekeeping: Mass media systems and information control*. Teoksessa Gerald Kline & Phillip Tichenor (toim.), *Current Perspectives in Mass Communication Research*. Beverly Hills: Sage. 41–69.
- Doorslaer, Luc van 2010. *Journalism and translation*. Teoksessa Yves Gambier & Luc van Doorslaer (toim.), *Handbook of Translation Studies: Vol. 1*. Amsterdam: John Benjamins. 180–184.
- Eckhardt, Jens 2002. *Objektiv – verständlich – unterhaltsam. Das Profil des Wirtschaftsjournalisten*. Teoksessa Gabriele Goderbauer-Marchner & Christian Blümlein (2002)

Berufsziel Medienbranche: Wirtschaftsjournalismus. Nürnberg: BW, Bildung und Wissen. 21–26.

Fiilin, Petri 1988. 50 vuotta taloutta ja elämää. *Talouselämä* 36+. 28–29.

Finanssivalvonta 2015. *Mitä on sisäpiirintieto?* Saatavilla: http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Listayhtiolle/Sisapiiriohjeet/Mita_on/Pages/Default.aspx [Luettu 4.10.2018.]

Fry, Deborah 2003. *The Localization Primer*. 2., Arle Lommelin uudistama painos. Féchy: LISA. Saatavilla: <https://www.immagic.com/eLibrary/ARCHIVES/GEN-ERAL/LISA/L030625P.pdf> [Luettu 4.9.2018.]

Fuji, Akio 1988. News Translation in Japan. *Meta* 33:1. 32–37.

GALA 1 = Globalization and Localization Association s. d. *LISA OSCAR Standards*. Saatavilla: <https://www.gala-global.org/lisa-oscar-standards> [Luettu 29.9.2018.]

GALA 2 = Globalization and Localization Association s. d. *What is Localization?* Saatavilla: <https://www.gala-global.org/industry/intro-language-industry/what-localization> [Luettu 29.9.2018.]

Gawlass, Christine 1999. Texte von Presseagenturen. Teoksessa Snell-Hornby, Hönig, Kußmaul & Schmitt (toim.). 236–237.

Göpferich, Susanne 1999. Text, Textsorte, Texttyp. Teoksessa Snell-Hornby, Hönig, Kußmaul & Schmitt (toim.). 61–64.

Harkko, Päivi 2012. *Aamulehden Saksa-uutisointi kääntämisen näkökulmasta – vertailussa Berliner Morgenpost*. Tampereen yliopisto, pro gradu -tutkielma.

Hess, Stephen 1996. *International News & Foreign Correspondents*. Washington D. C.: The Brookings Institution.

Hujanen, Taisto 1990. Avauksia talousjournalismin kritiikkiin. Teoksessa Taisto Hujanen & Heikki Luostarinen (toim.), *Avauksia journalismikritiikkiin*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Huovila, Tapani 2003. *Tiedolla korkoa. Suomalaista talousjournalismia 1900-luvulla*. Helsinki: Inforviestintä.

Hurmeranta, Markku 2012. *Talousmedia murroksessa. Muutosdynamiikan tarkastelua media-talouden ja median käytön näkökulmista*. Tampere: Tampere University Press.

IPS for Media Clients s. d. Saatavilla: <http://www.ipsnews.net/reprinting-articles/ips-for-media-clients/> [Luettu 15.9.2018.]

iq media 2018. *Substanz entscheidet*. Düsseldorf: iq media marketing gmbh. Saatavilla: https://www.iqm.de/fileadmin/user_upload/Medien/Zeitungen/Handelsblatt/Downloads/HB_Basispr%C3%A4sentation_2018.pdf [Luettu 30.5.2018.]

Jaakkola, Maarit 2013. *Hyvä journalismi. Käytännön opas kirjoittajalle*. Helsinki: Kansanvalitusseura.

Journalistin ohjeet 2013. Saatavilla: https://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet/ [Luettu 15.5.2018.]

Keränen, Esko 1984. *Muuttuva työnkuva: Toimitustyön differentioitumiskehitys Suomen sanomalehdistössä*. Helsinki: Suomen sanomalehdistön historia -projekti.

Kivikuru, Ullamaija & Pietiläinen, Jukka 1998. Esipuhe. Teoksessa Kivikuru & Pietiläinen (toim.). 5–11.

- Kivikuru, Ullamaija & Pietiläinen, Jukka (toim.) 1998. *Uutisia yli rajojen. Ulkomaanuutisten maisema Suomessa*. Lahti: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Korhonen, Johanna 1998. Kyllä, herra pääjohtaja – ja muita talousjournalismin ilmentymiä. Teoksessa Anu Kantola & Tuomo Mörä (toim.), *Journalismia! Journalismia?* WSOY. Helsinki. 99–113.
- Kukkonen, Tiina 1989. *Translatorinen ja journalistinen toiminta Suomen Tietotoimiston ulkomaantoimituksessa*. Tampereen yliopisto, pro gradu -tutkielma.
- Kuutti, Heikki 2006. *Uusi mediasanasto*. Jyväskylä: Atena.
- Lefevere, André 1992. *Translation, Rewriting & the Manipulation of the Literary Fame*. London: Routledge.
- Leino, Elina & Rantala, Sari 1988. *Kääntäjä uutispöydän takana: Sanomalehtikääntämisen erityispiirteitä*. Tampereen yliopisto, pro gradu -tutkielma.
- Lindén, Carl-Gustav 2003. *Snabbhet, djup, relevans. Rapport om ekonomijournalistiken*. Helsingfors: Svenska social- och kommunalhögskolan, Forskningsinstitutet.
- Louhiala-Salminen, Leena & Kankaanranta, Anne 2011. Professional communication in a global business context: The notion of global communicative competence. *IEEE Transactions on Professional Communication* 54: 3. 244–262.
- Luotonen, Jouni 1988. Sopulien armoilla. *Talouselämä* 36+. 124–127.
- Matt 25:32. *Raamattu* 1992. Suomen evankelilais-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Suomen Pipliaseura.
- Meyn, Hermann & Tonnemacher, Jan 2012. *Massenmedien in Deutschland*. Neljäs painos. [1999] Konstanz: UVK Verlagsgesellschaft mbH.
- Mikkonen, Antti 1998. *Rahavallan rakkikoirat. Tositarinoita talousjournalismista*. Porvoo: WSOY.
- MTV.fi 2012. *Euroviisubabushka löysi vihdoon isänsä haudan*. 10.10.2012. Saatavilla: <https://www.mtv.fi/uutiset/ulkomaat/artikkeli/euroviisubabushka-loysi-vihdoon-isansa-haudan/2189996#gs.QWzp2B4> [Luettu 3.9.2018.]
- Mäntynen, Heikki 2008. *Noitalento saksasta suomeen: prosessikuvaus National Geographic -artikkelin kääntämisestä*. Tampereen yliopisto, pro gradu -tutkielma.
- Nord, Christiane 1989. Loyalität statt Treue. Vorschläge zu einer funktionalen Übersetzungstypologie. *Lebende Sprachen* 34:3. 100–105.
- Nord, Christiane 1999. Das Verhältnis des Zieltextes zum Ausgangstext. Teoksessa Snell-Hornby, Hönig, Kußmaul & Schmitt (toim.). 141–144.
- Oelffen, Henry von 2009. *Situation und Wandel des Wirtschaftsjournalismus in Deutschland*. Göttingen: Better-Solutions-Verlag Gierspeck.
- Orengo, Alberto 2005. Localising News: Translation and the ‘Global-national’ Dichotomy. *Language and Intercultural Communication* 5:2, 168–187.
- Penttilä, Esa 2013. Onko ei-kaupallisten verkkosivujen kääntäminen globaalille yleisölle lokalisoitua? Käsitteiden ja termien pohdintaa. *MikaEL. Kääntämisen ja tulkkausten tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu. Electronic proceedings of the KäTu symposium on translation and interpreting studies* 7. 40–50.

- Pietiläinen, Jukka 1998a. Ulkomaanuutistutkimuksen vaihteita ja tuloksia. Teoksessa Kivikuru & Pietiläinen (toim.). 15–43.
- Pietiläinen, Jukka 1998b. Ulkomailta Suomeen: määrällinen analyysi. Teoksessa Kivikuru & Pietiläinen (toim.). 84–108.
- Pym, Anthony 2004. *The Moving Text. Localization, translation, and distribution*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Rantanen, Terhi 1987. ”STT:n uutisia” sadan vuoden varrelta. Espoo: Weilin+Göös.
- Reiß, Katharina & Vermeer, Hans J. 1984. *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. Tübingen: Niemeyer.
- Schmitz, Dieter Hermann 1999. *Pohjanmaa oder Österbotten*. Zur Übersetzung geographischer Namen. Teoksessa Rune Ingo et al. (toim.), *Erikoiskielet ja käännösteorioita. VAKKI-symposiumi XIX. Vaasa 13.–14.2.1999*. Vaasa: Vaasan yliopisto. 321–332.
- Schmitz, Dieter Hermann 2010. Die Kirche im Dorf oder die Regierung im Wald lassen. Zum Übersetzungsproblem der Namen von Ämtern und Ähnlichem für Nachrichtenzwecke im Medium Radio. Teoksessa Daniel Gile, Gyde Hansen & Nike K. Pokorn (toim.), *Why Translation Studies Matters*. John Benjamins Publishing Company: Amsterdam / Philadelphia. 153–164.
- Schäffner, Christina 2005. Bringing a German Voice to English-speaking Readers: Spiegel International. *Language and Intercultural Communication* 5:2 154–267.
- Schäffner, Christina 2012. Rethinking Transediting. *Meta* 57:4. 866–883.
- Shoemaker, Pamela; Vos, Tim & Reese, Stephen 2009. Journalists as Gatekeepers. Teoksessa Karin Wahl-Jorgensen & Thomas Hanitzsch (toim.), *Handbook of Journalism Studies*. New York: Routledge. 73–87.
- Snell-Hornby, Mary, Hönig, Hans G., Kußmaul, Paul & Schmitt, Peter A. 2003. *Handbuch Translation*. 2., parannettu painos. Tübingen: Stauffenburg.
- Stetting, Karen 1989. Transediting – a new term for coping with the gray area between editing and translating. Teoksessa Graham Caie ym. (toim.) *Proceedings from the Fourth Nordic Conference for English Studies*. Helsingør: Department of English, University of Copenhagen 371–382.
- Suomen Berliinin-suurlähetystö s.d. *Suomalaiset toimittajat Saksassa*. <http://www.finn-land.de/public/default.aspx?nodeid=37100&contentlan=1&culture=fi-FI> [Luettu 15.9.2018.]
- Taloustoimittajat ry s. d. *Pörssieettinen suositus*. Saatavilla: <http://taloustoimittajat.fi/fi/pors-sieettinen-suositus/> [Luettu 4.10.2018.]
- Tieteen termipankki 2018. <http://www.tieteentermipankki.fi>
- Tsai, Claire 2005. Inside the Television Newsroom: An Insider's View of International News Translation in Taiwan. *Language and Intercultural Communication* 5:2. 145–153.
- Uskali, Turo 2005. Talousjournalismin historia, rajat ja tulevaisuus. Teoksessa Ojala, Jari & Uskali, Turo (toim.) *Mediajättien aika. Uusia heikkoja signaaleja etsimässä*. Helsinki: Inforviestintä. 27–54.
- Uskali, Turo 2007. *Ulkomaanuutisten uusi maailma*. Tampere: Vastapaino.

- Valdeón, Roberto 2018. On the use of the term 'translation' in journalism studies. *Journalism* 19:2. 252–269.
- Vehkoo, Johanna (@vehkoo) Twitter-viesti 11.10.2012. saatavilla: <https://twitter.com/vehkoo/status/256305268021948416> [Luettu 3.9.2018.]
- Vehmas-Lehto, Inkeri 2007. Kääntäjän työ. Teoksessa Riitta Oittinen & Pirjo Mäkinen (toim.) *Alussa oli käänös*. 5. painos. Tampere: Tampere University Press. 35–49.
- Viiman, Jarkko 2012. *Paikannimet suomalaisten matkailuesitteiden saksankielisissä käännöksissä*. Tampereen yliopisto, pro gradu -tutkielma.
- Vuorinen, Erkki 1996. *Crossing cultural boundaries in international news transmission: a translational approach*. Tampereen yliopisto, lisensiaatintyö.
- Vuorinen, Erkki. 1997. News translation as gatekeeping. Teoksessa Mary Snell-Hornby, Zuzana Jettmarová, & Klaus Kaindl (toim.), *Translation As Intercultural Communication: Selected Papers From the EST Congress - Prague 1995*. Amsterdam: Benjamins. 161–171.
- White, David Manning 1950. The "Gate Keeper": A Case Study in the Selection of News. *Journalism Quarterly* 27, 383–390. Saatavilla: <http://www.aejmc.org/home/wp-content/uploads/2012/09/Journalism-Quarterly-1950-White-383-90.pdf> [Luettu 5.10.2018.]

DEUTSCHE KURZFASSUNG

Universität Tampere

Fakultät für Kommunikationswissenschaften

Mehrsprachige Kommunikation und Translationswissenschaft

B-Arbeitssprache Deutsch

ALKULA, MAARIT: Nachrichtenübersetzung in mit Deutschland verbundenen Texten der finnischen Wirtschaftszeitung *Kauppalehti*

Masterarbeit: 81 Seiten

Kurzfassung: 16 Seiten

November 2018

---

1. Einleitung

Das Ziel dieser Arbeit ist, mit Deutschland verbundene Texte von der finnischen Wirtschaftszeitung *Kauppalehti* aus der Perspektive vom Übersetzen zu beschreiben. Die Schreiberin dieser Arbeit hat ein besonderes Interesse am Nachrichtenübersetzen, weil sie auch Journalistik studiert hat und als Journalistin arbeitet.

Heutzutage sind Leute daran gewöhnt, Nachrichten aus der ganzen Welt schnell zu erhalten. Häufig wird aber nicht daran gedacht, wie dies möglich wird und wie die Texte prozessiert und zum Beispiel übersetzt werden – das wird erst bemerkt, wenn etwas schiefgeht. Von der theoretischen Perspektive ist das Thema interessant, weil die Grenze zwischen Journalismus und Übersetzung umstritten ist.

2. Auslandsjournalismus

Auslandsjournalismus ist das Journalismusgenre, in dem Übersetzungen wahrscheinlich die größte Rolle spielen. Fremdsprachiges Material muss übersetzt werden, auch, wenn der Prozess nicht unbedingt Übersetzen genannt wird.

Auslandsjournalismus produzieren sowohl Auslandskorrespondenten als auch Auslandsjournalisten, die in der Redaktion in der Heimat arbeiten. Übersetzer oder Dolmetscher sind aber keine typischen Berufsbezeichnungen in den Redaktionen. Sprachkenntnisse sind für Auslandsjournalisten und Korrespondenten wertvoll, aber nicht die wichtigste Voraussetzung zum Beispiel bei der Wahl von Auslandskorrespondenten (Hess 1996, 79–80).

In seinem Buch über Auslandsjournalismus nennt Uskali (2007, 44) fünf Kriterien für guten Auslandsjournalismus: die Themen sollen vielseitig sein, Informationsquellen auch, es sollte

nur wenige unklare oder anonyme Quellen geben, die Nachrichten sollten auf dem Titelblatt erwähnt werden und oft heikle Themen behandeln. Die Qualität der Übersetzungen wird dabei gar nicht erwähnt, obwohl ein Übersetzungsprozess eine Voraussetzung dafür ist, dass Informationen von fremdsprachigen Quellen überhaupt verwendet werden können.

Im Alltag des Auslandsjournalismus spielen die internationalen Nachrichtenagenturen eine große Rolle (Uskali 2007, 53–54). Die Agenturen produzieren Texte, die als Rohmaterial für die Medien dienen, und auch fertige Artikel. Die Redaktionen dürfen die Texte mit anderen Informationen kombinieren und frei bearbeiten. (Bielsa & Bassnett 2009, 34.)

Auslandsjournalismus spielt eine wichtige Rolle in der Bildung der allgemeinen Meinung über Weltereignisse. Die Menschen haben nur Meinungen zu Dingen, von denen sie gehört haben. Die Vorstellung darüber, was zum Beispiel ein ausländischer Politiker gesagt hat, basiert oft auf einer Übersetzung davon, auch wenn der Leser nicht unbedingt daran denkt, dass der Text eine Übersetzung ist. Wie Lefevere (1992, 109 – 110) geschrieben hat: für Leser, die die Übersetzung nicht mit dem Original vergleichen können, *ist* die Übersetzung das Original.

Als ein kleines und vom Außenhandel abhängiges Land muss Finnland sich schon immer für das Ausland interessiert haben (Uskali 2007, 21). Besonders interessiert sind die Finnen an Ereignissen, die irgendwie mit Finnland oder den Finnen verbunden sind (u.a. Uskali 2007, 18). Genauso berichten auch Amerikaner vor allem über Themen, die eine Verbindung mit den Vereinigten Staaten haben (Hess 1996, 88).

3. Journalismus oder Übersetzen?

Oft arbeiten in den Redaktionen keine Übersetzer, sondern Journalisten übersetzen selber alles, was sie in ihren Artikeln verwenden. Normalerweise wird im Text auch nicht erwähnt, dass etwas übersetzt worden ist.

Übersetzung kann in verschiedenen Stufen des journalistischen Prozesses benötigt werden: sowohl während der Suche nach Informationen, als auch beim Schreiben und Editieren, und in sowohl Nachrichtenagenturen als auch Redaktionen von einzelnen Medien. Die Sprachkenntnisse und das Übersetzen oder Defizit daran beeinflussen vor allem, was für Material ausgewählt wird. (van Doorslaer 2010, 181.)

Laut Bielsa und Bassnett (2009, 93) kann der Prozess der Nachrichtenübersetzung in drei Hauptaufgaben aufgeteilt werden: Die erste Stufe ist die Auswahl und Synthese von Informationen, wodurch nur wichtige Informationen in die Zielsprache übersetzt werden. Die Zweite Stufe ist die Priorisierung von Informationen so dass der Text an die Bedürfnisse des Publikums angepasst wird, und als drittes werden die Perspektiven und Nuancen verändert, wenn es in dem neuen Kontext relevant ist. (Bielsa & Bassnett 2009, 93.)

Eine wichtige und auch schwierige Frage ist, wie es genannt werden soll, dass Journalisten Material in einer Sprache benutzen, um Nachrichten in einer anderen Sprache zu produzieren. Oft wird der Text dabei stärker verändert als in dem Prozess, den man oft als Übersetzung im engen Sinne versteht. Laut Bielsa und Bassnett (2009, 12) ist das direkte Übersetzen die ungewöhnlichste Art des Nachrichtenübersetzens, und viel häufiger werden die Texte für das neue Publikum neu formuliert. In Zeitschriften ist es aber üblicher, auch ganze Artikel zu übersetzen.

Beim Nachrichtenübersetzen gilt nicht die traditionelle Idee vom Übersetzen als ein Prozess, der einen ausgangstexttreuen Zieltext produziert. Wenn Nachrichten übersetzt werden, gibt es oft keinen definierten Ausgangstext. Er kann eine große Textmasse sein, wovon nur eine kurze Meldung geschrieben wird, oder eine Sammlung von verschiedenen Interviews aus unterschiedlichen Kontexten. (Bielsa & Bassnett 2009, 16.) Im journalistischen Prozess ist das Übersetzen so eng mit dem Schreiben verbunden, dass es oft nicht möglich ist, die beiden voneinander zu unterscheiden. Das erklärt teilweise, warum in Redaktionen immer wieder übersetzt wird, obwohl dort häufig niemand Übersetzer genannt wird. (van Doorslaer 2010, 183.) Bassnett (2005, 124) hat in Gesprächen mit Journalisten bemerkt, dass obwohl sie fremdsprachiges Material verwenden, meiden sie das Wort „Übersetzer“ und nennen sich Journalisten.

Stetting (1989) nennt das Grenzgebiet zwischen Übersetzung und Bearbeitung von Texten *transediting* (*translation + editing*). Als *transediting* gilt nach Stetting zum Beispiel die Anpassung von Filmuntertiteln in dem für sie gegebenen Raum oder das Zusammenstellen von PR-Materialien in einer Sprache aus Materialien in einer anderen Sprache. Die aus der Perspektive von dieser Arbeit interessantesten von Stettings Beispielen sind die beiden, die in einem journalistischen Kontext stattfinden: Die Situationen, in denen die Zitate von fremdsprachigen Interviewten in fließende Zielsprache übersetzt werden, obwohl sie die Interviewsprache fehlerhaft gesprochen haben, und Verwendung von fremdsprachigen Quellen in der journalistischen Arbeit vor allem in Ländern, deren eigene Sprache nicht international gesprochen wird.

(Stetting 1989, 373–374.) Für die Schreiberin dieser Arbeit ist es als Journalistin selbstverständlich, dass die Zitate sprachlich korrekt formuliert werden müssen. So ist es auch, wenn die Interviewten zum Beispiel Umgangssprache sprechen. Auch die Verwendung von fremdsprachigem Material ist in finnischen Redaktionen üblich.

Laut Stetting (1989, 378–379) gehören Veränderungen vom Satzbau zur sogenannten üblichen Übersetzung, aber wenn Inhalt verändert, hinzugefügt oder entfernt wird, könne der Prozess *transediting* genannt werden. Jedoch hält zum Beispiel Vuorinen (1996, 170) Auslassungen, Hinzufügungen, Ersetzungen und Umstrukturierung des Textes für Teile des Übersetzens.

Was Stetting *transediting* nennt, kann also auch als Übersetzen bezeichnet werden – oder Journalismus. Es muss nicht unbedingt entweder Journalismus oder Übersetzung sein, eher ist es sowohl Journalismus als auch Übersetzung. In dieser Masterarbeit wird das Phänomen als Übersetzen betrachtet, weil es aus der Perspektive der Übersetzungswissenschaft untersucht wird. In einem anderen Kontext könnte aber derselbe Prozess Journalismus heißen.

4. Skoposorientiertes Übersetzen

Laut der Skoposregel von Reiß und Vermeer (1984, 101) wird eine Handlung von ihrem Skopos, oder Zweck, bestimmt. Das heißt, alles, was Stetting (1989) unter *transediting* versteht, kann auch skoposorientiertes Übersetzen genannt werden. Der Skopos des Zietextes kann sich sehr von dem Skopos des Ausgangstextes unterscheiden. Laut der Skopostheorie gibt es nicht „die“ optimale Translation. Es gibt nur das Streben nach Optimierung unter den jeweils gegebenen aktuellen Bedingungen.“ (Reiß & Vermeer 1984, 113.)

Wie treu die Übersetzung dem Ausgangstext oder der Zielkultur ist, wird in der Übersetzungswissenschaft mithilfe vieler verschiedener Termini beschrieben. Nord (1989, 102–103; 1999, 142) verwendet die Termini dokumentarische und instrumentelle Übersetzung. Die Wahl zwischen den beiden hängt nicht von dem Ausgangstext, sondern vom Übersetzungsauftrag ab (Nord 1999, 142). Die Gedanken von Nord passen also gut mit der Skopostheorie zusammen. Wenn der Skopos darin besteht, die Eigenschaften des Ausgangstextes für den Zielleser zu „dokumentieren“, wird dokumentarisch übersetzt, aber ein instrumentell übersetzter Text kann die gleiche Funktion haben wie ein nicht-übersetzter Text, und sogar die Illusion erwecken, dass der Text ein Original ist (Nord 1999, 142–143). Nachrichten werden meistens instrumentell übersetzt, weil der Text als eine Nachricht in der Zielkultur dienen und nicht einen bestimmten

Ausgangstext repräsentieren soll. Manchmal kann es aber angebracht sein, Teile des Textes, vor allem Zitate, dokumentarisch zu übersetzen.

Ein weiterer Begriff, der zum Thema Journalismus und Übersetzen passt, ist Lokalisierung. Manchmal wird er nur als Anpassung von Computerprogrammen bezeichnet (z. B. Tieteen termipankki 2018, s. v. lokalisointi), aber auch andere Produkte, Dienstleistungen oder Inhalte können lokalisiert werden (Fry 2003, 43; GALA 2). Pym (2004, 4) nennt unter anderem Auslandsnachrichten, die in lokalen Zeitungen gelesen werden, ein Beispiel von Lokalisierung. Unter anderem schlägt Orengo (2005, 170) vor, dass der Begriff Lokalisierung auch in der Forschung von Nachrichtenübersetzung verwendet werden soll, weil die Nachricht ein Produkt ist, das von globalen Nachrichtenagenturen an zahlreiche lokale Akteure verbreitet wird.

Die Kombination von oder das Grenzgebiet zwischen Journalismus und Übersetzen kann also mit verschiedenen Begriffen beschrieben werden. In dieser Arbeit wird der Prozess Nachrichtenübersetzen genannt, weil es ein transparentes, auch ziemlich gemeinverständliches Wort ist. Termini wie *transediting* können schon helfen zu bemerken, dass es dieses Grenzgebiet gibt, aber auch dieser Begriff ist nicht ganz klar oder von anderen abgrenzbar. Weil der Prozess auch als instrumentelles, skoposorientiertes Übersetzen verstanden werden kann, kann es einfacher Übersetzen als *transediting* genannt werden.

Eine Möglichkeit wäre, den Prozess „journalistisches Übersetzen“ zu nennen. Der Begriff könnte alle Übersetzungen im journalistischen Kontext umfassen. Das Übersetzen von ganzen Zeitschriftenartikeln unterscheidet sich aber stark von dem schnellen Übersetzen von Informationen aus möglicherweise verschiedenen Quellen, um Nachrichten zu vermitteln. Weil das Untersuchungsmaterial dieser Arbeit aus Zeitungsartikeln besteht, wird hier das Wort Nachrichtenübersetzung verwendet, obwohl nicht alle analysierten Artikel den Texttyp Nachricht repräsentieren.

5. Perspektive der Gatekeeper-Forschung

Die Gatekeeper-Theorie ist in der Journalistik ein häufig verwendetes Modell, um den journalistischen Auswahlprozess zu beschreiben. Die Idee ist, dass sowohl einzelne Journalisten als auch die ganzen Redaktionen eine große Menge von Informationen sortieren und entscheiden, was sie für wichtig halten und veröffentlichen wollen. Das heißt, dass sie als eine Art Torwart, oder „Gatekeeper“, dienen. (Shoemaker, Vos & Reese 2009, 73.)

In frühen Gatekeeper-Theorien (zum Beispiel White 1950) wurde gedacht, es ginge um eine einfache „ja“ oder „nein“-Wahl, also entweder wurde die Information durchgelassen und verbreitet oder nicht. Später wurde es als ein komplizierterer Prozess verstanden, wo die Nachricht auch neu formuliert oder zum Beispiel teilweise oder ganz wiederholt werden kann (Donahue, Tichenor & Olien 1972, 43). In der Rolle eines „Gatekeepers“ wird auch nicht mehr eine einzige Person, sondern eher die ganze Organisation gesehen, also der Kontext, in dem die Entscheidungen getroffen werden (Shoemaker, Vos & Reese 2009, 78).

Die Gatekeeper-Theorie ist auch als Mittel der Analyse von Nachrichtenübersetzung verwendet worden. Fuji (1988) hat eine japanische Nachricht der Zeitung *Asahi Shimbun* mit deren englischen Übersetzung in *Asahi Evening News* verglichen. Die englische Version war kürzer als die japanische, aber auch der Aufbau war anders. Fuji (1988, 37) war davon überzeugt, dass es sich bei Nachrichtenübersetzung nicht „nur“ um Übersetzung handelt, sondern dass auch redaktionelle Arbeit geleistet wird.

Auch Vuorinen (1996), der Übersetzungen von der finnischen Nachrichtenagentur STT untersucht hat, hat die Gatekeeper-Theorie verwendet. Abgesehen von der Themenwahl war **Auslassung** die üblichste Gatekeeper-Funktion. Verglichen mit den Texten von den internationalen Nachrichtenagenturen waren einzelne Informationen und auch ganze Textabschnitte ausgelassen worden. (Vuorinen 1996, 202–204.) Meistens waren die finnischen Texte kürzer als die Ausgangstexte. Es gab aber auch **Hinzufügungen**, jedoch nicht so viele wie Auslassungen. Typisch waren explizierende Hinzufügungen, spezifizierende Hinzufügungen, die zum Beispiel Informationen über Zeit und Ort lieferten, und Hinzufügungen von Hintergrundinformationen zum Beispiel darüber, was früher passiert war. (Vuorinen 1996, 209–211.) Unter **Substitutionen** versteht Vuorinen (1996, 212–219) verschiedene Arten von Veränderungen, die schwer abgrenzbar von anderen Operationen sind. Zum Beispiel kann eine Aktivform des Verbs durch Passiv ersetzt werden, oder umgekehrt, oder der Text kann verallgemeinert oder zusammengefasst werden. (Vuorinen 1996, 212–219.) Die vierte Gatekeeper-Funktion ist **Umstrukturierung** des Textes. Es geht nicht um mikrostrukturelle Veränderungen von zum Beispiel Satzbau, sondern typische Beispiele von Umstrukturierung waren, die Sätze kürzer und einfacher zu spalten oder die Textabschnitte neu zu organisieren. (Vuorinen 1996, 219–220, 224.)

Bielsa und Bassnett (2009, 64) beziehen sich nicht auf die Gatekeeper-Theorie, aber die typische Veränderungen, die sie listen, ähneln den Gatekeeper-Funktionen sehr. Auch sie schreiben, dass Informationen ausgelassen, hinzugefügt, oder zusammengefasst werden können, oder

der Text umstrukturiert werden kann. Sie erwähnen auch, dass die Überschrift geändert werden kann. (Bielsa & Bassnett 2009, 64)

6. Wirtschaftsjournalismus

Laut Mikkonen (1998, 8) ist Wirtschaftsjournalismus ein Prozess, der auf Fakten basierende Meldungen über Wirtschaftsleben, Volkswirtschaft und Weltwirtschaft für ein relativ großes Publikum über Medien vermittelt. „Ein relativ großes Publikum“ ist keine genaue Definition, und verschiedene Forscher haben unterschiedliche Meinungen über das Zielpublikum des Wirtschaftsjournalismus. Von Oelffen (2009, 37) sieht den Wirtschaftsjournalismus als einen Fachjournalismus, der aber aufgrund seiner Relevanz auch ein Teil der allgemeinen Berichterstattung geworden ist. Hujanen (1989, 58) aber ist der Meinung, dass der Wirtschaftsjournalismus nur ein bestimmtes Publikum anspricht, und nicht versucht, jeden Bürger zu erreichen. Hurmeranta (2012, 34–35) schreibt, dass Leser die Wirtschaftsmedien in ihrem Beruf verwenden, und dass von Wirtschaftsjournalismus eine besondere Genauigkeit erwartet wird. Wirtschaftsjournalisten tragen auch eine moralische Verantwortung dafür, wie ihre Arbeit den Markt beeinflusst (Huovila 2003, 203).

Wirtschaftsjournalismus hat seine Wurzeln in 19. Jahrhundert in London, wo *The Times* erschien. Die Wirtschaft wuchs in Großbritannien schnell und gegen Ende des Jahrhunderts entstand die moderne Wirtschaftstheorie. (Uskali 2007, 27.) Die finnische Wirtschaftszeitung *Kauppalehti* erscheint seit dem Jahr 1899 (Huovila 2003, 18–20). Die Aufgabe der Zeitung bestand darin, über Geschäftsbetrieb, Handel und Seefahrt und verschiedene Erwerbszweige zu berichten – in Finnland und im Ausland, vor allem in den Ländern, mit denen Finnland Handel trieb (Mikkonen 1998, 66). Im Jahr 1938 wurde die Zeitschrift *Talouselämä* nach dem Beispiel von *Mercator*, die im Jahr 1906 in Helsinki gegründet worden war und auf Schwedisch erschien, gegründet. Von *Mercator* erschienen auch Versionen auf Deutsch, Englisch, Französisch und Russisch, weil der Herausgeber Amos Anderson die finnische Wirtschaft in Europa bekannt machen wollte. (Huovila 2003, 21–22, 26–27.)

In der Nachkriegszeit wurden Autoritäten im Wirtschaftsjournalismus, wie im finnischen Journalismus auch im Allgemeinen, respektiert. Politiker, Beamten oder wirtschaftliche Eliten wurden in den Zeitungen also nicht kritisiert. In der 1960er Jahren wurde das Alte wegen des Strukturwandels in der Gesellschaft in Frage gestellt, und das hat auch den Journalismus zu einem

kritischeren Stil geführt. (Huovila 2003, 69–70.) Laut Mikkonen (1998, 8) entstand ein analysierender, kritischer und selbstständiger Wirtschaftsjournalismus in Finnland in den späten 1960er Jahren. Die 1980er Jahre wurden in Finnland von wirtschaftlicher Öffnung geprägt (Uskali 2005, 49).

Der finnische Wirtschaftsjournalismus hat sich von Anfang an sowohl an Nachrichten als auch an Vorbildern und Ideen aus dem Ausland orientiert, aber in den letzten Jahrzehnten ist die Wechselwirkung intensiver geworden. Wegen der verbesserten Sprachkenntnisse und der neuen Technologien muss der Wirtschaftsjournalismus heutzutage mehr als früher mit internationalen Medien konkurrieren. (Uskali 2005, 49.) Finnischer Wirtschaftsjournalismus wird aber trotzdem für erforderlich gehalten, weil Finnland ein so kleines Land ist, dass die internationalen Medien kaum Interesse daran haben, von der finnischen Wirtschaft zu berichten. (Uskali 2005, 53.)

Als Medien angefangen haben, Nachrichten auch im Internet zu veröffentlichen, waren Wirtschaftsmedien unter den ersten mit dabei. Das Internet hat es ermöglicht, Informationen über Börsenkurse, Zinsen und Währungen in Realzeit zu vermitteln. *Kauppalehti* hat seine Internetseite im Jahr 1996 geöffnet und *Talouselämä* seine im Jahr 1997. Auch die Wirtschaftszeitung *Taloussanomati*, ein Konkurrent von *Kauppalehti*, hat eine Internetseite im Jahr 1997, gleich bei der Gründung der Zeitung, geöffnet. (Huovila 2003, 183–184.) Seit 2007 erscheint *Taloussanomati* nur noch im Internet (Hurmeranta 2012, 69).

Wegen der Globalisierung müssen die Wirtschaftsjournalisten auch das im Blick halten, was im Ausland passiert (Lindén 2003, 19). Das ist aber schon länger der Fall gewesen. *Talouselämä* zum Beispiel hat in den 1950er Jahren neben seinen eigenen Artikeln auch ausländische Medien, wie *The Economist* und *The Financial Times* zitiert (Huovila 2003, 65). Das Übersetzen spielt also schon lange eine Rolle im Wirtschaftsjournalismus.

7. Journalistische Textsorten

Die Textsortenkonventionen helfen, Texte zu identifizieren (Göpferich 1999, 62). In Zeitungen ist **die Nachricht** die üblichste Textsorte. Ihr Ziel ist, den Leser über etwas Neues, Interessantes und Nützliches zu informieren. Sie ist ein neutraler Sachtext, der typischerweise die Fragen was, wo, wann, wie, wer und warum beantwortet. (Jaakkola 2013, 179–186.) In dieser Arbeit

wird die Textsorte Nachricht umfassend verstanden, so dass jeder in neutralem Stil geschriebene Text über ein aktuelles Thema, der nicht eine der anderen hier vorgestellten Textsorten repräsentiert, als Nachricht gilt.

Die Reportage basiert darauf, dass der Journalist vor Ort gewesen ist, und mit Informationen auch Stimmungen und ein Gefühl des Daseins vermittelt (Jaakkola 2013, 220–221). **Das Porträt** ist eine auf eine Person konzentrierte Textsorte. Meistens basiert ein Porträt auf einem persönlichen Interview. (Jaakkola 2013, 221.) Eine für den Wirtschaftsjournalismus typische Textsorte ist **der Börsenbericht**, der von den wichtigsten Kursänderungen des vorigen Börsentages berichtet.

Leitartikel, Kolumne, Kommentar und Leserbrief sind meinungsausßernde Textsorten. Der Leitartikel erläutert die Linie der Zeitung, Kolumnen und Kommentare werden meistens mit dem Namen und Bild des Autors publiziert. In Kommentaren können Journalisten neben Nachrichten ihre Meinungen zum Thema äußern oder zum Beispiel eigene Erfahrungen mitteilen, was in der Textsorte Nachricht nicht angemessen wäre. (Jaakkola 2013, 229, 234–236, 251, 136.)

Kauppalehti veröffentlicht auch viele **Analysen**, in denen die auf Quellen gestützten Informationen auch interpretiert werden dürfen. Die letzte Seite der Zeitung ist immer für eine Analyse reserviert, und es gibt auch eine Rubrik *Maailmalta* für ganz kurze Berichte von Auslandskorrespondenten, die ein von der Redaktion bestimmtes aktuelles Thema aus der Perspektive ihres Standortes kommentieren.

8. Material und Methode

Das Untersuchungsmaterial dieser Arbeit besteht aus Artikeln der finnischen Wirtschaftszeitung *Kauppalehti*. Sie wird von Alma Talent publiziert, wie auch zum Beispiel die Wirtschaftszeitschriften *Talouselämä* und *Arvopaperi*. Ein Grund dafür, *Kauppalehti* zu wählen, ist, dass die Zeitung einen Korrespondenten in Deutschland hat. Dadurch ist die Zeitung nicht von Nachrichtenagenturen abhängig, sondern verwendet auch deutsche Quellen und veröffentlicht regelmäßig Artikel über Deutschland. *Kauppalehti* erscheint als Druckausgabe von montags bis freitags, und dazu bekommen ihre Abonnenten jeden zweiten Donnerstag die Zeitschrift *Optio*. *Kauppalehti* publiziert Nachrichten auch online, aber in dieser Arbeit werden nur Artikel analysiert, die in der Printausgabe erschienen sind.

Zuerst wurden im Medienarchiv „Suomen Media-arkisto“ Artikel von *Kauppelehti* gesucht, in denen Deutschland erwähnt wird. Mit dem finnischen Suchwort **saksa** wurden sowohl Deutschland und das Adjektiv deutsch als auch die deutsche Sprache gefunden. Nicht alle Artikel, in denen Deutschland erwähnt wird, sind aber aus der Perspektive des Übersetzens interessant. Wenn Deutschland zum Beispiel nur als ein Handelspartner von Finnland in einer Liste erwähnt wurde, wurde der Artikel aussortiert und nicht analysiert.

Erst wurden Artikel des ganzen Jahres 2017 gesucht, aber bald wurde klar, dass es zu viel Material für eine Masterarbeit geben würde. Deswegen wurden nur Artikel aus den drei Monaten, Januar, Mai und September, analysiert. Im September fand in Deutschland die Bundestagswahl statt. Ein Teil der Artikel war also direkt vor oder nach der Wahl erschienen und andere bereits als die Wahl noch nicht so ein aktuelles Thema war.

9. Ergebnisse

Die größte Kategorie der Textsorten besteht aus Nachrichten, die hier umfassend verstanden werden. Die zweitgrößte Kategorie sind Analysen. Die Kategorie „Meinungen“ beinhaltet sowohl Kolumne als auch neben Nachrichten erschienene Kommentare. „Bilder“ bedeutet, dass die Artikel aus einem oder mehreren Bildern und Bildtexten bestehen. Auf der Abbildung 1 ist die Aufteilung der Textsorten zu sehen.

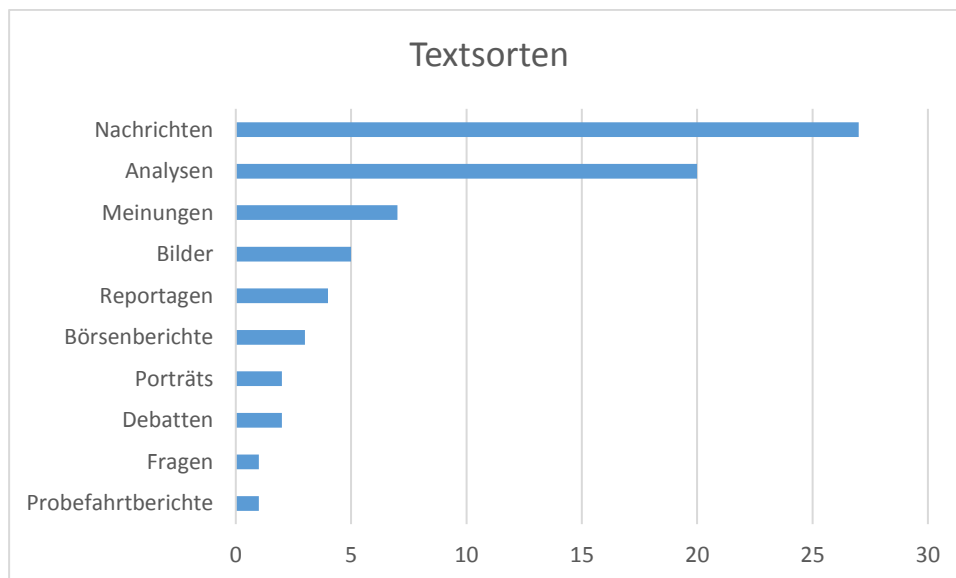

Abbildung 1. Die Aufteilung der Textsorten

Die Hauptthemen der Artikel sind in der Abbildung 2 zu sehen. Die häufigsten waren politischen Themen. Ein Grund für die große Menge war die Bundestagswahl im September 2017.

Fast alle Artikel, deren Hauptthema deutsche Politik war, hatten etwas mit der Wahl oder mit den Regierungsverhandlungen zu tun. In der Kategorie „Sonstige Politik“ gibt es Themen wie Brexit, die Wahl in Frankreich, EU-Politik, Freihandel und Erdgasleitung Nord Stream 2.

Auch die Geschäftstätigkeit von Firmen wurde im Untersuchungsmaterial viel behandelt. Besonders viele Artikel behandeln die Autoindustrie. Drei solcher Artikel behandeln Elektroautos, zwei Dieselaautos, einer den Ruf von Volkswagen nach dem Abgasskandal, ein weiterer den US-Export der deutschen Autoindustrie und ein letzter die Herstellung von Mercedes-Benz-Autos in der finnischen Stadt Uusikaupunki. Im Untersuchungsmaterial gibt es auch zwei Artikel, die Autos aus der Perspektive des Verbrauchers und nicht der Industrie behandeln. Einer ist eine Fotoreportage von der Internationalen Automobil-Ausstellung in Frankfurt und der andere ein Probefahrtbericht. Auch die Energiebranche war in dem Untersuchungsmaterial repräsentiert, weil die finnische Energiefirma Fortum über den Kauf vom deutschen Energieunternehmen Uniper mit seiner Muttergesellschaft E.ON verhandelt hat.

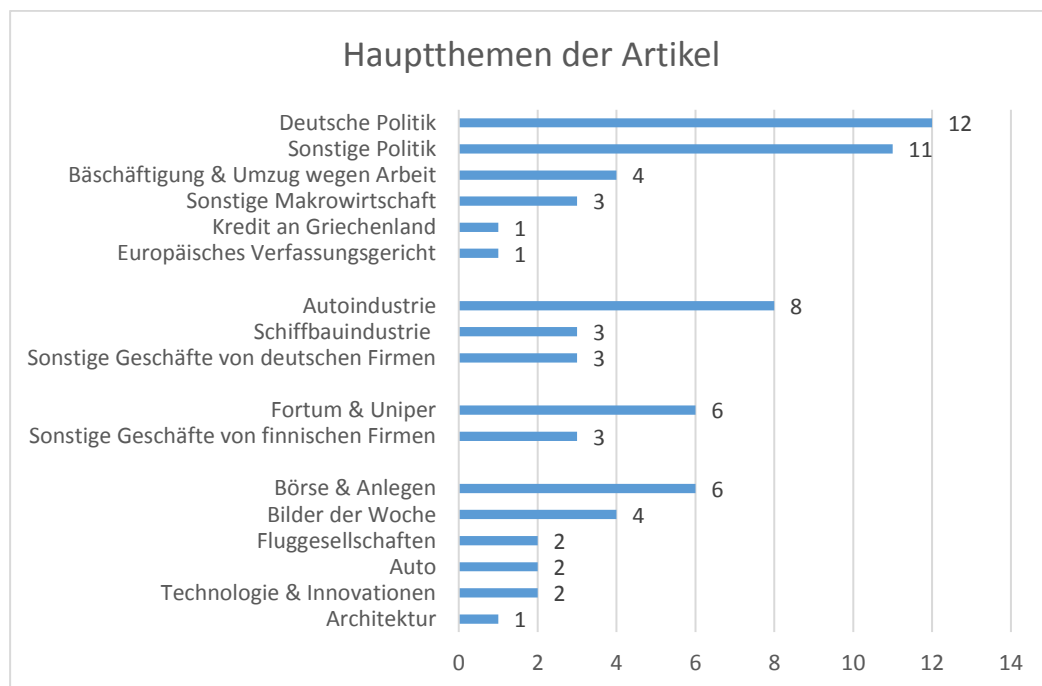

Abbildung 2. Die Hauptthemen der Artikel

Für *Kauppalehti* sind Anlegen und die Börse wichtige Themen. In dem Untersuchungsmaterial gibt es drei Börsenberichte und drei andere Artikel, die die Börse oder Anlegen behandeln. In der Kategorie „Technologie und Innovationen“ geht es in einem Artikel um das 5G-Netz und in dem anderen um ein chinesisches Innovationsprogramm, wobei auch das deutsche Programm Industrie 4.0 erwähnt wird. Die „Bilder der Woche“ bilden eine eigene Kategorie, da unter der

Rubrik „Uutisviikko“ jede Woche vier verschiedenen Themen durch Bilder und Bildtexte dargestellt werden.

Von den insgesamt 72 analysierten Artikeln hatten 29 eine klare Verbindung zu Finnland. Das ist deutlich weniger als die Hälfte der Artikel, also überraschend wenig unter Berücksichtigung, dass auch Auslandsnachrichten häufig eine Verbindung mit der Heimat haben. Ein Grund für die Menge von Artikeln ohne Verbindung zu Finnland ist wahrscheinlich der Anteil der Artikel über die Bundestagswahl. Die deutsche Politik scheint ein Thema zu sein, wofür die Leserschaft von *Kauppalehti* sich vermutlich interessiert auch ohne, dass die Auswirkungen auf Finnland explizit erwähnt werden.

Der relativ große Anteil von Artikeln über die deutsche Politik bietet die Möglichkeit, etwas genauer die Übersetzungen von den deutschen Parteinamen zu betrachten. In den Artikeln von Januar und Mai werden nur die Christlich Demokratische Union (CDU), die Sozialdemokratische Partei Deutschlands (SPD) und die Alternative für Deutschland (AfD) erwähnt, aber im September, als die Wahl stattgefunden hat, wurden auch andere Parteien genannt.

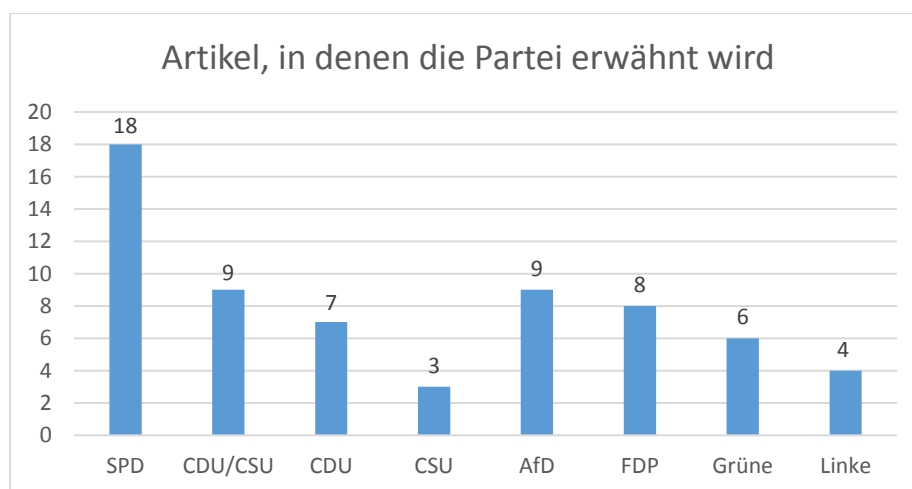

Abbildung 3. Die deutschen Parteien, die in den Artikeln erwähnt werden

In allen drei Artikeln, in denen die Christlich-Soziale Union in Bayern (CSU) erwähnt wurde, wurde auch die CDU/CSU-Union erwähnt. Interessanterweise wurde die CDU oder die CDU/CSU oft mithilfe des Namens der Bundeskanzlerin Angela Merkel definiert. Fast jedes zweite Mal, dass die CDU oder die Union erwähnt wird, wird Merkel als eine Bestimmung verwendet. Der Name der Bundeskanzlerin ist der finnischen Leserschaft bekannt und kann dadurch nützliche Orientierungshilfe bieten.

Die SPD und die Grünen werden oft mit ähnlichen finnischen Parteien nebeneinandergestellt, und Linke wird als eine linksradikale Partei bezeichnet. Mit der AfD und der Freien Demokratischen Partei (FDP) ist das Übersetzen jedoch etwas kompliziert, weil keine finnischen Parteien eine Analogie ermöglichen. Der Name „Alternative für Deutschland“ wird oft ins Finnische als „Vaihtoehto Saksalle“ übersetzt. Einmal wird der deutsche Name verwendet, aber mit einer Erklärung, dass es sich um Rechtsradikale handelt. Die AfD wird auch als rechtspopulistische, anti-Ausländer und anti-EU Partei bezeichnet. Für die FDP gibt es keine feste finnische Übersetzung, und es wird sogar in einer Ausgabe von *Kauppalehti* in einem Artikel „FDP“ und „liberaalit“ (KL 22.9.2017f) genannt und in einem anderen Artikel „vapaat demokraatit“ (KL 22.9.2017e). Es ist also für die Leserschaft nicht unbedingt klar, dass es sich um dieselbe Partei handelt.

Die Große Koalition wird häufig wortwörtlich als „suuri koalitio“ übersetzt. Teilweise werden auch weitere Informationen gegeben, zum Beispiel darüber, aus welchen Parteien sie besteht. Jamaika-Koalition verlangt schon etwas mehr Erklärung, weil die deutschen politischen Farben für die finnische Leserschaft nicht bekannt sind. Die Namen von deutschen Behörden, Ämtern oder Vereinen werden oft frei ins Finnische übersetzt. Manchmal werden auch deutsche Abkürzungen neben den finnischen Übersetzungen erwähnt.

Im Untersuchungsmaterial werden auch einige deutsche Städte und Bundesländer erwähnt. Manchmal wird nur der Name genannt, manchmal werden auch erklärende Informationen gegeben. Zum Beispiel über Raststatt wird geschrieben, dass die Stadt im Bundesland Baden-Württemberg liegt (KL 15.9.2017a), aber in einem anderen Artikel wird Wismar genannt ohne, dass es überhaupt unbedingt klar wird, dass es eine Stadt ist (KL 15.5.2017a). Die Attribute können auch fehlerhaft sein. Einmal (KL 22.9.2017c) wird Lehde in einem Bildertext als eine Kleinstadt bezeichnet, obwohl es eigentlich ein Dorf ist (Das Spreewalddorf Lehde sagt Danke! s. d.). Wahrscheinlich stammt das Bild von einer internationalen Agentur, und der Text basiert auf Informationen von ihr.

Die Rolle der englischen Sprache ist deutlich auch in den Texten zu sehen, die Deutschland und kein englischsprachiges Land behandeln. Manchmal ist es klar, dass ein Text auf englischem Material basiert. In einem Artikel (KL 24.1.2017) wird Nürnberg *Nuremberg* wie auf Englisch genannt, obwohl die Stadt auf Finnisch genau wie auf Deutsch Nürnberg heißt. Auch der englische Einfluss auf die finnische Fachsprache der Wirtschaft ist festzustellen. In einem Artikel (KL 17.1.2017) wird die englische Abkürzung *PPP = Public Private Partnership* verwendet,

obwohl der deutsche Bericht, auf dem in dem Artikel verwiesen wird, die Abkürzung ÖPP (Öffentlich Private Partnerschaft) verwendet (Bundesrechnungshof 2016, 26). Ein ähnliches Beispiel des Englischen in einem finnischen Text ist ein Artikel (KL 10.5.2017), in dem eine Methode der deutschen Firma Autotherm neben der finnischen Übersetzung *höyrysavustusjärjestelmä* auch *steam smoking* genannt wird, obwohl es nur eine englische Übersetzung des deutschen Wortes Dampfrauch und kein offizieller Name ist (Autotherm s. d.).

Einige Zitate von deutschen Politikern sind in *Kauppalehti* über englischen Medien gekommen. Es ist auch typisch für das Nachrichtenübersetzen, dass es nicht immer klar ist, welcher Text eigentlich der originale Ausgangstext ist, dass Informationen aus verschiedenen Quellen kombiniert werden und auch, dass Texte mehrmals übersetzt werden können. Es ist also typisch für Nachrichtenübersetzungen, dass die Nachrichten mit keinem bestimmten Ausgangstext äquivalent sind. Im Untersuchungsmaterial wird oft berichtet, was jemand gesagt hat, ohne die Quelle des Zitates zu nennen. Ab und zu wird es jedoch zusätzlich erwähnt, dass jemand etwas für *Kauppalehti* gesagt hat, was betont, dass der Journalist direkt mit der Person gesprochen hat.

Ein großer Teil der deutschen Quellen wird im Untersuchungsmaterial nicht direkt erwähnt, aber es gibt auch mehrere Verweise auf deutsche Medien. In einigen Fällen wird nur der Name der Zeitung oder des Senders erwähnt, in anderen Fällen auch zum Beispiel, dass das Medium deutsch ist, oder was für eine Zeitung es ist. Manchmal werden die Namen der Medien gar nicht genannt, sondern es wird nur erwähnt, dass die Informationen zum Beispiel aus deutschen Zeitungen stammen.

Aus der Perspektive von Gatekeeper-Funktionen ist es schwierig, einzelne Auslassungen oder Hinzufügungen zu betrachten, weil in den Artikeln oft Informationen aus verschiedenen Quellen kombiniert werden. Wenn der Artikel mit nur einem von den Ausgangstexten verglichen wird, sind die Informationen, die aus einem anderen Text stammen, Hinzufügungen. Gleichzeitig ist von allen Ausgangstexten auch Vieles ausgelassen worden. Die Texte sind auch stark umstrukturiert worden, da Abschnitte von verschiedenen Texten übersetzt, zusammengefasst und kombiniert, und vor allem in Analysen auch interpretiert, wurden. Die als Zitat markierten Textabschnitte, deren Ausgangstext zu finden war, sind jedoch ziemlich dokumentarisch übersetzt worden. In Nachrichten haben Zitate häufig einen höheren Status als andere Teile des Textes, und die Markierung als Zitat spiegelt besondere Treue gegenüber dem, was die Person gesagt hat, wider.

Substitutionen sind zum Beispiel Verallgemeinerungen von für die finnische Leserschaft zu genaue Informationen. Zum Beispiel als Sigmar Gabriel die „Sozialreformen der Agenda 2010“ erwähnt hatte (Süddeutsche Zeitung 21.5.2017), schrieb *Kauppalehti* nur über deutsche Reformen am Anfang der 2000er Jahre und nannte die für Finnen unbekannte Agenda 2010 gar nicht. Substitutionen können auch in bildlichen Ausdrücken entdeckt werden. Zum Beispiel heißt es in einer Analyse (KL 20.1.2017b), in der ein Artikel von *Politico* referiert wird, dass die AfD „jaka Twitterissä toimittajia ja mediataloja vuohiin ja lampaisiin“, also Journalisten und Medienhäuser in Twitter in Schafe und Böcke teilt. Statt des biblischen Gleichnisses vergleicht *Politico* (16./17.1.2017) die Situation aber mit der Welt von sozialen Medien: „AfD has begun applying social media’s ultimate weapon – the ‚block‘ function – to real world media relations.“

Derselbe Text (KL 20.1.2018b) ist auch ein gutes Beispiel dafür, wie die Beziehungen zwischen Ausgangs- und Zieltexte nicht einfach sind. In *Kauppalehti* wird behauptet, dass der Vorsitzende des Deutschen Journalisten-Verbandes Frank Überall die Situation für *Politico* kommentiert hat. In *Politico* (16./17.1.2017) steht jedoch, dass Überall mit dem deutschen Sender „Deutschlandfunk“ gesprochen hat. Viele Informationen vom *Politico*-Text sind von *Kauppalehti* ausgelassen worden, aber in *Kauppalehti* gibt es auch Hinzufügungen, wie die Verbindung von Marcus Pretzells Tweets damit was Donald Trump am Tag davor gesagt hatte.

10. Abschlussbemerkung

Die Bemerkung, dass weniger als die Hälfte von den analysierten Artikeln eine direkte Verbindung zu Finnland hat, spricht dafür, dass die Leserschaft von *Kauppalehti* ein allgemeines Interesse für Nachrichten über Deutschland hat. Die politischen und wirtschaftlichen Beziehungen von Finnland und Deutschland werden in den Artikeln nicht betont, was ein Hinweis dafür ist, dass die Leserschaft die Bedeutung von Deutschland schon kennt. Eine interessante Frage wäre, von welchen anderen Staaten auch oft Ereignisse berichtet werden, die nicht im direkten Zusammenhang mit Finnland stehen. Bei der Themenwahl kann die Redaktion der Zeitung als ein „Gatekeeper“ gesehen werden. Aber auch nach der Wahl von Themen werden viele Entscheidungen getroffen, die als Gatekeeper-Funktionen verstanden werden können. Im Untersuchungsmaterial kann der Einfluss von denselben Gatekeeper-Funktionen gesehen werden, die Vuorinen (1996) analysiert hat. Da die in dieser Arbeit analysierten Artikel noch weniger klare Ausgangstext-Zieltext-Beziehungen haben, ist es aber unmöglich, die Gatekeeper-Funktionen

quantitativ zu analysieren oder sonst viel davon zu sagen, was auf der Ebene des ganzen Textes in dem Übersetzungsprozess geschehen ist.

Es kommt vor, dass es in *Kauppalehti* keine feststehende Übersetzungsstrategie für die deutschen Parteinamen oder anderen Namen gibt. In Zukunft könnte durch Interviews untersucht werden, wie die Journalisten ihre Entscheidungen begründen.

Der Übersetzungsvorgang oder die Ausgangssprachen werden in den analysierten Artikeln kaum erwähnt. In einigen Fällen wird aber durch genannte Quellen klar, dass englisches Material verwendet wurde. Es wäre interessant zu wissen, wie stark Englisch als Ausgangssprache dominiert und welche anderen Sprachen verwendet werden. Natürlich hängt es viel von den Sprachkenntnissen der einzelnen Journalisten ab, aber auch eingebürgerte Verfahren in der Redaktion spielen eine Rolle.

Wie aufgrund Literatur und auch alltäglicher Beobachtungen zu erwarten war, waren die analysierten Artikel im engeren Sinne keine Übersetzungen von einzelnen Ausgangstexten. In dieser Arbeit wurden mit Deutschland verbundene Artikel von *Kauppalehti* aus der Perspektive des Übersetzens analysiert. Ein Überblick wurde geboten, aber da der Umfang einer Masterarbeit begrenzt ist, war es nicht möglich, die einzelnen Themen tiefergehend zu behandeln. Die Ergebnisse bieten aber verschiedene Ideen dafür, was in Zukunft genauer untersucht werden könnte.